

VESTRE TOTEN KOMMUNE

STYRINGSdokUMENT 2025

**BUDSJETT 2025
ØKONOMI- OG HANDLINGSPLAN 2025 - 2028**

Foto: Vestre Toten kommune

VEDTATT AV KOMMUNESTYRET 19.12.2024

Versjon 1 – utsendt 30.10.2024

Versjon 2 – Utsendt 21.11.2024

Versjon 3 – Vedtatt 19.12.2024

1	Kommunestyrets vedtak og vedtatte tabeller	5
2	Kommunedirektørens innledning.....	11
2.1	Handlingsramme og utfordringsbilde i økonomiplanperioden.....	13
2.2	Føringer og prioriteringer i kommunedirektøren sitt budsjettforslag	15
2.3	Kommunedirektørens forslag til saldering av driftsbudsjettet for 2025.....	19
3	Vestre Toten i et bærekraftperspektiv	28
3.1	FNs bærekraftsmål	28
3.2	Status.....	28
3.3	Hva gjør vi.....	30
4	Organisasjon – medarbeidere og ledelse	31
4.1	Kommunens organisering.....	31
4.2	Arbeidsgiverpolitikk.....	32
4.3	Kommunens ledelsesplattform	33
4.4	Medarbeidere.....	35
5	Økonomi.....	37
5.1	Utviklingstrekk.....	37
5.2	Finansielle måltall for kommunen.....	38
5.3	Budsjettforutsetninger	42
5.4	Driftsbudsjett.....	42
5.5	Investeringsbudsjett.....	47
5.6	Klimabudsjett	55
5.7	Befolkningsendringer	56
6	Oppvekst, kultur og undervisning	60
6.1	Fellesomtale	60
6.2	Hovedmål og strategier	60
6.3	Utviklingstrekk og satsingsområder	61
6.4	Barn og familie.....	61
6.5	Barnehage.....	66
6.6	Grunnskole	69
6.7	Kultur og fritid.....	78
6.8	Voksenopplæringen	80
7	Velferd, helse og omsorg.....	83
7.1	Fellesomtale	83
7.2	Hovedmål og strategier	83
7.3	Utviklingstrekk og satsingsområder	83
7.4	NAV.....	84
7.5	Helse og Omsorg	89
8	Miljø og infrastruktur	97
8.1	Fellesomtale	97
8.2	Hovedmål og strategier	97
8.3	Utviklingstrekk og satsingsområder	97
8.4	Brann og Redning	97
8.5	Plan.....	101
8.6	Teknisk.....	103
8.7	Eiendom.....	108
9	Overordnede funksjoner og Overordnede ledelses- og sentrale støttefunksjoner	111
9.1	Fellesomtale	111
9.2	Hovedmål og strategier	111

9.3	Utviklingstrekk og satsingsområder	111
9.4	Overordnede funksjoner	111
9.5	Overordnede ledelses- og sentrale støttefunksjoner	111

1 Kommunestyrets vedtak og vedtatte tabeller

Budsjett 2025

Til pkt 1 Driftsbudsjettet:

1. Kommunestyret vedtar driftsbudsjettet for 2025 med de rammer som framgår av ordførerens følgende budsjettforslag:

- Korterudvegen – videreføring 5 300 000
- Endring dagtilbud rus og psykisk helse 200 000
- Flere Farger Toten/UKM 120 000
- Støtte til lag og foreninger 120 000
- Valgkretser 355 000 *Få denne tilbake som egen sak
- Tre korttidsplasser, helsehuset -2 000 000
- Honorarer til politikere -400 000 *Få denne tilbake som egen sak
- Lavere underskuddsinndekning -3 455 000

Dersom det kommer økte overføringer i statsbudsjett eller revidert budsjett går det til underskuddsinndekning. I samsvar med kommunedirektørens anbefaling (i eget notat), fordeler kommunestyret ekstrabevilgningene i Stortingets budsjettforlik slik: 1,218 mill. kr til grunnskole (SFO) og 1,135 mill. kr. til barnehage

2. I medhold av eidegdomsskattelova (esktl) §§ 2 og 3 skal følgende utskrivningsalternativ benyttes for skatteåret 2025:

Faste eidegdomar i heile kommunen. (esktl § 3 1.ledd bokstav a.) Generell skattesats settes til 6 promille (esktl. § 13). For bolig og fritidseiendom settes satsen til 4 promille (esktl. § 12 a). For utskriving av skatt på boligeiendommer, benytter kommunen Skatteetatens beregnede markedsverdi for de boliger hvor dette er beregnet (esktl. § 8 C-1)

Eiendommer tilhørende stiftelser eller institusjoner som tar sikte på å gagne en kommune, et fylke eller staten fritas (esktl. § 7 a). Bygninger som er fredet etter kulturminneloven fritas (esktl § 7 b). Eiendom tilhørende andre organisasjoner eller bygninger av historisk verdi som ikke er fredet, kan få fritak etter esktl § 7 a) eller b), på bakgrunn av søknad.

Nyoppførte boligeiendommer fritas inntil 2 år, eller til kommunestyret endrer eller opphever fritaket (esktl. § 7 c). Eiendomsskatten innbetales i fire alternativt tolv terminer (esktl. § 25)

Til pkt 3 Investering

3. Kommunestyret vedtar forslag til investeringsbudsjett for 2025 slik det framgår av ordførerens endringsforslag og detaljering i styringsdokumentet og nytt låneopptak til investeringer på inntil 68,573 millioner kroner og startlån på inntil 70 mill. kr.
 - Oppgradering veg Rudsveen-Paulsrud 2027: 4 mill 2028: 1 mil
4. Kommunestyret vedtar økonomiplanens driftsdel for perioden 2025 – 2028 slik den framkommer kommunedirektørens innstilling, tilleggsforslag i saksframlegget og styringsdokumentet. Planen skal være retningsgivende for kommunens videre planlegging.
5. Gebyrer, avgifter og brukerbetalingar fastsettes ut fra de til enhver tid gjeldende lover, forskrifter og retningslinjer. Betalingssatsene for kommunale tjenester i 2025 fastsettes i henhold til vedlegg til saken.
6. For å sikre optimal tilpasning til renteporteføljen, fravikes kravet i finansreglementet om rentebinding i 2025 da rentebanen tilsier at dette vil være fordelaktig

Verbalforslag oversendes formannskapet. Kommunestyret ber kommunedirektøren om å kommentere og gi innspill til de ulike forslagene.

Med utgangspunkt i kommunedirektørens forslag så er kommunestyrets vedtatte endringer innarbeidet og det resulterer i følgende vedtatte tabeller:

Bevilgningsoversikt drift vedtatt §5-4:

Bevilgninger fordelt til drift	Regnskap 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025	Budsjett 2026	Budsjett 2027	Budsjett 2028
1 Ordinært rammetilskudd	-501 451	-537 950	-570 000	-580 000	-590 000	-600 000
2 Inntekts- og formueskatt	-379 218	-407 000	-440 000	-445 000	-450 000	-455 000
3 Eiendomsskatt	-48 506	-53 250	-57 260	-59 501	-61 654	-61 654
Eiendomsskatt boliger og fritidseiendommer	-39 066	-41 300	-43 460	-45 264	-47 122	-47 122
Eiendomsskatt energiverk	-1 491	-1 050	-900	-1 050	-1 050	-1 050
Eiendomsskatt næring	-7 948	-10 900	-12 900	-13 187	-13 483	-13 483
4 Andre generelle driftsinntekter	-45 833	-60 900	-66 015	-55 536	-46 356	-41 916
5 Sum generelle driftsinntekter	-975 007	-1 059 100	-1 133 275	-1 140 037	-1 148 010	-1 158 570
Område 11 Overordnede funksjoner	-75 720	6 826	7 683	8 083	9 583	9 583
Område 12 Overordnede ledelses- og støttefunksjoner	52 598	48 679	50 525	49 634	50 803	49 764
Område 13 Eiendomsavdelingen	54 739	55 309	56 762	62 340	62 463	63 488
Område 19 Kirken	7 995	8 123	8 661	8 561	8 505	8 583
Område 21 Barnehage	109 067	112 386	124 719	123 297	122 499	123 610
Område 31 Brann og redning	11 737	10 537	10 970	10 839	10 765	10 868
Område 31 Brann og redning - gebyrområdet	-754	-1 481	-1 351	-1 351	-1 351	-1 351
Område 41 Grunnskole	204 441	190 871	197 682	193 280	190 987	192 786
Område 51 Barn og familie	72 803	70 628	70 168	69 334	68 865	69 517
Område 61 Kultur	27 532	23 591	24 071	22 799	22 640	22 861
Område 65 NAV kommune	56 408	53 719	57 960	57 263	56 872	57 416
Område 71 Omsorg	392 106	356 274	377 506	378 365	380 926	384 319
Område 75 Plan	12 001	11 426	11 242	9 799	9 720	9 831
Område 91 Teknisk drift utenom gebyrområdet	19 723	17 386	17 106	17 903	18 288	18 947
Område 91 Teknisk drift - gebyrområdet	-16 484	-39 024	-32 956	-32 956	-32 956	-32 956
Område 97 Voksenopplæring	14 520	13 723	13 917	13 748	13 653	13 785
Område 99 Skatt og finansiering	-12 491	0	0	0	0	0
6 Sum bevilgninger drift, netto	930 222	938 974	994 666	990 941	992 264	1 001 052
7 Avskrivninger	68 693	70 000	70 000	70 000	70 000	70 000
8 Sum netto driftsutgifter	998 915	1 008 974	1 064 666	1 060 941	1 062 264	1 071 052
9 Brutto driftsresultat	23 907	-50 126	-68 610	-79 096	-85 747	-87 519
10 Renteinntekter	-8 740	-7 500	-1 000	0	0	0
11 Utbytter	-484	-600	-450	-350	-350	-350
12 Gevinst og tap finansielle instrumenter	-17 310	-5 000	-3 000	-3 000	-3 000	-3 000
13 Renteutgifter	56 527	72 375	67 658	59 145	65 868	65 868
14 Avdrag på lån	62 535	62 350	64 200	64 350	64 276	66 049
15 Netto finansutgifter	92 527	121 625	127 408	120 144	126 795	128 567
16 Motpost avskrivninger	-68 693	-70 000	-70 000	-70 000	-70 000	-70 000
17 Netto driftsresultat	47 741	1 500	-11 202	-28 952	-28 952	-28 952
18 Overført til investering	202	0	5 000	0	0	0
19 Avsetning til bundne driftsfond	16 511	0	0	0	0	0
20 Bruk av bundne driftsfond	-8 910	-1 500	-5 000	0	0	0
21 Avsetninger til disposisjonsfond	0	0	0	0	13 654	28 952
22 Bruk av disposisjonsfond	-21 037	0	0	0	0	0
23 Dekning av tidligere års merforbruk	0	0	11 202	28 952	15 298	0
24 Sum disponeringer eller dekning av netto driftsresultat	-13 234	-1 500	11 202	28 952	28 952	28 952
25 Fremført til inndekning i senere år	34 507	0	0	0	0	0

Renteutgifter på innlån fra Husbanken til startlån er ført på område 11

Økonomisk oversikt – drift vedtatt §5-6

Økonomisk oversikt drift	Regnskap 2023	Budsjett 2024	Reg. budsjett 2024	Øk.plan 2025	Øk.plan 2026	Øk.plan 2027	Øk.plan 2028
Driftsinntekter							
Rammetilskudd	-501 448	-537 950	-537 950	-570 000	-580 000	-590 000	-600 000
Inntekts- og formueskatt	-379 218	-407 000	-407 000	-440 000	-445 000	-450 000	-455 000
Eiendomsskatt	-48 506	-53 250	-53 250	-57 260	-59 501	-61 654	-61 654
Andre skatteinntekter	-52	0	0	0	0	0	0
Andre overføringer fra staten	-46 257	-60 900	-60 900	-65 215	-65 215	-65 215	-65 215
Overføringer og tilskudd fra andre	-174 404	-113 505	-113 681	-126 593	-126 593	-126 593	-126 593
Brukerbetalinger	-23 322	-21 036	-21 236	-23 255	-23 255	-23 255	-23 255
Salgs- og leieinntekter	-108 334	-133 569	-134 227	-133 966	-133 966	-133 966	-133 966
Sum driftsinntekter	-1 281 541	-1 327 210	-1 328 244	-1 416 289	-1 433 530	-1 450 683	-1 465 683
Driftsutgifter							
Lønnsutgifter	636 152	657 582	657 566	700 835	700 835	708 835	716 835
Sosiale utgifter	155 749	176 020	176 372	190 751	190 751	193 751	196 751
Kjøp av varer og tjenester	375 075	331 942	332 873	337 769	337 110	343 337	345 564
Overføringer og tilskudd til andre	61 402	40 240	40 225	45 900	45 900	45 900	45 900
Avskrivninger	68 693	68 000	68 000	70 000	70 000	70 000	70 000
Sum driftsutgifter	1 297 071	1 273 784	1 275 036	1 345 255	1 344 596	1 361 823	1 375 051
Brutto driftsresultat	15 530	-53 426	-53 208	-71 034	-88 934	-88 860	-90 633
Finansinntekter							
Renteinntekter	-25 509	-19 649	-19 649	-18 950	-18 950	-18 950	-18 950
Utbytter	-484	-450	-450	-300	-300	-300	-300
Gevinster og tap på finansielle omløpsmidler	-17 310	-5 000	-5 000	-3 000	-3 000	-3 000	-3 000
Renteutgifter	81 675	85 675	85 457	87 882	87 882	87 882	87 882
Avdrag på lån	62 535	62 350	62 350	64 200	64 350	64 276	66 049
Netto finansutgifter	100 907	122 926	122 708	129 832	129 982	129 908	131 681
Motpost avskrivninger	-68 693	-68 000	-68 000	-70 000	-70 000	-70 000	-70 000
Netto driftsresultat	47 744	1 500	1 500	-11 202	-28 952	-28 952	-28 952
Disponering eller dekning av netto driftsresultat							
Overføring til investering	202	0	0	5 000	0	0	0
Avsetninger til bundne driftsfond	16 511	0	0	0	0	0	0
Bruk av bundne driftsfond	-8 910	-1 500	-1 500	-5 000	0	0	0
Avsetning til disposisjonsfond	0	0	0	0	0	13 654	28 952
Bruk av disposisjonsfond	-21 037	0	0	0	0	0	0
Dekning av tidligere års merforbruk	0	0	0	11 202	28 952	15 298	0
Sum disponeringer eller dekning av netto driftsresultat	-13 234	-1 500	-1 500	11 202	28 952	28 952	28 952
Fremført til inndekning i senere år	34 510	0	0	0	0	0	0
Totalt	0	0	0	0	0	0	0

Bevilgningsoversikt investering som vedtatt §5-5:

Bevilgningsoversikt - investering	R 2023	B 2024	2025	2026	2027	2028	Sum 2025-28
Investering i varige driftsmidler*	173 939	155 876	88 535	126 850	323 550	234 200	773 135
Tilskudd til andres investeringer	2 542	800	1 600	2 025	1 000	0	4 625
Investeringer i aksjer og andeler	2 577	2 700	2 700	2 700	2 800	2 800	11 000
Utlån av egne midler	0	0	0	0	0	0	0
Avdrag på lån	0	0	0	0	0	0	0
Sum investeringsutgifter	179 058	159 376	92 835	131 575	327 350	237 000	788 760
Kompensasjon for merverdiavgift	-25 384	-19 230	-13 312	-20 035	-59 100	-42 300	-134 747
Tilskudd fra andre	-3 102	0	0	-47 000	0	-70 000	-117 000
Salg av varige driftsmidler	-815	-3 450	-5 950	-2 700	-2 800	-2 800	-14 250
Salg av finansielle anleggsmidler	0	0	0	0	0	0	0
Utdeling fra selskaper	0	0	0	0	0	0	0
Mottatte avdrag på utlån av egne midler	-272	0	0	0	0	0	0
Bruk av lån	-150 497	-133 346	-68 573	-61 840	-265 450	-121 900	-517 763
Sum investeringsinntekter	-180 069	-156 026	-87 835	-131 575	-327 350	-237 000	-783 760
Videreutlån	120 415	150 000	100 000	100 000	100 000	100 000	400 000
Bruk av lån til videreutlån #	-119 168	-150 000	-100 000	-100 000	-100 000	-100 000	-400 000
Avdrag på lån til videreutlån	26 177	10 000	10 000	10 000	10 000	10 000	40 000
Mottatte avdrag på videreutlån	-39 433	-10 000	-10 000	-10 000	-10 000	-10 000	-40 000
Netto utgifter videreutlån	-12 009	0	0	0	0	0	0
Overføring fra drift	-202	-3 350	-5 000	0	0	0	-5 000
Avsetning til bundne investeringsfond	13 520	0	0	0	0	0	0
Bruk av bundne investeringsfond	-298	0	0	0	0	0	0
Avsetning til ubundne investeringsfond	0	0	0	0	0	0	0
Bruk av ubundne investeringsfond	0	0	0	0	0	0	0
Dekning av tidligere års udekket beløp	0	0	0	0	0	0	0
Sum overføring fra drift og netto avsetninger	13 020	-3 350	-5 000	0	0	0	-5 000
Fremført til inndekning senere år	0	0	0	0	0	0	0

* Inkl. byggelånsrenter

Inkluderer også bruk av ubrukte

lånemidler fra tidligere år.

Fordelt på investeringer slik:

Investeringsplan 2025- 2028 (alle tall i brutto 1000 kr unntatt hvor indikert)							
Nr.	Prosjekt navn	Brutto investering	Brutto investering	Brutto investering	Brutto investering	Brutto investering	Brutto investering
Sentral stab og støtte		2025	2026	2027	2028	2029-2034	SUM B
25121	IKT-investeringer (*)	2 500	2 500	2 500	2 500	17 500	27 500
Sum Sentral stab og støtte		2 500	2 500	2 500	2 500	17 500	27 500
Eiendom		2025	2026	2027	2028	2029-2034	SUM B
08391	Bakkerud sermonibyg	0	1 000	25 700	25 500	0	52 200
15223	Ny Veltmanåa barnehage	700	2 000	48 000	0	0	50 700
19380	Oppgradering Raufoss sportshytte	0	1 000	1 000	0	0	2 000
20316	Forprosjekt/prosjektering aktivitetssområde Nytorvet Raufoss	0	1 000	15 000	0	0	16 000
23260	Legionellaforbygging	100	100	0	0	0	200
23262	Sykehjem	5 000	70 000	180 000	170 000	0	425 000
23345	Thune skole hjertesone	1 000	0	0	0	0	1 000
24222	Radonsikring	100	100	0	0	0	200
25130	ENØK	500	300	300	300	1 500	2 900
25131	Rehabilitering/opprusting av øvrige bygg	100	100	100	100	500	900
25132	Freseutstyr-dekk Avant	160	0	0	0	0	160
25220	Solskjerming barnehager	400	0	0	0	0	400
25221	Nye lekeapparater barnehager	200	0	0	0	0	200
25222	Overlys Raufoss skole	250	0	0	0	0	250
25223	Rensetralle varmeanlegg	200	0	0	0	0	200
25224	Overlys Korta skole	120	0	0	0	0	120
25225	Ny VP vestrumenga barnehage	100	0	0	0	0	100
25229	Rehabilitering/opprusting av skolebygg	250	200	200	200	1 000	1 850
25240	Nysethvegen 3	12 000	0	0	0	0	12 000
25250	Ombygging hjemmetjenesten	300	0	0	0	0	300
25260	Reklamasjonsperiode Kjøkken/vaskeri	1 000	0	0	0	0	1 000
25330	Ladere Prøven	150	0	0	0	0	150

STYRINGSdokument 2025 – BUDSJETT 2025 – ØKONOMI- OG HANDLINGPLAN 2025-2028

Investeringsplan 2025- 2028 (alle tall i brutto 1000 kr unntatt hvor indikert)							
Nr.	Prosjekt navn	Brutto investering	Brutto investering	Brutto investering	Brutto investering	Brutto investering	Brutto investering
25370	Meråpent bibliotek	2 830	0	0	0	0	2 830
25380	Lager Raufoss Stadion	850	0	0	0	0	850
25381	Nytt tak Raufosshallen gammel del	900	0	0	0	0	900
25382	Solskjerming Kulturskolen	100	0	0	0	0	100
Nytt	Tak Korta	0	1 500	1 500	0	0	3 000
Sum Eiendom		27 310	77 300	271 800	196 100	3 000	575 510
Totenbadet		2025	2026	2027	2028	2029-2034	SUM B
20322	Totenbadet Ny vannrutsjebane	0	0	250	1 500	0	1 750
21321	Totenbadet Nytt dusjanlegg dame/herre gard./røykluker	5 725	0	0	0	0	5 725
25320	μ TB Belysning, bytte til LED	550	0	0	0	0	550
Nytt	Totenbadet Resepsjon	0	0	300	0	0	300
Nytt	TB Låsesystem garderober	0	1 200	0	0	0	1 200
Nytt	TB Forbruksvann, tanker og beredere	0	500	0	0	0	500
Nytt	μ TB Varmepumper, 2 stk	0	1 100	0	0	0	1 100
Nytt	TB Ventilasjon agregat 3	0	0	0	0	3 000	3 000
Totalt Totenbadet		6 275	2 800	550	1 500	3 000	14 125
Kirken		2025	2026	2027	2028	2029-2034	SUM B
18390	μ ENØK Raufoss kirke	250	0	0	0	0	250
19390	μ ENØK Eina kirke	0	375	0	0	0	375
25390	μ Enøk Ås kirke	500	0	0	0	0	500
25391	μ Navnet minnelund Ås	500	0	0	0	0	500
25392	Raufoss kirke nytt inngangspart universell utforming	100	900	0	0	0	1 000
25393	Kirkegårdsmaskiner	250	250	0	0	0	500
Nytt	μ Minnelund Eina	0	0	1 000	0	0	1 000
Nytt	Sikring av galleri Ås kirke	0	350	0	0	0	350
Nytt	Sikring av galleri Eina kirke	0	150	0	0	0	150
Totalt Kirken		1 600	2 025	1 000	0	0	4 625
Barnehage		2025	2026	2027	2028	2029-2034	SUM B
		0	0	0	0		0
		0	0	0	0		0
Sum Barnehage		0	0	0	0	0	0
Vestre Toten Brann og Redning		2025	2026	2027	2028	2029-2034	SUM B
24330	Røykdykkersamband og støyvern	300					300
25331	Brannbil - Tankbil	7 000	0	0	0	0	7 000
25332	Brannbil - Kommandobil, overordnet vakt	800	0	0	0	0	800
25333	Pumpe (Fox), transportabel-/mobil pumpe	300	0	0	0	0	300
Nytt	Brannbil - Mannskapsbil	0	0	6 250	0	0	6 250
Nytt	Brannbil - Framskutt enhet	0	0	0	0	2 000	2 000
Nytt	Brannbil - Kjemikalieenhets (CBRNE)	0	0	0	0	1 500	1 500
Nytt	Brannbil - Mannskapsbil, liten	0	0	0	2 000	0	2 000
Nytt	Feierbil - Kassebil eller pick up med ren/uren sone	0	0	0	0	0	0
Sum Vestre Toten Brann og Redning		8 400	0	6 250	2 000	3 500	20 150
Kultur		2025	2026	2027	2028	2029-2034	SUM B
24382	Teknisk utstyr kulturhus egenandel	0	100	200	0	0	300
25371	Tilrettelegging av biblioteket til ungdomsvennlig bibliotek	200	0	0	2 000	0	2 200
Nytt	Gjennomføre prosjekt uteområde U-hus/kulturskole	0	0	100	500	500	1 100
Sum Kultur		200	100	300	2 500	500	3 600
Omsorg		2025	2026	2027	2028	2029-2034	SUM B
25241	Sagatunet legesenter - innrede nytt legekontor	250	0	0	0	0	250
25251	Anskaffelse alternativ til låser i nøkkelboks	1 800	0	0	0	0	1 800
25252	Installere digitale tilsyn i o-bolig og sykehjem	1 400	700	0	0	0	2 100
Sum Omsorg		3 450	700	0	0	0	4 150
Plan		2025	2026	2027	2028	2029-2034	SUM B
25301	Skråfoto	100	100	0	0	0	200
Nytt	Trafikksikkerhetstiltak Reinsvoll sentrum	0	0	0	0	1 000	1 000
Nytt	"Bypark" på Reinsvoll	0	0	0	0	600	600
Nytt	Gangadkomst Industrivegen - Reinsvoll stasjon	0	0	0	0	500	500
Sum Plan - eks inntektene		100	100	0	0	2 100	2 300
Teknisk drift 91 ordinære		2025	2026	2027	2028	2029-2034	SUM B
18326	Opprusting Svein Erik Strandlies veg	0	0	0	0	15 000	15 000
19339	Oppgradering Skolebrua	9 000		0	0	0	9 000
24339	Elvesvingen bru over Veltmanåa (eksterne midler 100 %)	5 000	0	0	0	0	5 000
25334	Reinvesteringer vegnett	3 000	3 000	3 000	3 000	15 000	27 000
25335	μ Gatelys - Modernisering	500	1 000	1 000	1 000	7 500	11 000
25336	Trafikksikkerhetstiltak - kommunal andel	750	750	750	750	3 750	6 750
25337	Modernisering gatelys samordnet med annet gravearbeid i vegareal	1 000	2 000	2 000	2 000	10 000	17 000
25338	Sikringsbarrierer/gjerder for flom	1 500	0	0	0	0	1 500
25339	Gatelys Grimås - Fornylse gatelysanlegg der Elvia fornyer nett	2 250	0	0	0	0	2 250
Nytt	Oppgradering Prøvenvegen (Fra Vdg. - til Kildalvegen)	0	0	0	0	4 000	4 000
Nytt	Nyanlegg gatelys Rognlyvegen	0	0	250	0	0	250
Nytt	Oppgradering veg Rudsveen-Paulsrud	0	0	4 000	1 000	0	5 000

STYRINGSdokument 2025 – BUDSJETT 2025 – ØKONOMI- OG HANDLINGPLAN 2025-2028

Investeringsplan 2025- 2028 (alle tall i brutto 1000 kr unntatt hvor indikert)							
Nr.	Prosjekt navn	Brutto investering	Brutto investering	Brutto investering	Brutto investering	Brutto investering	Brutto investering
Nytt	Oppgradering veg Østvoll - Ringvoll		9 500	2 650	0	0	12 150
Nytt	Hjullaster avdeling veg/park	0	0	0	0	2 400	2 400
Nytt	Traktor	0	0	0	0	2 200	2 200
Nytt	Reguleringsplan Nils Juels gate	0	0	0	0	400	400
Nytt	Oppgradering Nils Juls gate	0	0	0	0	7 000	7 000
Nytt	Elektrisk bil parkavdelingen	0	0	0	650	0	650
Nytt	Vakt/Arbeidslederbil - Vegavdelingen	0	1 200		0	0	1 200
Nytt	Nyseth Gård	0	0	0	0	3 000	3 000
Sum teknisk drift ordinære		23 000	17 450	13 650	8 400	70 250	132 750
Teknisk drift 91 selvfinansierende; netto		2025	2026	2027	2028	2029-2034	SUM B
18342	µ VL Pumpevegen-Kirkevegen Sør	0	0	0	0	2 000	2 000
21346	µ VL brannstasjonen- jernbanesporet til Kirkevegen	0	0	0	0	3 000	3 000
21351	µ Ny servicebil BRRA og avløpsnett	0	900	0	900	1 000	2 800
22342	µ Ny servicebil vann	0	0	1 500	0	1 000	2 500
22343	µ Nye membranfilter Skjelbreia	0	0	0	0	15 000	15 000
23353	µ Pumpestasjoner	0	5 000	0	0	0	5 000
23354	µ Oppgradering PLS/GSM og nye avløpsmålere		0	0	0	2 000	2 000
24351	µ ENØK - tiltak Breiskallen RA	0	0	2 000	0	0	2 000
25341	µ Sanering - vannledninger iht saneringsplan	5 500	9 200	9 200	9 500	57 500	90 900
25342	µ Vannkiosk Prøven (Nødvann 800)	1 000	0	0	0	0	1 000
25343	µ Sikringsrisikotiltak vann	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	5 000
25345	µ Mindre investeringsprosjekter og nyanlegg vann	250	0	0	0	0	250
25351	µ Nye transport skruer og vaskere i BRRA	2 000	0	0	0	0	2 000
25352	µ Sanering - avløp iht saneringsplan	5 500	9 800	9 800	9 800	58 800	93 700
25353	µ BRRA avløps målere på ledningsnett	800	0	0	0	0	800
25354	µ Overtagelse avløpsanlegg RNP	1 000	0	0	0	0	1 000
25355	µ Mindre investeringsprosjekter og nyanlegg avløp	250	0	0	0	0	250
Nytt	µ Nye pumper og pumpe kum PST	0	0	0	0	500	500
Nytt	µ Ny Pumpestasjon avløp	0	0	5 000	0	5 000	10 000
Sum teknisk drift selvfinansierende; netto		17 300	25 900	28 500	21 200	146 800	239 700
Voksenopplæring		2025	2026	2027	2028	2029-2034	SUM B
Sum Voksenopplæring		0	0	0	0	0	0
Sum totalt		90 135	128 875	324 550	234 200	246 650	1 024 410

2 Kommunedirektørens innledning

«Trygghet, trivsel og utvikling»

Vestre Toten kommunes slagord om trygghet, trivsel og utvikling er godt beskrivende både for den utvikling vi ser i kommunen og de utfordringer lokalsamfunnet og organisasjonen har vært nødt til å håndtere de siste årene. Vestre Toten kommune som lokalsamfunn er i det store og hele preget av optimisme og positiv utvikling. Kommunen preges av et aktivt og stort næringsliv og vi har mange år bak oss med store investeringer i boligbygging, befolkningsvekst og offensiv satsing i både offentlig og privat sektor.

Vi lever imidlertid i en tid hvor både nasjonale og internasjonale forhold påvirker oss i betydelig grad. Som vertskap for en stor forsvarsindustri, opplever vi at krig i Europa øker etterspørselen etter forsvarsmateriell og Nammo vokser kraftig både i omsetning og antall ansatte. Samtidig har vi en tid bak oss med pandemi, høye energikostnader og «dyrtid» med stigende priser og betydelig økte rentenivåer. Dette påvirker både boligbyggingen, investeringsviljen og husholdningens økonomi. Kommunens økonomiske rammevilkår er parallelt vesentlig svekket. Sterk udekket kostnadsvekst fra 2022 og påfølgende år og økt rentenivå «snudde opp ned» på kommunens økonomiske situasjon. I perioden fra 2010 til 2021 (med unntak av 2014 hvor skatteinntektene sviktet) leverte kommunen regnskapsresultater på nivå med eller bedre enn det som var budsjettet. God inntektsvekst og god økonomistyring ga slike resultater. Den gode og lojale økonomistyringen har fortsatt. Utgiftsveksten har spist opp kommunens reserver og medført underskudd i driften i årene 2022 – 2024. Kommunen som organisasjon preges av svekket handlefrihet og store omstillingsutfordringer. Samtidig leverer organisasjonen takket være dyktige ansatte gode tjenester til innbyggerne.

Den store udekkede kostnadsveksten er tema i hele kommune-Norge under årets budsjettprosesser. Regjeringen og Stortinget har fått «en stor utfordring i fanget» og det må til betydelig økte ressurser til kommunene i tida framover dersom tjenestenivåene skal kunne opprettholdes.

Håndtering av vekst og omstilling som parallelle prosesser har i lang tid preget vårt lokalsamfunn. Det har vi greid å håndtere tidligere og det skal vi også greie i framtida gjennom fokus på forbedringsarbeid, omstilling av aktivitet, digitalisering og innovative løsninger og ikke minst godt og tillitsfullt samarbeid mellom alle ledd i organisasjonen.

De politiske vegvalg og den administrative oppfølgingen av disse gjennom flere år, har åpenbart bidratt til en positiv samfunnsutvikling i Vestre Toten kommune. På ti år har kommunen økt innbyggertallet med om lag 700 personer og det har vært en positiv befolkningsvekst (med ett unntak) disse årene. Slik samfunnsutvikling er vi alene om å kunne vise til i vår region.

Tross kortsiktig betydelige utfordringer knyttet til stram kommuneøkonomi, er det grunn til optimisme i vår kommune og vårt lokalsamfunn. Næringslivet og da i særdeleshet industrien har svært gode framtidsutsikter. Med god tilrettelegging og målrettet samarbeid med næringsliv, frivillighet og andre i lokalsamfunnet – også utenfor egen kommunes grenser – vil Vestre Toten kommune vokse i årene framover. Økt sysselsetting, boligbygging og befolkningsvekst vil også generere høyere inntekter for kommunen.

For kommunedirektøren er det viktig med god og helhetlig sammenheng i planlegging og styring av kommunen. Dette innebærer at kommuneplanens mål og strategier må være førende for planer og prioriteringer på de ulike tjenesteområdene og prioriteringene må være synlige i budsjett og økonomiplaner. Dette har vi i stor grad fått til de siste årene.

Vestre Toten kommune bruker betegnelsen «styringsdokument» på den fireårige planen som presenterer kommende budsjett og økonomiplan. Dokumentet er imidlertid helhetlig utformet og med en klar kobling til – og oppfølging av kommunens langsiktige kommuneplan og dermed å anse som «handlingsprogram» for neste fireårsperiode, jamfør plan- og bygningslovens bestemmelser.

Styringsdokumentet som legges fram til den avsluttende behandling av budsjett og økonomiplan, er bygget opp slik at det er inndelt i kapitler med helhetlig bruker- / tjenesteperspektiv framfor kun etter tjenesteområder. Hensikten er nettopp å fokusere tydeligere på bruker- og tjenesteyting enn på intern organisering.

Som en av sine første store saker, vedtok sittende kommunestyre kommuneplanens samfunnsdel i sitt møte 23. november 2023. Under følger de hovedmålsettinger og strategier som ligger i den nye kommuneplanen og som dermed blir retningsgivende og førende for planer og prioriteringer de kommende årene:

1. Vestre Toten kommune skal legge til rette for en god oppvekst og gode levekår for alle

Strategier:

- a) Bekjempe fattigdom og utjevne sosial ulikhet
- b) Stimulere til gode bomiljø og aldersvennlige samfunn
- c) Understøtte og tilrettelegge for tiltak som skaper meningsfull fritid, skape gode møteplasser og stimulerer til fysisk aktivitet
- d) Utvikle kvalitativt gode tjenester gjennom kontinuerlig forbedring i samhandling med innbyggerne
- e) Tidlig innsats og inkludering med tanke på mestring av eget liv
- f) Samhandling med og tilrettelegging for frivilligheten
- g) Samfunnsutviklingen stimuleres av et aktivt kulturliv!

2. Vestre Toten kommune skal utmerke seg og oppleves som en innovativ kommune

Strategier:

- a) Skape arenaer for mening, læring, nyskapning og samfunnsengasjement
- b) God samhandling mellom innbyggere, frivillige organisasjoner, kulturliv, næringsliv og kommune
- c) Langsiktig og forutsigbar planlegging
- d) Utvikle og ta i bruk nye løsninger i kommuneorganisasjonen for å sikre fokus på kontinuerlig forbedring
- e) Ta i bruk nye og digitale løsninger der det er mulig

3. Vestre Toten kommune skal ha en robust infrastruktur som sikrer viktige samfunnsfunksjoner

Strategier:

- a) Sikre effektiv infrastruktur, både fysisk og digital
- b) Dimensjonere for fremtidig vekst, utvikling og klimaforandringer
- c) Satsing på VA-sektoren

2.1 Handlingsramme og utfordringsbilde i økonomiplanperioden

De siste tre årene har det vært krevende å «få i land» kommunebudsjettene og det har blitt budsjettert med enten 0-budsjett, eller bruk av fondsmidler for å unngå krevende kutt og for dermed å ta vare på eksisterende tjenestetilbud i størst mulig grad.

2022-regnskapet ble gjort opp med underskudd på 36 millioner kroner og «nullet ut» med bruk av disposisjonsfondsmidler, mens 2023-regnskapet ble oppgjort med et negativt driftsresultat på 47,4 millioner kroner. Etter disponering av siste del av kommunens disposisjonsfond gjenstår et udekket underskudd på 34,5 millioner kroner. Kommunens økonomiske situasjon er betydelig forverret de siste årene og må nå beskrives som særdeles krevende. Utfordringene forsterkes av at hele sektoren nå dokumenterbart er underfinansiert som følge av manglende kompensasjon for kostnadsveksten på flere tjenesteområder og et høyt rentenivå. Krevende omstillingsutfordringer i tjenesteområdene er konsekvensen. Summen av slike tiltak i 2024-budsjettet og forslag til budsjett for 2025 utgjør i overkant av 100 millioner kroner. Dette er svært mye i løpet av en toårsperiode.

I sin presentasjon til nytt kommunestyre i forbindelse med folkevalgtprogrammet, oppsummerte kommunedirektøren årsaken til de økonomiske utfordringene. Denne analysen er fortsatt gyldig og forsterket i negativ retning. Rammvilkårene / handlefriheten er redusert med om lag 150 millioner kroner på få år (oppjustert fra 100 millioner):

Hvorfor sliter vi med økonomien?

- Store inntektsforskjeller mellom kommunene og stadig større «strek i laget»
- Betydelig økte rentekostnader . Ekstra stor effekt på kommune som har gjennomført store og viktige investeringstiltak
- Svekket eiendomsskatteordning
- Sterk underliggende kostnadsvekst over mange år innen pleie og omsorg (og for andre ressurskrevende grupper) som ikke er kompensert
- «Fastlegekrisen»
- Rettighetslovgivning og normfesting som reduserer kommunenes handlingsrom
- Rekrutteringsutfordringer og manglende tilgang på nødvendig kompetanse bidrar til økte kostnader for kommunene

=> Forverrede rammevilkår / redusert handlefrihet på reelt minst 100 millioner kroner de siste årene – pluss renter...

=> Disse utfordringene / ubalansen har blitt skjult gjennom flere år med merskattevekst, lave renter, moderat lønns- og kostnadsvekst og merinntekter i de "rike kommunene"

Kommunens økonomiske situasjon har vært grundig kommunisert til de folkevalgte det siste halvåret, herunder behovet for omstilling og nedtak av budsjettnivåer. I kommunedirektøren sitt forberedende arbeid med budsjett og økonomiplan har følgende vært førende:

- Justere rammer og budsjettforutsetninger for å sikre realisme i budsjettet. Dette er helt grunnleggende for å sikre og motivere til god økonomistyring. Budsjettrapporteringen for 2024 dokumenterer dette. Til tross for «nedtak» på i overkant av 55 millioner kroner i 2024-budsjettene, styres det mot balanse i alle tjenesteområder med unntak av omsorg som har sterk vekst i oppgaver uten tilsvarende dekning og NAV hvor det er vesentlig økte utgifter knyttet til sosialhjelp og bosetting av flyktninger. Dette viser lojalitet og høyt fokus på økonomistyring i alle ledd av organisasjonen.
- Legge fram et budsjett for 2025 med en balanse / overskudd hvor det dekkes inn underskudd fra 2025 på 34,5 millioner kroner. Som det framgår av framlagte budsjettforslag, er dette krevende å realisere og kommunens langsiktige mål om minimum 2 % netto driftsresultat realiseres ikke før fra 2026. Kun vesentlig styrking av kommuneøkonomien gjennom økte frie inntekter gjør det mulig å oppnå et driftsresultat i 2025 på om lag 35 millioner kroner.
- Arbeide parallelt og systematisk med økonomisk omstilling over tid for å ta ut de langsiktige omstillingseffektene.
- Holde investeringsnivået på et lavt til moderat nivå utover i økonomiplanperioden slik at netto lånegjeld (inflasjonsjustert) blir redusert de første årene i økonomiplanperioden. Dette for reelt sett redusere finansbelastningen i økonomiplanperioden og for å skape handlefrihet til å investere i nytt helse – og omsorgsbygg som kan tas i bruk i 2028.

2.2 Føringar og prioriteringar i kommunedirektøren sitt budsjettforslag

Før kommunedirektøren presenterer konkret forslag til driftsbudsjett, økonomiplan og investeringsplan for de kommande årene, kommenteres noen særskilte forhold som kommunedirektøren ønsker å tydeliggjøre, vektlegge og prioritere i budsjett- og økonomiplanperioden:

Rammer, realisme, risiko og økonomistyring

Som det framgår av oversikten i kapittel 2.3.1, er det gjort grundige vurderingar knyttet til nødvendige justeringar i tjenesteområdenes rammer. I stor grad er dette forhold som enten skyldes eksterne faktorer eller utvikling i tjenestebehov som det må tas hensyn til for å beholde realisme og unngå utilsiktet omfordeling. Grundig arbeid med rammeendringene og grundig gjennomarbeidende omstillings- og budsjettkutt sikrer realisme i budsjetteringen og muligheter for å oppnå balanse i regnskapet kombinert med god økonomistyring. Dette er godt dokumentert i 2024-budsjettet hvor budsjetter er tatt ned mye, men hvor det likevel styres mot balanse på de aller fleste tjenesteområdene.

Det er likevel viktig å påpeke at det i en situasjon med «trange» budsjetter naturlig tas ut noe risiko i 2025-budsjettet.

Inndekning av udekket underskudd og mulig innmelding i ROBEK

Den ordinære driften i 2024 vil ende i nærheten av budsjettet, muligens med noen millioner i overskridelse. Det synes imidlertid ikke mulig å unngå vesentlig svikt i forhold til budsjetterte frie inntekter (skatt og rammetilskudd). Hvor mye, vil avgjøres av det regjeringen og Stortinget bevilger ved nysalderingen senere i høst. Dette innebærer at Vestre Toten kommune vil ha et oppsamlet underskudd på over 3 % av driftsinntektene ved utgangen av 2024 og dermed bli innmeldt i ROBEK i etterkant av behandlingen av regnskapet for 2024.

Dette betyr også at Vestre Toten kommune vil bli innmeldt i ROBEK selv om det i budsjettet for 2025 avsettes dekning for hele underskuddet fra 2023. Nivå på inndekning av tidligere års underskudd i 2025 vil dermed ikke være avgjørende for om kommunen registreres på ROBEK eller ikke. Nivået på underskuddsinndekningen kan derfor også vurderes opp mot hvor store reduksjoner det vurderes forsvarlig å gjøre i driftsbudsjettet og dermed tjenestetilbudet. Realiteten for Vestre Toten kommune - og mange andre kommuner - er at de statlige rammene nå er svekket så mye at det vil kunne gå ut over muligheten til å yte lovpålagte tjenester.

Fortsatt fokus på omstilling

Det er kommentert foran at kutt og omstilling i 2024 og 2025 beløper seg til over 100 millioner kroner. Årets budsjettforslag synliggjør at det blir ytterst krevende å ta ned ytterligere budsjettmessig uten at det i stor grad påvirker tjenestenivået. Fokuset må derfor fortsatt være på langsiktig økonomisk omstilling. Strukturendringer, digital transformasjon, helhetlig tverrsektorielt

fokus, løpende forbedringsarbeid og interkommunale samarbeidsløsninger er eksempler på tiltak det må arbeides strukturert videre med de kommende årene.

Demografiendringene med flere eldre og færre barn i grunnskolealder

Det er en realitet at det også i Vestre Toten kommune vil bli langt flere eldre med omsorgsbehov og færre barn i grunnskolealder i flere år framover. Kommunens inntektssystem er slik innrettet at kommunen trekkes med vesentlige beløp for færre barn og gis økte overføringer for flere eldre. Utfordringene vi står i med stadig flere ressurskrevende brukere i alle aldre, medfører behov for økte rammer i første rekke til helse- og omsorgstjenester. Kommunen har ikke mulighet for å opprettholde utgiftsnivået til yngre når inntektsoverføringene blir mindre og behovene øker på andre områder. I økonomiplanen er dette synliggjort utover i økonomiplanperioden med en (svak) nedtrapping i rammene til grunnskolen og (noe) økte rammer til helse og omsorg. Dette vil være utfordrende å realisere da nedgang i elevtall ikke automatisk gir samme besparelse i antall klasser, ressursbehov mv. Situasjonen må imidlertid følges opp og tas på alvor. Som det kommenteres under, vil kommunedirektøren foreslå at det framlegges en sak om skolestruktur i første halvår 2025.

Vedlikehold av bygg, anlegg og infrastruktur

Vedlikeholdsbudsjettene på eiendom og teknisk drift er tatt ned til det som må kunne beskrives som «under et minimum» de siste årene. Dette går over noen få år da vi i utgangspunktet har en ganske god tilstand spesielt på våre bygg, men nedprioritering av vedlikehold kan ikke vedvare. Kommunedirektøren foreslår å gjøre noe med dette gjennom følgende tiltak i budsjettet og økonomiplanen:

- Det prioriteres mange små og mellomstore tiltak i investeringsbudsjettet for 2025 som sikrer ivaretagelse og opprusting av bygg og anlegg. Hensikten er å ta etter behov og hindre etterslep og forringelse av anleggsverdier
- I perioden 2026-2028 trappes vedlikeholdsbudsjettene opp slik i forhold til 2025-nivå:
 - Eiendom; 2,0 mill i 2026, 2,5 mill i 2027 og 3,0 mill i 2028
 - Teknisk drift; 1,0 mill i 2026, 1,5 mill i 2027 og 2,0 mill i 2028

Investeringsnivå og lånegjeld

Investeringsplanen for økonomiplanperioden 2025-2028 er kommentert særskilt i kapittel 2.3.4. Helt overordnet vil kommunedirektøren kommentere følgende:

- Store og viktige investeringstiltak er gjennomført de siste 10 årene. Dette har medført høy lånegjeld og betydelig økt rentenivå belaster kommunen tungt nå. Realiteten er imidlertid at kommunen har et lavere akkumulert investeringsbehov enn veldig mange andre kommuner, herunder flere av våre nabokommuner. Investeringene ble gjort i ei tid med langt lavere kostnadsnivå. Dette er gunstig for framtida.
- Investeringsnivået er tatt vesentlig ned og enda lavere i 2025. Dette gjør at gjeldsgraden reduseres. Med moderat investeringsnivå på andre områder, vil kommunen kunne finansiere nytt helse- og omsorgsbygg uten at gjeldsgraden er høyere ved utgangen av enn ved inngangen til økonomiplanperioden.

Kommunale årsgebyrer

På grunn av økt rente og tidligere års underdekning på selvkostområdene, ble de kommunale årsgebyrene økt vesentlig i 2024. Det blir lagt fram gebyrsaker til behandling i formannskapets møte 27. november 2024 og kommunestyret 19. desember 2024 hvor gebyrene for 2025 fastsettes. Foreløpige beregninger tilsier at det ikke er nødvendig å øke gebyrene samlet sett neste år. Snarere at de kan bli satt noe ned. Redusert merverdiavgift fra mai 2025 vil redusere gebyrbelastningen til innbyggerne ytterligere.

Usikkerhet knytte til statlige rammebetingelser og inndeckning av udekket kostnadsvekst

Rett i forkant av at regjeringen la fram sitt forslag til statsbudsjett og kommuneopplegg for 2025 presenterte KS tall fra budsjettundersøkelse som viste at kommunesektoren lå an til et samlet underskudd på 10 mrd. kroner i 2024. Som følge av ytterligere skattesvikt, er dette nå økt til om lag 15 mrd. kroner. Dette er dramatiske tall for kommunesektoren og svært utfordrende for regjering og Storting. Regjeringen signaliserer forslag om økte overføringer mot slutten av året i forbindelse med Stortingets nysaldering av 2024-statsbudsjettet. Dette er viktig for resultatene inneværende år, men langt viktigere er et vesentlig løft i inntektsrammene for 2025 og påfølgende år.

Denne situasjonen gjør budsjettbehandlingen i landets kommuner ekstra utfordrende. Det er klare politiske signaler som tilsier at Stortinget vil øke kommuneramma for 2025. Nivået er foreløpig vanskelig å anslå.

Kommunedirektøren har i sitt budsjettforslag lagt inn det som forhåpentligvis er en nøktern forventet økning på 15 millioner kroner tilsvarende fire til fem milliarder i økte frie inntekter til kommunene.

Usikkerhetsmomenter i budsjettforslaget

I alle budsjettopplegg er det usikkerhetsmomenter knyttet til store utgifts- og inntektsanslag. Kommunedirektøren har brukt mye tid på å vurdere disse og forsøkt å legge til grunn nøkterne og realistiske anslag, herunder på følgende områder:

- Norges Bank sin rentebane er lagt til grunn for beregning av renteutgiftene. Videre er det lagt inn nøkterne anslag på avkastning og renteinntekter. Dette – sammen med svekket likviditet – gjør at netto finansinntekter er redusert med om lag åtte millioner kroner i forhold til 2024-budsjettet. En raskere rentenedgang enn det som ligger i rentebanen, kan gi vesentlige besparelser i kommunens budsjett. Eksempelvis vil 0,5 % lavere rente gjennom året gi om lag åtte millioner i besparelser.
- Budsjettet forutsetter bosetting av 40 flyktninger i 2025. Anmodning for året er usikker og derfor lagt på et betydelig lavere nivå enn i 2025.
- De største utfordringene for kommuneøkonomien inneværende år og de foregående årene, er en sterkt udekket kostnadsvekst og da i første rekke knyttet til yngre ressurskrevende brukere. Fortsetter denne utviklingen framover, kan det utfordre budsjettbalansen.
- Inneværende år er et bevis på at merskattevekst ikke kan tas som en selvfølge. Skattesvikt kan ikke utelukkes kommende år. Samtidig har vi erfaring fra at det i årene etter skattesvikt kommer år med betydelig merskattevekst. Det kan også bli en realitet i 2025, men ikke noe det kan budsjetteres med.

- Med budsjetter som er tatt ned med om lag 100 millioner kroner på to år, sier det seg selv at budsjettene er sårbare dersom det oppstår uforutsette hendelser. Dette må møtes med fortsatt god økonomistyring og korrigerende tiltak.

Det er også grunn til å se lyst på fremtiden

Kommentarene i kommunedirektøren sitt budsjettforslag er sterkt dominert av utfordringer. Samtidig er det viktig å påpeke at «det kan være lys i tunnelen» for vår kommune. Noen eksempler på dette er følgende:

- Etter flere år med innstramminger og omstilling, vil kommunen stå bedre rustet enn mange andre kommuner som ikke har vært gjennom tilsvarende «omstillingsrunder»
- Kommunen har investert mye i nybygg og nyanlegg i år med langt lavere kostnadsnivå enn det vi har i dag. Sammenlignet med mange andre kommuner har Vestre Toten kommune moderate investeringsbehov i framtida. Dette gjør at kapitalkostnadene relativt sett vil «spise» mindre av handlefriheten over tid
- Vestre Toten kommune er en kommune i vekst og vil forhåpentligvis være det i mange år framover. Økt innbyggertall vil kunne gi vesentlig høyere inntekter og dermed økt handlingsrom
- Rentenivået er forventet å falle relativt mye de kommende årene. Dette vil bedre kommunens handlefrihet da lånegjelda er høy og effekten av lavere rente tilsvarende positiv.
- Stort fokus på og erkjennelse av at kommunesektoren er underfinansiert, gir forhåpninger om at regjeringen og Stortinget vil bidra til å styrke inntektsgrunnlaget

Forslag til saker med vesentlig økonomisk- og omstillingsmessig betydning som følges opp i 2025

Behovet for å kontinuerlig arbeide med langsiktig fornuftige omstillingstiltak er kommentert foran. Slike tiltak vil ikke gi effekt i første budsjettår og må også utredes og drøftes grundig før det fattes beslutninger.

Det er noen saker som kommunedirektøren ønsker å følge opp med særskilte utredninger i 2025. Kort oppsummert er dette følgende:

- Med fallende elevtall og lavere overføringer fra staten til å finansiere grunnskolen, er det naturlig å legge fram en sak hvor kommunens skolestruktur vurderes på nytt. Det vil da være snakk om å legge fram grunnlagsdata på elevtallsutvikling fordelt på skolekretser og en vurdering av hva som ut fra en samlet vurdering vil være hensiktsmessig skolestruktur i framtida. Grunnskolesjefen har fått i oppdrag å forberede en slik sak.
- Mens kapasiteten i grunnskolen er «overdimensjonert» i forhold til barnetallet, er situasjonen en annen på barnehageområdet. Med forventet vekst i kommunen i årene som kommer, er det viktig å holde fokus på kapasiteten på barnehageområdet. Det må også til en avklaring på framdrift på utbygging av ny sentrumsbarnehage på Raufoss til erstatning for Veltmanåa barnehage. I kommentarene til investeringsbudsjettet foreslår kommunedirektøren at denne utbyggingen framskyndes i forhold til det som ligger i eksisterende økonomiplan. Barnehagesjefen vil forberede en sak på dette i 2025 hvor også det samlede forventede behovet for barnehageplasser vurderes.

- Budsjettforslaget for 2025 inneholder ikke reduksjoner på budsjettområdet til de folkevalgte (bortsett fra stemmekretser). Møtehyppighet, politisk struktur og godtgjørelsesnivå generelt gjør at det er lagt inn en økning på 800.000 kroner i 2025-budsjettet. Det er opp til de folkevalgte selv å vurdere om dette budsjettområdet også skal «utsettes for» reduksjoner i årene fremover. Eksempelvis vil en politisk organisering med kun lovpålagte råd og utvalg gi en besparelse på om lag 650.000 kroner årlig. Dersom kommunestyret ønsker en slik gjennomgang, vil kommunedirektøren kunne legge fram en slik sak.

2.3 Kommunedirektørens forslag til saldering av driftsbudsjettet for 2025

2.3.1 Fastsettelse av driftsrammer for tjenesteområdene

Som nevnt tidligere i utredningen, er det hvert år behov for å justere tjenesteområdenes rammer i vesentlig grad for å sikre et realistisk utgangspunkt for kommende års budsjetter. Dette er begrunnet i følgende:

- Beløp inn i kommunens rammetilskudd som skal fordeles på tjenestene, herunder også økning for endring i demografi som kompenseres i inntektssystemet
- Reell og uunngåelig vekst på enkelte driftsområder og i første rekke til ressurskrevende tjenester
- Konsekvenser – på både utgifts- og inntektsside knyttet til bosetting av flyktninger
- Justering på sentrale utgiftsområder som pensjon, lønnsreserve og gebyrer

Det er ikke hensiktsmessig og vil bli alt for omfattende å forklare alle justeringene i detalj i dette dokumentet. For å sikre god forståelse for tjenesteområdenes «utfordringsbilder», hadde formannskapet i starten av september et eget arbeidsmøte hvor alle tjenesteområdeledere deltok og gjennomgikk sine tjenesteområders drifts- og økonomibehov. Det samme er gjort i utvalgene. Dette betyr at folkevalgte er og vil bli godt kjent med grunnlaget for rammejusteringene.

Kommunedirektøren vil gjennomgå disse rammeendringene under den politiske behandlingen av budsjettet. Det påpekes at endringene som presenteres er kommunedirektøren sitt forslag etter en grundig prosess med tjenesteområdene, men at det er kommunestyret som bestemmer nivået på tjenesteområdenes rammer, herunder også hva som skal korrigeres inn i disse.

Rammeendringer				
Tjenesteområde	2025	2026	2027	2028
Sentrale tiltak - justering av engangstiltak samlet	5 000	5 000	5 000	5 000
Overføring overskudd Totenbadet	1 500	1 500	1 500	1 500
Tilskudd bredbånd	0	-1 200	-1 200	-1 200
Endringer pensjon	1 500	3 000	3 000	3 000
Lønnsreserve – endring	-5 500	-5 500	-4 000	-4 000
Område 11 Overordnede funksjoner	2 500	2 800	4 300	4 300
Kostnader ved valg	750	-750	750	-750
Framsikt - elektronisk styringssystem	0	1 200	1 200	1 200
AMU midler - tilbakeføring midlertidig kutt og Inflow	250	250	250	250
Økning i godtgjøring og tjenestefrikjøp for folkevalgte	800	800	800	800
Område 12 Overordnede ledelse- og sentrale støttefunksjoner	1 800	1 500	3 000	1 500
Netto endringer husleier	1 250	1 500	1 500	1 500
Økt ramme vedlikehold	0	2 000	2 500	3 000
Overføring av stillinger nysethvegen, Raufoss gård m.m.	500	500	500	500
Endring strømpriser	0	4 000	4 000	4 000
Område 13 Eiendom	1 750	8 000	8 500	9 000

Rammeendringer				
Tjenesteområde	2025	2026	2027	2028
Justering av tilskudd	500	500	500	500
Område 19 Kirken	500	500	500	500
Redusert makspris i barnehage	3 640	3 640	3 640	3 640
Økt behov - flere søkere med rett på plass	1 700	1 700	1 700	1 700
Økning tilskudd private barnehager	3 800	3 800	3 800	3 800
Område 21 Barnehage	9 140	9 140	9 140	9 140
Stasjonsmester og tilbakeført midlertidig kutt leder forebygging	1 200	1 200	1 200	1 200
Økt inntekt industrivern	-400	-400	-400	-400
Område 31 Brannvern, ansv. 3110	800	800	800	800
	0	0	0	0
Område 31 brannvern, ansvar 3120	0	0	0	0
Kompensasjon gratis SFO 3 klasse	2 000	2 000	2 000	2 000
Økt betaling skolesvømming Totenbadet	100	100	100	100
Demografiendringer - nedgang elevtall	400	-2 000	-3 000	-3 000
Lønnsglidning lærere	400	400	400	400
Skoleskyss	450	450	450	450
IKT (maskiner, lisenser og programvare)	700	1 000	1 000	1 000
Økt aktivitet i forbindelse med bosetting av flyktninger	500	500	500	500
Område 41 Grunnskole	4 550	2 450	1 450	1 450
	0	0	0	0
Midler til vaksineringsarbeid.	200	200	200	200
Nedtrapping øremerket tilskudd helsestasjon	400	400	400	400
Område 51 Barn og familie	600	600	600	600
Tilskudd Toten historielag – bokprosjekt	395	-395	-395	-395
Kunst Pilgrimsleden – tankeplass	100	-100	-100	-100
Område 61 Kultur	495	-495	-495	-495
Bolig for velferd	-610	-610	-610	-610
Økte tilskudd SMISO og Krisesenteret	200	200	200	200
Økt bemanning -sosialhjelp – flyktninger	600	600	600	600
Bosetting av flyktninger -økt sosialhjelp - redusert introstønad	5 500	5 500	5 500	5 500
Område 65 NAV kommune	5 690	5 690	5 690	5 690
Økning variabel lønn – vikarer	500	500	500	500
Legestilling 60%	200	200	200	200
Økte kostnader avtalefestede tillegg ihht hta/Ansiennitetsopprykk	500	500	500	500
Basistilskudd legetjenesten	1 000	1 000	1 000	1 000
Økte driftskostander – Boligstiftelsen	500	500	500	500
Økt stillingsressurs – halvårseffekt	250	250	250	250
Fagansvarlig – Lundersveg	350	350	350	350
Interkommunal legevakt	1 000	1 000	1 000	1 000
Fastleger – fastlegehjemler	300	500	500	500
Flyttekostnader Gimle sykehjem	250	250	250	250
Økte demografikostnader		5 000	10 000	10 000
Økning ressurskrevende tjenester/BPA	13 400	13 400	13 400	13 400
Ny beregningsmetode for ressurskrevende brukere	-2 500	-2 500	-2 500	-2 500
Område 71 Helse og omsorg	15 750	20 950	25 950	25 950
Digitalisering av papirarkiv gårds- og bruksnummer	600	-700	-700	-700
Område 75 Plan	600	-700	-700	-700
Økt vedlikehold		1 000	1 500	2 000
Overtakelse veier	80	80	80	80
Omr. 91 Teknisk drift	80	1 080	1 580	2 080
Netto endring gebyrinntekter selvkost	4 000	4 000	4 000	4 000
Omr. 91 Teknisk drift, gebyromr.	4 000	4 000	4 000	4 000
Endringer læringer	-100	-100	-100	-100
Omr. 97 Voksenopplæring	-100	-100	-100	-100
Sum endringer	48 155	56 215	64 215	63 715

2.3.2 Kommunedirektørens konkrete forslag til saldering av driftsbudsjettet for 2025

Først kommenteres noen sentrale store utgifts- og inntektsanslag:

Nivå på frie inntekter i 2025

Utgangspunktet for å beregne frie inntekter – skatt og rammetilskudd – er beregningene fra KS-modellen som bygger på regjeringens forslag til statsbudsjett. Kommunene må imidlertid gjøre selvstendige vurderinger, herunder ta hensyn til befolkningsvekst, skattevekstforventninger mv.

Ut fra en samlet vurdering har kommunedirektøren lagt anslaget for frie inntekter om lag 15 millioner kroner over det som ligger i beregningsmodellen. Dette er begrunnet i en klar forventning om at Stortinget øker de frie inntektene til kommunesektoren vesentlig i forhold til regjeringens kommuneopplegg. Kommunene ligger an til et samlet underskudd på 15 mrd. kroner i 2024 og regjeringens statsbudsjettforslag imøtekommer ikke underfinansiering i nødvendig grad.

Renter er krevende å beregne nøyaktig da rentefallet kommer noe senere enn forventet. Budsjettet er basert på Norges Bank sin rentebane. Gjennomsnittlig flytende rente i 2025 er rett i underkant av fire prosent.

Eiendomsskatteinntektene er lagt inn på det nivå som er beregnet av eiendomsskattekontoret. Skatt på boliger er på maksimalsatsen 4 promille. På næring foreslås satsen økt fra 5,0 promille, til 6,0 promille (og videre til maksimalsatsen 7,0 promille i 2026). Kommunedirektøren sin oppfatning er at denne inntektsmuligheten må benyttes. Alternativet er ytterligere reduksjon i tjenesteområdenes budsjetter. Økning for 2025 utgjør om en million kroner.

Flyktningetilskudd er basert på bosetting av 40 flyktninger i 2025. Dette gir på kort sikt et finansieringsbidrag til den ordinære driften. Det er budsjettert kjente utgifter knyttet til bosettingen. Det vil skape en ekstra utfordring når tilskuddet kommer ned på normalt nivå etter fem år

Avkastning på plasserte midler er forsiktig budsjettert med tre millioner kroner. Dette er to millioner kroner lavere enn i 2024. Ordinære renteinntekter er tatt vesentlig ned fra sju til en millioner kroner som følge av, men forventet svekket likviditet og mindre ubrukte lånemidler.

Kommunale gebyrer fremmes som egne saker parallelt med avsluttende behandling av budsjettet i formannskapet og kommunestyret. Gebyrene ble økt vesentlig for 2024. Dette vil ikke være nødvendig for 2025.

Salderingstiltak i tjenesteområdene:

Det har vært jobbet med budsjettet for 2025 gjennom hele sommeren og høsten. Basert på utviklingen inneværende år og situasjonen med udekket underskudd, har det blitt arbeidet med salderingsutfordringer på i overkant av 50 millioner kroner i driftsbudsjettet for 2025. Status for dette arbeidet har blitt presentert for formannskapet i eget møte i starten av september og senere i utvalgene. Med budsjettkutt i 2024-budsjettet på vel 50 millioner kroner som utgangspunkt, sier det seg selv at dette har vært et krevende arbeid for alle tjenesteområder. I framlagte budsjettforslag ligger det inne forslag om omstillingstiltak, budsjetttilpasninger og «kutt» på rett i underkant av 40 millioner kroner. Disse spesifiseres under og kommenteres i respektive kapitler i styringsdokumentet. Det må gjøres ytterligere kutt fra 2026 og utover for å nå målene i økonomiplanen.

Overordnede ledelses og sentrale støttefunksjoner - Omstillingstiltak**Sum alle tiltak: -2 075**

Spesifisert:

2025: Reduksjon fra fem til én stemmekrets/én-dagsvalg	-355
2025: Alternativt reduksjon fra fem til én stemmekrets/to-dagsvalg (-260')	0
2025: Vakant stilling 100 % leder Forvaltning & Utvikling og 50 % sekretariat	-1 650

Eiendom - Omstillingstiltak**Sum alle tiltak: -2 283**

Spesifisert:

Gjennomgang/kutt i service-avtaler	-140
Kostnadsbesparelser drift Gimle	-1 400
Brøyting/vårpuss	-345
Kutt i driftsbudsjett Totenbadet	-115
Effekt av forbedringsarbeid	-283

Kirken - Omstillingstiltak**Sum alle tiltak: -292**

Spesifisert:

Effektiviseringskrav	-292
----------------------	------

Barnehage - Omstillingstiltak**Sum alle tiltak: -2 094**

Spesifisert:

Tilskudd	-500
Refusjoner	-300
Reduksjon overtid	-100
Reduksjon driftsbudsjett overordnet	-100
Reduksjon driftsbudsjett barnehagene	-50
Kutte språkressurs til minoritetsspråklige barn	-250
Redusert forventet behov på spesialpedagogisk hjelp barnehage	-594
Redusere variable lønn	-200

Brann og redning - Omstillingstiltak**Sum alle tiltak: -655**

Spesifisert:

Fakturering av unødige boligalarmer fra private vekterselskap.	-50
Internfakturering, hjemmetjenesten for løfteoppdrag (behovet er kraftig redusert)	-30
Felles overordnet vakt (01-vakt) i Gjøvikregionen	-55
Forlenge vakanse leder forebyggende	-230
Utsette tilsetting av stasjonsmester	-290

Grunnskole - Omstillingstiltak**Sum alle tiltak: -7 796**

Spesifisert:

Indeksregulering av foreldrebetaling SFO inkl matpenger	-100
Økte sykepengeinntekter	-2000
Overtid 17. mai	-150

Leirskole/overnattingsturer med elever	-200
Skolemateriell	-400
Videreføring av kutt/omstilling gjennom 2025	-1371
Reduksjon i individuelt tilpasset opplæring	-1000
Omorganisering av individuelt tilpasset opplæring	-1000
Reduksjon/omorganisering vaktmesterstillinger	-300
Nedbemannning skolekontoret/PPT	-275
Innsparing variabel lønn	-1000

Barn og familie - Omstillingstiltak

Sum alle tiltak:	-3 837
Spesifisert:	
Selger 20 % stilling til Raufoss vgs	-144
Redusere med en institusjonsplass	-2 300
Endret 2 stillinger som veiledere til turnusstillinger fra høst 2024 i barnevernet.. Sparer da inn kjøp av private tjenester fra desember 2024- fortsetter i 2025	-400
Stilling jordmortjenesten tas ned 20 %	-190
reduksjon stilling saksbehandler barnevern	-428
Reduksjon helsesykepleierstilling	0
Tar ned antall plasser i beredskapshjem	-375

Kultur - Omstillingstiltak

Sum alle tiltak:	-1 369
Spesifisert:	
Kulturskole: ny inntektsmodell for undervisning av korps og teater	0
Bibliotek: redusere 0.5 stilling	-370
Allmenkultur: redusere 0.5 stilling	-400
Ungdomshus: redusere 0,4 stilling	-335
Redusert støtte lag/foreninger	-120
Regulerer ikke prisvekst	-24
Drift Flere Farger og UKM mm	-120

NAV - Omstillingstiltak

Sum alle tiltak:	-3 294
Spesifisert:	
Diverse økte inntekter	-200
Tar ned kostnader på Intro	-1200
Kutter noe sosialhjelp (tilført i mer rammen)	-794
Lar være å prisjustere	-1100

Helse og Omsorg – Omstillingstiltak

Sum alle tiltak:	-12 130
Spesifisert:	
Øke inntekter vaskeritjenester	-130
legge ned dagtilbud psykisk helse	-400
Tildelingspraksis og vedtaksgjennomgang	-1 000
omgjøre og legge ned heldøgns plasser og samle driften	-5 300
utkjøring av mat til hjemmeboende	-300
Redusere bruk av vikarleger og rekruttere fastleger	-2 000
Ressurskrevende tjenester	-3 000

Plan - Omstillingstiltak

Sum alle tiltak:	-1 210
Spesifisert:	
Oppjusterer inntektskrav byggesaksgebyr	-337
Inntekt reguleringsplan Gimle	-410
Vakanse 50 % miljørådgiver 3 mnd.	-220
Vakanse 100 % byggesaksbehandler 3 mnd.	-243

Teknisk – Omstillingstiltak

Sum alle tiltak:	-1 086
Spesifisert:	
Ingen vikarbruk og ansatte brukes mer på gebyromr.	-586
Mindre vedlikehold sommer og vinter	-500

VAR- Omstillingstiltak

Sum alle tiltak:	0
Spesifisert:	
Ingen	

Voksenopplæring - Omstillingstiltak

Sum alle tiltak:	-1 100
Spesifisert:	
Begrense bruk av vikar	-100
Holder 1,5 stillinger ledig	-1000

Nivå på netto driftsresultat og sluttsaldering av driftsbudsjettet for 2025

Gjennom hele den administrative budsjettprosessen har det vært en målsetting å jobbe mot et netto driftsresultat på 34,5 millioner kroner slik at hele underskuddet fra 2023 kunne dekkes inn i 2025. Strammere rammer og underfinansierte tjenester gjør dette veldig krevende og hensynet til opprettholdelse av et mest mulig forsvarlig tjenestenivå, gjør at kommunedirektøren fremmer et budsjettforslag med inndekning på halvparten av underskuddet i 2025 og resterende i 2026. Dette innebærer også at forventet underskudd i 2024 fordeles inndekket på 2026 og 2027.

Selv med nedjustering av driftsresultatmålet og salderingstiltak på rett i underkant av 40 millioner kroner på tjenestekområdene, gjenstår det åtte millioner kroner for å nå et netto driftsresultat på 17,25 millioner kroner. Dette vil kommunedirektøren jobbe videre med i en prosess med sin ledergruppe slik at det kan legges fram til formannskapetets sluttbehandling 27. november 2024. Dette blir en krevende øvelse da det allerede er vurdert og fremmet mange forslag til salderingstiltak som påvirker tjenesteytingen. Kommunedirektøren har allerede i sitt arbeid med budsjettet «lagt vekk» noen innspill fra tjenestekområdene som vurderes som uforsvarlige å gjennomføre. Dette gjelder blant annet å ikke ta ned på bemanning i skolehelsetjenesten for ikke å svekke det forebyggende arbeidet og ikke redusere ytterligere på heldøgns plasser innen helse og omsorg.

Selv om de siste millionene å saldere blir svært utfordrende å realisere, mener kommunedirektøren at det er riktig å gjøre dette for ikke å svekke driftsresultatet ytterligere. Vi vil «lete etter» fellestiltak, muligheter for ytterligere nedtak i bemanning, økte inntekter og løsninger på tvers av tjenester i tillegg til å vurdere fordeling av salderingsbehovet ut på tjenestene.

Av hensyn til både vår og øvrige kommuners budsjettbehandling, vil det være en stor fordel om regjeringen og Stortinget også innen budsjettet skal behandles i kommunestyret signaliserer (og vedtar) de endelige rammene til kommunene for 2025.

2.3.3 Økonomiplanens driftsdel 2025-2028

Økonomiplans siste tre år er gjennomarbeidet med utgangspunkt i følgende:

- Framskriving av driftsnivået for 2025
- Korrigeringer i rammer i samsvar med det som ligger i «rammetabellen» foran
- Renter og avdrag basert på kommunedirektørens forslag til investeringsbudsjett
- Store inntektsanslag basert på beste skjønn og faktagrunnlag
- På moderat nivå justert inn økte rammer til helse- og omsorg og reduserte rammer til grunnskolen som følge av demografiutviklingen med økt antall eldre og færre elever i grunnskolen

Økonomiplanens driftsdel for årene 2026-2028 skal være retningsgivende for kommunens videre planlegging og styring.

Under vises beløpene for netto driftsresultat om er lagt inn i økonomiplanens driftsdel. Nivået er lagt på om lag 2,5 % av driftsinntektene. Dette er høyere enn kommunens langsiktige måltall, men etter kommunedirektørens oppfatning nødvendig for å bygge opp igjen handlefrihet og likviditet:

- 2026: 35,0 millioner kroner til inndekning av tidligere års underskudd
- 2027: 25,75 millioner kroner dekning av tidligere års underskudd og 9,25 millioner kroner som avsettes til disposisjonsfond
- 2028: 35,0 millioner kroner som avsettes til disposisjonsfond

I alle tre årene i økonomiplanperioden er kommunens langsiktige resultatmål på 2 % oppfylt.'

Bevilgningsoversikt drift med fordeling til tjenesteområdene er lagt inn i kapittel 5.4.

2.3.4 Investeringsbudsjett for perioden 2025-2028

Vestre Toten kommune har bak seg flere år med store investeringer, men trappet ned mye på investeringsnivået de siste årene. Dette har vært målrettede prioriteringer for å realisere:

- Gode skolebygg
- Økt kapasitet på idretts- og aktivitetsanlegg
- Ny brannstasjon
- Moderne bygg med økt kapasitet på omsorgsområdet

I tillegg til de store investeringsprosjektene er det gjort mange og viktige investeringer på kommunalteknisk område (veg, gatelys, vann og avløp). Lånegjelden har økt vesentlig og renter og avdrag sin andel av samlede driftsinntekter har økt betydelig. Det økte rentenivået gjennom 2023 og 2024 har medført behov for å øke budsjettere netto finansutgifter med om lag 45 millioner kroner i 2025 sett opp mot 2022-nivået. I samsvar med kommunestyrets forutsetninger har eiendomsskatt på

boliger bidratt til å finansiere en vesentlig del av investeringene, men mindre enn forutsatt da Stortinget har redusert maksimalsatsen for eiendomsskatt.

Mange av investeringene har ført til:

- Mer effektiv drift
- Bedrede arbeidsforhold for ansatte og brukere / innbygger
- Redusert etterslep på vedlikehold
- Lavere strømutgifter

Det er heller ingen tvil om at disse tiltakene har bidratt til økt attraktivitet og vært en medvirkende årsak til befolkningsvekst – som også betyr mange millioner i økte inntekter hvert år.

Kommunen kan imidlertid ikke - og har heller ikke behov for – å holde på samme investeringstakt og investeringsnivå de nærmeste årene. Kommunedirektøren har registrert en tverrpolitisk enighet om å holde investeringsnivået på et lavt / moderat nivå de kommende årene for å kunne opparbeide handlefrihet til stor investering i nytt helse og omsorgsbygg (ofte omtalt som nytt sykehjem).

I kommunedirektørens forslag til investeringsbudsjett for årene 2025-2028 (se under) er målet om reelt sett å redusere lånegjelden i starten av planperioden. I 2025 er låneopptaket litt lavere enn budsjettet avdrag. Dette gir isolert sett en lavere gjeldsgrad. (Se også kommentarer i kapittel 5.2 omgjeldgrad). I tillegg har kommunen en sterk inntektsvekst. Dette reduserer «verdien» av lånegjelden og gjeldsgraden (lånegjeld i prosent av brutto driftsinntekter) vil gå ned relativt mye. (Nærmere 100 millioner kroner). I resterende del av økonomiplanperioden øker investeringene igjen og da i stor grad som følge av investeringer i nytt helse- og omsorgsbygg. Dette vil ikke belaste kommunens driftsbudsjett i nevneverdig grad før i 2029 da renter og avdrag først «begynner å løpe» fra året etter at investeringsprosjektet er ferdigstilt.

Kommunen investerer årlig relativt mye på de kommunaltekniske områdene. Dette gir positive effekter på flere områder:

- Standarden på kommunale veger heves. Eksempelvis utbedres skolebrua i 2025 og Østvollvegen i 2026 og 2027 i kommunedirektørens budsjettforslag
- Gatelysanlegg moderniseres
- Vann og avløp saneres og bygges ut for å sikre god forsyning og redusert forurensning.

Av andre større investeringstiltak, kommenteres følgende, herunder også for at det foreslås noen endringer i prioriteringer og tidspunkt for gjennomføring av tiltak sett opp mot eksisterende økonomiplan:

- Nysethvegen 3 (som i dag er legekantor) foreslås ombygd og oppgradert for 12 millioner kroner i 2025. Det legges opp til en rehabilitering av første etasje til legekantor. Når ny barnehage er bygd og legekantor er flyttet, vil disse oppgraderte arealene kunne brukes til barnehagens personale. Videre har kommunen ansvar for å holde lokaler til kirkens ansatte. Framfor å oppgradere et «gammelt og utdatert» bygg som de i dag disponerer, foreslås det å rehabilitere og etablere lokaler i andre og tredje etasje i Nysethvegen 3.
- Nytt helse- og omsorgsbygg bygges i henhold til vedtatte foreløpige planer i årene 2026-2028.
- Kommunedirektøren foreslår å framskynde planlegging og bygging av ny sentrumsbarnehage slik at den ferdigstilles i 2027. Dette begrunnes med to forhold: Forventet etterspørsel og behov for barnehageplasser i en kommune i forventet vekst og fordi det er gode muligheter for å at utbyggingen av rådhuskvartalet kan starte i 2025 / 2026.

- Nivået på var-investeringer på teknisk drift tas ned i nivå i 2025, mens investeringer på vegsiden holdes på et relativt høyt nivå. Dette begrunnes med at det gjenstår en del ubrukte lånemidler på var-området og det er behov for å gjennomføre noen relativt kostnadskrevende tiltak i bro og veger.

Avslutningsvis vil kommunedirektøren gjenta det som er påpekt ved en rekke anledninger, at forutsetningene for å investere mye og øke lånegjelden, er at det er balanse i økonomien med tilstrekkelige årlige netto driftsresultater og fondsreserver.

Kommunedirektørens forslag til investeringsplan for perioden 2024-2027 ligger i kapittel 5.5.

Raufoss, 30. oktober 2024

Bjørn Fauchald

Kommunedirektør

3 Vestre Toten i et bærekraftperspektiv

3.1 FNs bærekraftsmål

FNs bærekraftsmål er «verdens felles arbeidsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringene innen 2030»¹ og består av 17 mål og 169 delmål. Disse målene gjelder for alle land i hele verden og har også stor innvirkning på politikken som føres i Norge. Kommunal og distriktsdepartementet har ansvaret for koordineringen av regjeringens arbeid med bærekraftsmålene i Norge.

I juni 2021 la regjeringen fram en [nasjonal handlingsplan](#)² for målene, og de ble [vedtatt av Stortinget](#)³ 5. april 2022. Disse dokumentene gir en del strategier og tiltak for å nå målene. De vil da også bli førende for hvordan kommunene skal delta for å nå målene.

3.2 Status

Dette kapittelet er ikke særlig oppdatert siden i fjor på grunn av kapasitetsmangel. Figur 3.2 og 3.3 er oppdatert.

Per i dag er det bare én samlet oversikt over samlede utslipp per kommune i Norge. Disse er samlet inn og publisert av Miljødirektoratet. Det er varierende når de siste tallene er fra. Se lenkene under figurene for å få de siste oppdaterte tallene. Det er verdt å merke seg at tallene for noen sektorer ikke ser ut til å være konsistente og det kan skyldes problemer med å få inn tallene fra enkeltaktører som skulle rapportere. Vi ser dette spesielt innen sektoren benevnt Industri, olje og gass. Det mangler også tall i sin helhet fra 2010, 2012 og 2014.

Det er spesielt 3 klimagasser man er opptatt av når man lager klimabudsjett:

- CO₂ – karbondioksid dannes ved forbrenning av organiske materialer og forbrukes av planter i fotosyntesen til å danne organiske materialer. I bundet form finnes CO₂ i store mengder i vann og i mineraler i jordskorpen. CO₂ er helt essensielt for alt liv på jorden.

¹ <https://www.fn.no/om-fn/fns-baerekraftsmaal>

² <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-40-20202021/id2862554/>

³ <https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/innstillinger/stortinget/2021-2022/inns-202122-218s.pdf>

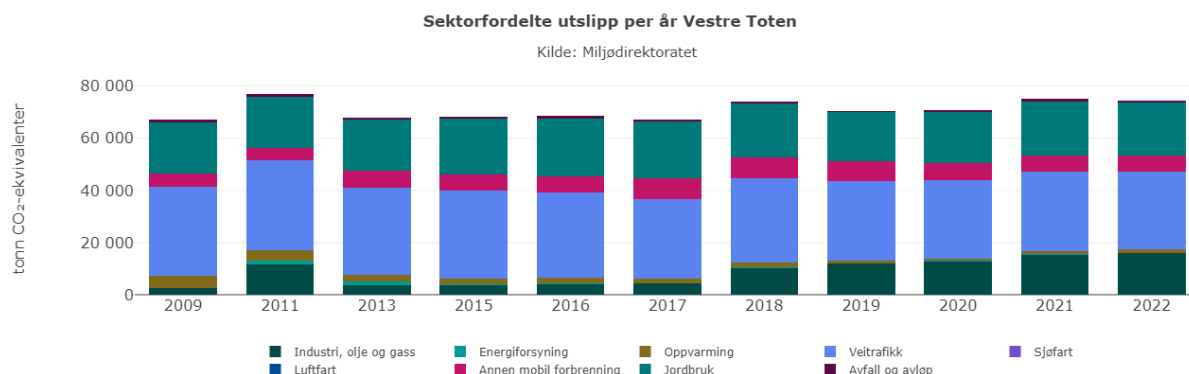
- CH₄ – metan er et sluttprodukt av nedbrytning av en del organisk materiale som skjer uten påvirkning av oksygen. Metan kan samles inn og benyttes som energikilde, men om den slippes ut i atmosfæren vil den effektivt absorbere stråling fra sola og medføre oppvarming av atmosfæren.
- N₂O – nitrogenoksid eller lystgass er en gass som har mange viktige funksjoner, men som også har en alvorlig bivirkning. Gassen er viktig innenfor medisin og som drivstoff. Bivirkningen er at løs N₂O i atmosfæren reagerer kraftig med ozon og reduserer mengden av det. Ozon fungerer som et «skjold» og reduserer skadelig stråling fra sola.

Tallene fra 2021 viser at de totale utslippene av klimagassene CO₂, CH₄ og N₂O var på 74 110 tonn CO₂-ekvivalenter fra Vestre Toten. Dette er ett av de høyere utslippstallene i tidsserien. Hvis en ser tidsserien under ett så ser vi at mengden utslipp har økt noe. For å kunne se om det er mulig å senke utslippene så er vi nødt til å se hva som ligger bak tallene.

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Sum utslipp	65 258,0	0,0	75 390,9	0,0	66 696,9	0,0	66 740,4	66 967,5	65 762,8	72 524,3	69 172,4	69 696,4	74 109,8	0,0	0,0
Antall innbyggere	12 714	12 770	12 803	12 928	12 999	13 075	13 152	13 180	13 179	13 314	13 384	13 427	13 459	13 572	13 635
Utslipp per innbygger	5,13	0,00	5,89	0,00	5,13	0,00	5,07	5,08	4,99	5,45	5,17	5,19	5,51	0,00	0,00

Figur 3-1 Tall fra Miljødirektoratet, bearbeidet.

Neste figur viser hvilke sektorer utslippene stammer fra. De tre største bidragsyterne i fallende rekkefølge er konsistent veitrafikk, jordbruk og Industri, olje og gass. For vei er trenden at utslippene er svakt fallende. For jordbruk er trenden stabilt uforandret, for industri, olje og gass er trenden vanskelig å beregne på grunn av variasjon i tallene som er rapportert inn, men den ser ut til å være økende.

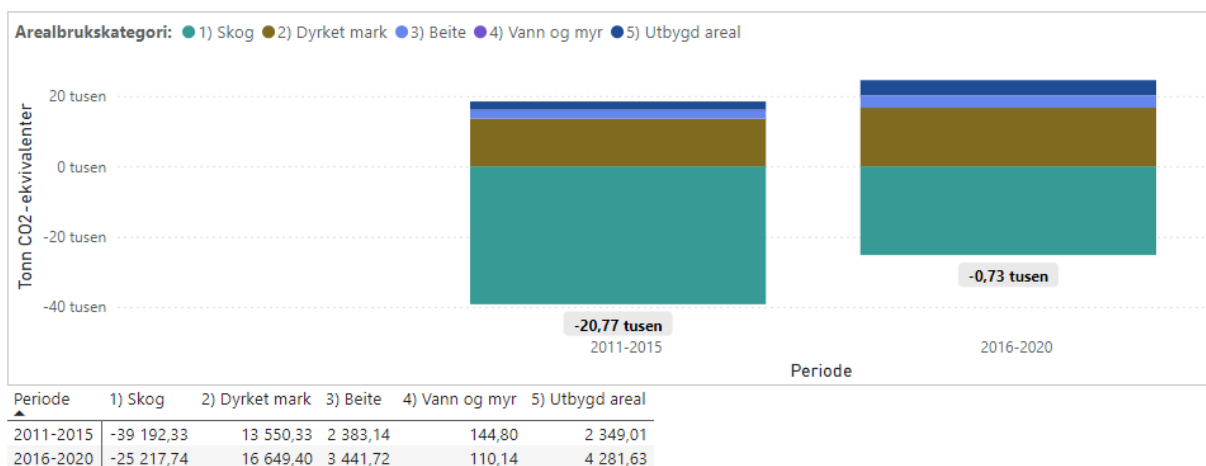
Figur 3-2 <https://www.miljodirektoratet.no/tjenester/klimagassutslipp-kommuner/?area=604§or=-2>

Detaljert utslippskilde er gjengitt i tabellen under summert i hele perioden fra 2009 til 2021. Det finnes flere utslippskilder, men her er bare tatt med de som er relevante for Vestre Toten.

Summer av Utslipp (tonn CO ₂ -ekvivalenter)	Klimagass			
	CH ₄	CO ₂	N ₂ O	Totalsum
Utslippskilde				
Tunge kjøretøy	22,2	175 837,7	2 218,7	178 078,6
Personbiler	300,0	103 076,2	993,5	104 369,7
Fordøyelsesprosesser husdyr	85 400,2	0,0	0,0	85 400,2
Industri, olje og gass	155,7	79 902,5	39,2	80 097,4
Jordbruksarealer	269,2	4 750,2	56 755,7	61 775,1
Gjødselhåndtering	19 977,2	0,0	28 996,7	48 973,9
Varebiler	38,3	24 481,3	237,5	24 757,1
Bygg og anlegg	30,0	22 401,9	292,6	22 724,5
Jordbruk	26,9	19 986,8	247,2	20 260,9
Andre næringer	91,7	14 157,1	175,1	14 423,9
Vedfyring	8 816,7		379,6	9 196,3

Summer av Utslipp (tonn CO ₂ -ekvivalenter)	Klimagass			
	CH ₄	CO ₂	N ₂ O	Totalsum
Busser	2,1	9 086,7	84,3	9 173,1
Avløp	6 320,5	0,0	1 435,5	7 756,0
Fossil olje	20,2	5 922,4	14,3	5 956,9
Fjernvarme unntatt avfallsforbrenning	206,6	3 681,1	850,3	4 738,0
Tjenester tilknyttet transport	5,4	4 018,3	52,4	4 076,1
Fyringsparafin	9,1	2 684,4	6,5	2 700,0
LPG	5,0	2 522,1	1,2	2 528,3
Skogbruk	3,2	2 302,4	28,4	2 334,0
Behandling av avfall	2,0	1 609,8	21,0	1 632,8
Annet	0,0	1 110,6	0,0	1 110,6
Snøscooter	31,3	189,1	1,0	221,4
Bioenergi	25,4	0,0	1,4	26,8
Biologisk behandling av avfall	4,5	0,0	3,3	7,8
Totalsum	121 763,4	477 720,6	92 835,4	692 319,4

Nå finnes det heldigvis ikke bare utslipp, vi har også opptak av klimagasser. Vestre Toten er en liten kommune og arealbruken virker direkte inn på hvor mye klimagasser som hvert år tas ut av atmosfæren og bindes igjen. Det er da spesielt skogen som står for dette. Miljødirektoratet har publisert data for 2010 og 2015 som viser at opptaket er relativt lite i forhold til de totale utslippene, og nettoverdien av utslipp og opptak fra skog og arealbruk er nedadgående:

Figur 3-3 <https://www.miljodirektoratet.no/tjenester/klimaassutslipp-arealbruk-kommuner/?area=604§or=-3>

3.3 Hva gjør vi

Det viktigste Vestre Toten kommune kan gjøre nå først er å bevisstgjøre seg selv og omgivelsene på hvordan vår aktivitet er med på – eller er i motstrid til – å nå målene som er satt. Det er mange og omfattende mål og delmål så det kan fort gjort bli å «gape over» for mye om en går for ambisiøst ut. Tjenesteområdene skal derfor i første omgang utfordres på å knytte sin aktivitet og interne mål til bærekraftsmålene.

Miljødirektoratet har utarbeidet en rekke dataverktøy som kan benyttes til å beregne effekten av forskjellige tiltak.

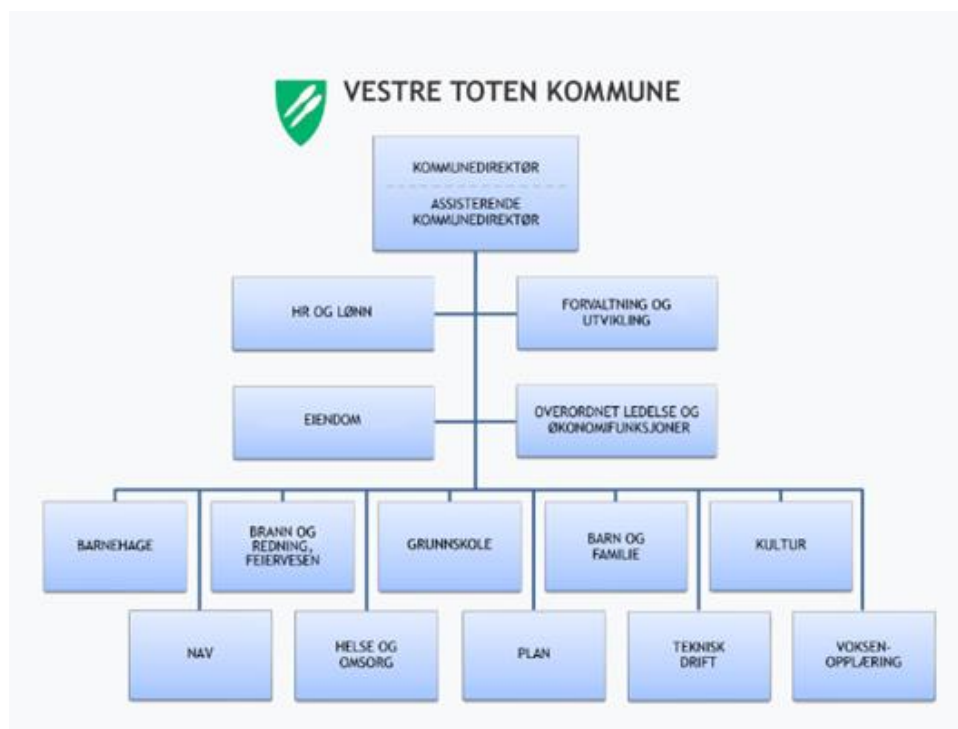
Ett konkret prosjekt som kommunen er involvert i er et samarbeidsprosjekt med flere kommuner i regionen med et mål om å øke gjenbruk og ombruk i alle kommunene på forskjellige måter. Prosjektet er foreløpig på utredningsstadiet, men en rapport fra utredningen er ventet om ikke lang tid. Målet er mer av en sirkulærøkonomi hvor man går fra en tradisjonell kjøp-bruk-kast-tankegang til

å utnytte alle ressurser best mulig. Økt ombruk er viktig for å nå dette målet. Det gjør at man holder mest mulig av ressursene i kretsløpet, slik at behovet for å hente ut nye råvarer blir mindre.

4 Organisasjon – medarbeidere og ledelse

4.1 Kommunens organisering

Vestre Toten kommunes organisasjons- og ledelsesstruktur er for tiden slik:

Vestre Toten kommune har en administrativ organisasjonsstruktur basert på en såkalt tjenesteområdemodell. Dette innebærer at kommunedirektøren har en relativt stor ledergruppe som også er kommunens strategiske ledergruppe. På nivå under tjenesteområdelederne ligger driftsenheter som skoler, barnehager, institusjoner mv. Det er ingen fasitsvar på hva som er den beste organiseringen av en kommune. Formell struktur er bare en av mange organisatoriske faktorer som bestemmer hvordan kommuneorganisasjonen fungerer. Andre faktorer som er minst like viktige er; ledelse, medarbeiderinvolvering, samhandling, kommunikasjon, verdigrunnlag, tillit og en rekke andre faktorer som det må arbeides med kontinuerlig. Tjenesteområdemodellen fungerer etter kommunedirektøren godt i Vestre Toten kommune og har blant annet følgende styrker:

- Flat struktur med åpne og effektive kommunikasjonsveier
- En stor ledergruppe hvor selvstendige og myndiggjorte ledere også tar et helhetsansvar for kommunens virksomhet
- En modell som inviterer til tverrsektoriell samhandling på mange områder og ulike nivåer
- En modell som har utviklet seg over tid i vår kommune og som oppleves som velfungerende

Modellen forutsetter selvstendige ledere og tjenester som tar stort ansvar for både daglig drift, arbeidsmiljø og utviklingsarbeid. Videre fordrer modellen at toppledelsen har en god oversikt over den samlede virksomheten og støtter tjenesteområdene ved behov.

Struktur og organisering er viktig, men aller viktigst er det å legge gode rammer for forutsetninger for kommunens viktigste ressurs som er de ansatte. Samarbeidet mellom arbeidsgiver- og

arbeidstakersiden oppleves som tillitsfullt og godt. Kommunedirektøren er veldig opptatt av dette og har derfor gjennom flere år satt søkelys på følgende:

- Arbeidsgiverpolitikk med tilhørende arbeidsgiverstrategier synliggjør arbeidsgivers konkrete evne til å frigjøre den menneskelige energien i organisasjonen gjennom de handlinger verdier og holdninger som arbeidsgiver står for og praktiserer.
- Strukturert lederutviklingsarbeid. Kommunale ledere utfordres i betydelig grad i sine jobber og en av kommunedirektørens viktigste oppgaver er å sørge for å dyktiggjøre lederne. Alle ansatte "fortjener" også dyktige ledere.

Under presenteres kommunens arbeidsgiverpolitikk og ledelsesplattform.

4.2 Arbeidsgiverpolitikk

Kommunestyret vedtok høsten 2019 "Arbeidsgiverpolitikk 2020-2030" for Vestre Toten kommune.

Hensikten med arbeidsgiverpolitikken er å synliggjøre retning gjennom å vedta målsettinger og strategier. Helt sentralt i arbeidsgiverpolitikken er partssamarbeidet. De ansatte gjennom hovedtillitsvalgte var derfor involvert i utarbeidelsen av arbeidsgiverpolitikken og er også sentrale i utarbeidelse av arbeidsgiverstrategiene som nå løpende er under revidering / utarbeidelse. Kommunedirektøren opplever dette som er nyttig og fruktbart samarbeid til beste for hele organisasjonen.

Kommunen har - på samme måte som KS – definert to hovedutfordringer for kommunen på arbeidsgiverområdet:

- Evnen til utvikling og nyskaping
- Evnen til å rekruttere, utvikle og beholde medarbeidere

Dette utfordringsbildet – sammen med øvrige arbeidsgiverutfordringer – dannet grunnlaget for følgende **hovedmålsetting** for Vestre Toten kommunes arbeidsgiverpolitikk:

Vestre Toten kommune skal være den mest attraktive og foretrukne arbeidsgiver for relevante arbeidssøkere i vår bo- og arbeidsmarkedsregion

Basert på utfordringsbildet og hovedmålene, vedtok kommunestyret at det skal arbeides videre med følgende utvalgte strategier i den hensikt å gjennomføre konkrete og virkningsfulle tiltak innenfor de ulike strategiområdene:

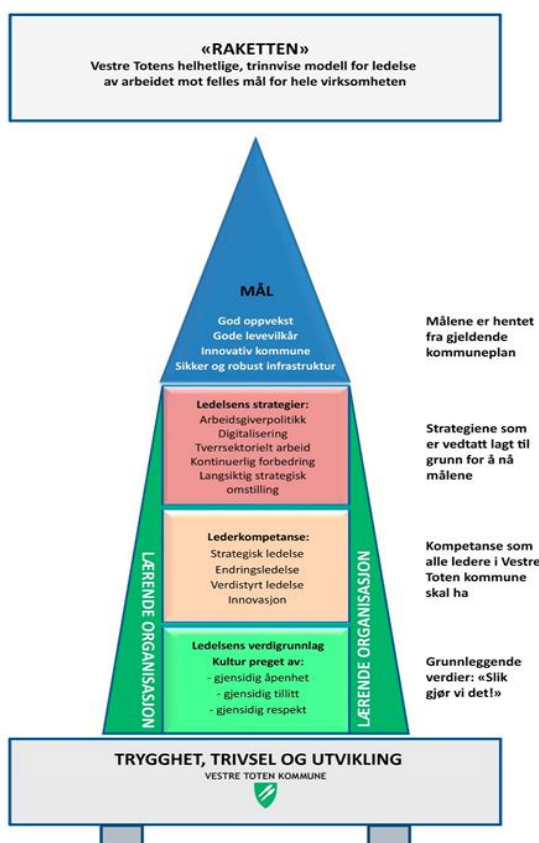

Kommuneledelsen har arbeidet i et strukturert “partnerskap” med de tillitsvalgte og alle strategier er nå ferdigstilt. I 2025 skal den overordnede arbeidsgiverpolitikken revideres.

4.3 Kommunens ledelsesplattform

Vestre Toten kommune er en stor organisasjon med mange ulike tjenester og fagområder. Noen områder er små, mens andre er store i antall ansatte og / eller kompleksitet. Dette utfordrer kommunens ledere på ulike måter. Kommunedirektøren mener at det uansett ulikheter er viktig å etablere en felles plattform for ledelse i kommunen. Dette er det arbeidet med gjennom mange år i kommunen og ledelsesfokus, ledelseskompetanse og ledelsesstrategier er endret i takt med de utfordringer og rammer som kommunens ledere møter. Det er også viktig å jobbe med ledelsesstrategier som gjør at kommunen – og dermed lederne – evner å møte framtidens utfordringer.

Ledelsesplattformen kommunens administrative ledelse arbeider etter for tiden har vi valgt å presentere slik gjennom ***“Raketten - Vestre Toten kommunes helhetlige, trinnvise modell for ledelse av arbeidet mot felles mål for hele virksomheten”***:

Forklaring:

Kommunedirektørens viktigste oppgave er å “rigge” organisasjonen slik at den arbeider mot organisasjonens overordnede mål som er vedtatt av kommunestyret i gjeldende kommuneplan. Dette krever strategisk tilnærming hvor:

- grunnleggende verdier forankres og rotfestes i organisasjonen
- lederne sikres kompetanse til å utøve både strategisk lederskap og daglig ledelse av virksomheten
- fokus er på vedtatte strategier som bringer organisasjonen i en retning som gjør at de overordnede målsettingene nås

Videre er det en målsetting at Vestre Toten kommune også skal framstå som en lærende organisasjon.

Det hjelper ikke “å tegne rakett” og være tilfreds med en god modell. Den må også følges opp. Kommunedirektørens ledergruppe gjør det blant annet slik:

- Strategiene i modellen skal være de samme som ledergruppa har som strategiske fokusområder i sitt arbeid. Modellen og fokusområdene er imidlertid ikke statisk og vil bli justert med bakgrunn i at ledergruppa nylig har besluttet å justere de strategiske til følgende fokusområder:
 - Økonomisk omstilling
 - Strategisk kommunikasjon
 - Omstillingsevne og gjennomføringskraft
 - Tverrsektorielt samarbeid
 - Utvikle helhetlig innsatstrapp som strategisk verktøy
 - Digital transformasjon
- Innholdet i raketten – alle trinn – er utgangspunktet for temaer og fokus på ledersamlinger for alle lederne i kommunen

På denne måten blir det sammenheng i kommunens strategiske ledelsesarbeid.

Inflow24 Lederskole:

Som en del av kommunens lederutviklingsprogram gjennomføres Inflow24 Lederskolen for alle kommunens ledere. Inflow24 er et samtale- og refleksjonsverktøy som bidrar til å gi økt bevissthet rundt egne styrker og utviklingspotensialet. Verktøyet er tatt i bruk i flere av kommunens områder.

Inflow24 Lederskole er basert på Inflow24 og er delt inn i 6 moduler. Modulene har som intensjon å få styrkebasert ledelse på handlingsplanet. Lederskolen bidrar til at lederne blir mer bevisst på egen lederstil, bli gode på relasjonell ledelse og få verktøy til å bli kjent med ansattes styrker og utviklingspotensialet.

4.4 Medarbeidere

Medarbeiderundersøkelse

Medarbeiderundersøkelse 10 – faktor fra KS ble gjennomført våren 2024. Svarprosenten lå på ca. 75 %, noe som er en økning på 12 % siden medarbeiderundersøkelsen i 2022. Enhetene er nå i gang med å jobbe med sine områder sammen med ansatte og HEIA-grupper.

Helsefremmende arbeid og HMS

Helsefremmende arbeid er en tilnærming som, sammen med tradisjonelt, forebyggende og reparerende HMS-arbeid (helse – miljø og sikkerhet) og sykefraværsoppfølging, utgjør en helhet i arbeidsmiljøarbeidet. Tradisjonelt har fokuset vært å fjerne forhold i arbeidsmiljøet som kan være helseskadelige. Dette er fortsatt helt fundamentalt, men helsefremmende arbeidsplasser har ambisjoner ut over dette.

Statens forskningsinstitutt (STAMI) presenterer 6 faktorer som basert på mangeårig og omfattende forskning er anerkjente forutsetninger for et godt arbeidsmiljø. Disse faktorene danner grunnlag for kommunens strategidokument for helsefremmende arbeid og HMS som ble vedtatt i ADMIS i mai 2023.

Vestre Toten kommune arbeider systematisk med forebyggende og helsefremmende arbeid.

Forebyggende arbeid:

- Vestre Toten kommune har kompetanse for å redusere risiko for at skader, sykdom og ulykker oppstår
- Vestre Toten kommune gjennomfører HMS tiltak som vil fjerne faktorer som kan true helsen – psykisk og fysisk

Helsefremmende arbeid:

- Vestre Toten kommune utvikler strategier for å forsterke mestringsevne, ønskede normer, forventninger og vaner
- Vestre Toten kommune legger til rette for faktorer som kan bygge helsen

Arbeidsgiverstrategier

Pandemien har forsinket arbeidet med å ferdigstille delstrategiene, men alle strategiene er nå ferdig.

Kompetanse- og rekrutteringsstrategi:

Kompetanse- og rekrutteringsstrategien er ferdig og ble vedtatt i ADMIS november 2024.

Heltidskultur

Heltidsstrategien ble vedtatt i kommunestyret i februar 2022. I året som kommer vil arbeidet bestå i å videreutvikle heltidskulturen i organisasjonen.

Lønnspolitisk plan

Lønnspolitisk plan ble revidert og vedtatt i ADMIS i juni 2024.

Likestilling og mangfold

Vestre Toten kommune ønsker et mangfoldig arbeidsmiljø som gjør at vi rekrutterer de beste og legger til rette for at vi kan beholde og gi utviklingsmuligheter til våre ansatte gjennom ulike livsfaser. Dette uavhengig av kjønn, alder, etnisitet, religion, funksjonsevne og seksuell orientering.

Kommunen har et samfunnsansvar, og har lenge hatt en utbredt praksis med å tilby ulike typer språkpraksisplasser og arbeidspraksis plasser. Disse plassene kommer i tillegg til ordinære lærlinger, elever og studenter som kommunen tar imot.

Kommunen har behov for å få på plass en strategi om likestillings- og mangfoldarbeidet, og dette arbeidet er godt i gang. Strategien er ferdig og ble vedtatt i ADMIS i november 2024.

Etikk

De ansattes adferd danner grunnlaget for innbyggernes tillit og holdning til kommunen. Vår opptreden og handlemåte må være slik at ingen skal kunne trekke i tvil vår rettskaffenhet og integritet. Det arbeides derfor aktivt med å utvikle og videreføre en korrekt forvaltningspraksis. Dette skal blant annet vektlegges i kommunens leder- og saksbehandleropplæring. Ledere har et særskilt ansvar for å tydeliggjøre og skape aksept for en korrekt opptreden og væremåte.

Vestre Toten kommune ønsker et trygt og åpent arbeidsmiljø hvor kritikkverdige forhold tas opp og drøftes åpent. Ansatte har rett og plikt til å varsle om kritikkverdige forhold. Vestre Toten kommune har intern varslingsrutine i henhold til arbeidsmiljølovens bestemmelser. Kommunens varslingsrutiner ble revidert i høsten 2022. Revidering av overordnede etiske retningslinjer vil bli vurdert som følge av revideringen av strategiarbeidet.

5 Økonomi

5.1 Utviklingstrekk

Vestre Toten kommune skal forvalte økonomien slik at den over tid er bærekraftig. Det krever at kommunen må ha gode strategiske planer som er realistiske og helhetlige. Da må tjenestene samordne seg slik at innbyggernes behov er den viktigste forutsetningen. Kommunelovens § 14-2 setter krav til at kommunestyret skal benytte finansielle måltall som styringsverktøy. Det er opp til hver kommune å velge hvilke måltall og hvilket nivå de bør ligge på, men måltallene må fastsettes slik at de gjenspeiler hva som skal til for å oppnå en forsvarlig langsiktig økonomisk utvikling. Det er ikke krav om at de finansielle måltallene skal være bindende for årsbudsjettet og økonomiplan. Måltallene for planperioden er beskrevet i utover i kapitlet.

Manglende kompensasjon av kommunenes vekst i utgifter over mange år har redusert kommunenes handlingsrom betydelig. Den økonomiske utviklingen i Vestre Toten kommune er enda mer kritisk noe de siste års resultater har vist og er ikke økonomisk bærekraftig. Den kraftige veksten i kommunens utgifter sammen med for lav vekst i inntekter har ført til et betydelig og økende omstillingsbehov i planperioden. Dette er ytterligere forsterket av en videre renteoppgang. Vi går mot et nytt underskudd i 2024 for tredje år på rad og innebærer at kommunen mest sannsynlig meldes inn i ROBEK (registeret om betinget godkjenning og kontroll). ROBEK er et register over kommuner og fylkeskommuner som er i økonomisk ubalanse eller som ikke har vedtatt økonomiplanen, årsbudsjettet eller årsregnskapet innenfor de fristene som gjelder. Kommuner og fylkeskommuner i ROBEK er underlagt statlig kontroll med årsbudsjettet, låneopptak og langsiktige leieavtaler. Kommuner og fylkeskommuner i ROBEK skal fastsette en tiltaksplan som sikrer at økonomien bringes i balanse.

For å kunne dekke underskudd og komme opp på et bærekraftig driftsnivå så må kommunens netto driftsresultat økes opp mot og over vedtatt måltall på to prosent. Netto driftsresultat har ligget på om lag - 5 % de siste tre årene. Dette krever en betydelig omstilling fra dagens driftsnivå.

Utvikling i inntekter framover

Utviklingen framover er preget av usikkerhet knyttet til finansieringen av offentlig sektor og kommunesektoren spesielt. Regjeringen signaliserer et opplegg i statsbudsjettet for 2025 med realvekst i frie inntekter, men for de fleste kommuner så er det ikke tilstrekkelig til å dekke kostnadsveksten som har pågått over mange år. Derfor gir dette redusert handlingsrom for de fleste kommuner og kommunesektoren som helhet. Det er varslet en nysaldering fra regjeringen for å rette opp for skattesvikten i 2024. Det er forutsatt i kommunedirektørens forslag allerede at de frie inntektene for 2025 også økes ytterligere.

Endringer i inntektssystemet

I 2020 ble inntektssystemutvalget satt ned for å vurdere kommunenes inntektssystem. Det la fram sin første rapport 29. aug. 2022 i NOU 2022:10 Inntektssystemet for kommunene og nytt inntektssystem for kommunene ble vedtatt av Stortinget i år og er beskrevet nærmere i Kommuneproposisjonen for 2025. Det nye inntektssystemet har virkning fra og med 2025.

- Den kommunale delen av formueskattestasen halveres fra 0,7 til 0,35 prosent og fases inn over to år.
- Netto eierinntekter blir tatt ut av det kommunale inntektsskattegrunnlaget.
- Inntektsutjevningen øker fra 60 til 64 prosent, og fases inn over 2 år.

- Delkostnadsnøkklene er oppdatert på grunnlag av faglige analyser og den faktiske utviklingen i kommunene sine utgifter
- Endringer i toppfinansieringsordningen for ressurskrevende tjenester.

Endringene gir en inntektsvekst for Vestre Toten kommune med om lag 20 mill. kr. fra dagens nivå. Dette er hensyntatt i økonomiplanen fra og med 2025.

For at Vestre Toten skal kunne ha en bærekraftig drift så er det av stor betydning at det blir gjort større endringer videre slik at omfordelingen blir større slik at inntektene for kommunen økes betraktelig.

Forventede endringer i utgifter framover

For Vestre Toten kommune framover kommer behovet ut fra sammensetningen av befolkningen (demografien) og endringene i den i tiden framover. Framtidige utgifter påvirkes av hvordan vi er i stand til å løse dem sammen med utviklingen i lønn- og prisvekst. Vi ser fortsatt at behovene for tjenester i årene som kommer er størst innenfor pleie og omsorg. Vi blir flere eldre, men den store veksten kommer først rundt 2025. Behovet for tjenester innenfor sektoren øker mest blant de yngre. Samtidig reduseres antall yngre som gir mindre ressurser samlet til denne gruppen. Utgifter til eldre har gått ned de senere årene viser undersøkelser fra KS.

Sosial ulikhet i helse som kan føre til utenforskap er en av faktorene som påvirker kommunens utgifter framover. Derfor er det viktig jobbe langsiktig og målrettet med forebyggende tiltak. I tillegg er det forventet at tiltak knyttet til klima og miljø for å redusere påvirkningene av spesielt villere vær vil gi økte kostnader. Dette er stadfestet i kommuneplanen hvor målene er knyttet opp mot FNs bærekraftsmål.

Lønn og prisvekst har økt betydelig og henger sammen med den internasjonale økonomien. Ett stramt arbeidsmarked bidrar til økt lønnsvekst, Sentralbanken har i tråd med sitt mandat fortsatt økt rentene i 2024 for å redusere inflasjonen. Dette har gitt betydelig høyere rentekostnader også for kommunene utover tidligere forutsetninger. Dette er heller ikke kompensert kommunene. Det er forventet at rentekostnadene vil gå ned utover i perioden i takt med synkende inflasjon, og påfølgende redusert rente. I tillegg er det også fortsatt en økning i utgifter for kommunene til pensjon for ansatte framover.

5.2 Finansielle måltall for kommunen

Kommunens vedtatte nøkkeltall for økonomi er anbefalte måltall over tid som skal sikre bærekraftig utvikling. De sier noe om kommunens samlede økonomi utvikler seg i riktig retning og om handlefriheten i kommende år. Oppfyllelse av måltallene vil gi rom for nødvendige investeringer i kommende år. Som nevnt tidligere er utviklingen for Vestre Toten kommunes økonomi kritisk og det er må foretas drastiske tiltak i drift og reduserte investeringer for å oppnå en bærekraftig utvikling.

Netto driftsresultat

Netto driftsresultat/resultatgraden er det viktigste måltallet. Det sier hvor stor andel av driftsinntektene som avsettes til egenkapitalfinansiering av investeringene og til å bedre det fremtidige handlingsrommet. Resultatgrad vises som et prosentmål beregnet ved å dele netto driftsresultat på summen av driftsinntekter. Netto driftsresultat viser overskuddet på driften, etter at alle løpende inntekter og utgifter, inkludert renter og avdrag, er hensyntatt. Kravet til resultatgrad bestemmes i stor grad av hvor stor del av investeringene som må finansieres fra driften for å oppnå ønsket vedtatt egenkapitalfinansieringsgrad. Vestre Toten kommune har ikke klart å ha et netto driftsresultat som muliggjør dette.

Resultatene ligger mye under mål satt i budsjettene de siste årene og også for 2024. Kommunen klarte gjennom positive netto driftsresultat over flere år å dekke underskudd og bygge opp frie fond. Fra 2018 har behovet for tjenester økt hvert år mye mer enn inntektene. Det har ført til store underskudd fra 2022 med -3,9 % og i 2023 -3,7 %. Det er forventet akkumulert underskudd på ca. 61 mill. kr etter 2024 ut i fra siste tertialrapport, den hadde en prognose for 2024 på en resultatgrad rundt -2,5 %.

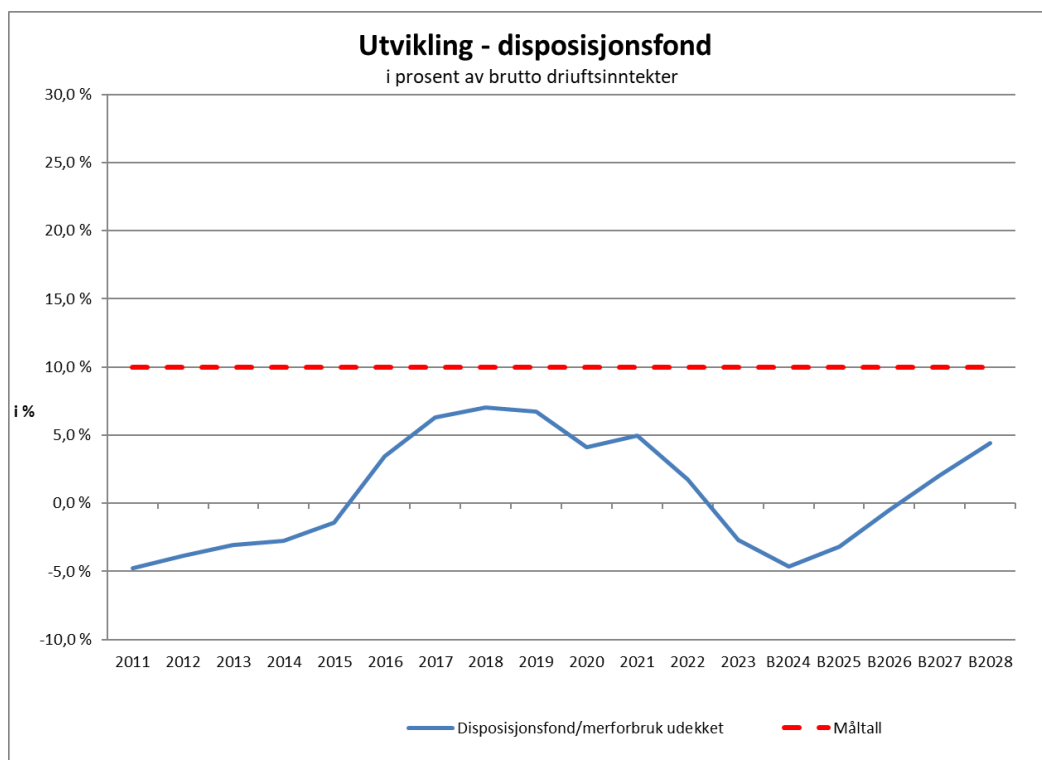
Måltall i budsjettet for 2025 er på netto driftsresultat på +1,2 %. Det bør videre i økonomiplanperioden ligge på over vedtatte måltall på 2 % med minst 2,5 % for å tilbakeføre kraftfondet til inflasjonsjustert verdi og bedre likviditeten. Det er helt nødvendig å snu den negative trenden i resultatgrad for at organisasjonen skal bli i stand til fortsatt kunne prioritere langsiktig og strategisk og levere tjenester innenfor lovpålagte krav.

Fondsgrad

Fondsgraden vises som et prosentmål beregnet ved å dele kommunens disposisjonsfond på summen av driftsinntektene. Et positivt driftsresultat avsettes på disposisjonsfond. En redusert fondsgrad vil si at fremtidig handlingsrom avtar. Måltallet for Vestre Toten er på 10 % uten kraftfondet. Det skal ha en inflasjonsjustert verdi på ca. 150 millioner kr som tilsvarer disposisjonsfond på 12 % fratrukket kraftfondets andel av ubundne investeringsfond. Med anslått størrelse på disposisjonsfondet etter 2024 på 0 % og et udekket underskudd på om lag 62mill. kr eller -5,6 % må det økes med over 25 % eller om lag 350 millioner kr for å oppfylle måltallet.

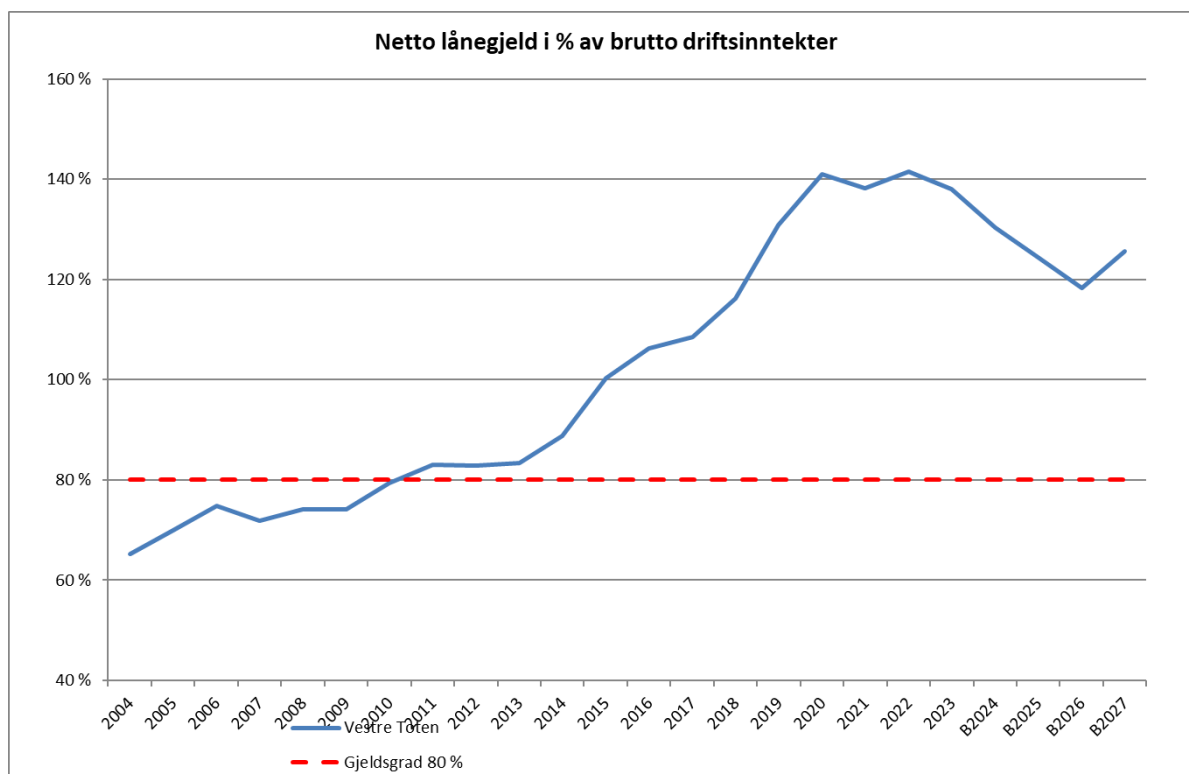
Kommunen har plassert midler fra salg av aksjene i den gang Totenkraft i finansmarkedet. Dette er i finansreglementet definert som kommunens langsiktige finansielle aktiva også kalt kraftfondet. Dette har historisk gitt en god avkastning langt over risikofri bankrente. En gradvis oppbygging av frie fond som bufferkapital vil redusere finansiell risiko og også finansutgiftene. Det legges opp til budsjettert avkastning for de disse midlene som plasseres i finansmarkedet på 3 mill. kr pr. år i perioden. Det er helt nødvendig med positive driftsresultater framover for å bedre likviditeten og øke handlefriheten. Korrigert for ubrukte lånemidler er likviditeten negativ. Det skyldes i stor grad kommunens premieavvik på pensjon og negative driftsresultat. Den underliggende likviditeten som er driftslikviditet fratrukket ubrukte lånemidler er forventet å ligge på -250 mill. kr. ved årsskiftet. Dette gir betydelig økte finanskostnader enten gjennom bruk av kassakreditt eller renteutgifter på ubrukte lånemidler.

Figuren som følger viser forventet utvikling av kommunens disposisjonsfond som i realiteten er det samme som et bufferfond:

Gjeldsgrad

Gjeldsgrad beregnes ved å dele netto gjeld til investeringer (uten gjeld tatt opp til videreutlån) på summen av driftsinntekter. Det vises som et prosenttall. Mål vedtatt av kommunestyret er på 80 %. Dette er urealistisk i en kommune som Vestre Toten med vekst og som har gjennomført store oppgraderinger av vann- og avløpsnett, veier og oppføring av flere nye store bygg som skoler og omsorgsboliger. Måltall for Vestre Toten er redusert fra 141 % i 2022 til anslagsvis 130 % i 2024. Gjeldsgraden er redusert for første gang etter over ti år med økning. I budsjett og økonomiplan 2025–2028 legges det opp til en nedgang til rundt 125 % for deretter å øke igjen når bygging av sykehjem gjennomføres til 127 % ved slutten av perioden. Den bør reduseres ytterligere gjennom lavere låneopptak som følge av lavere investeringsutgifter og eller en andel av egenkapitalfinansiering av investeringene framover. Kommunedirektøren vurderer det høye nivået som midlertidig da det ikke er bærekraftig. Det medfører betydelig høyere kostnader og gir en høyere risiko gjennom at kommunen blir mer eksponert for renteoppgang. De har de siste årene vist. Finanskostnadene har etter Russlands invasjon av Ukraina økt med om lag 60 mill. kr pr år. Egenkapitalfinansiering (i praksis finansiering fra driftsbudsjettet) krever større driftsresultat enn forutsatt i måltabellen.

Under er overordnet måltabell for økonomi. Den inneholder virksomhetens overordnede mål i planperioden 2025-2028 og hva kommunedirektøren legger til grunn.

Fokusområde	Måltall	Budsjett 2024	Budsjett 2025	Budsjett 2026	Budsjett 2027	Budsjett 2028
Økonomi						
Netto driftsresultat i prosent av brutto driftsinntekter	2,0 %	0,0 %	1,2 %	2,5 %	2,5 %	2,5 %
disposisjonsfond i prosent av brutto driftsinntekter	10,0 %	-2,0 %	-3,2 %	-0,5 %	2,0 %	4,4 %
Lånegjeld i prosent av brutto driftsinntekter	80 %	131 %	124 %	118 %	126 %	127 %

*Måltall disposisjonsfond forutsetter at kraftfondet i tillegg bygges opp til opprinnelig inflasjonsjustert verdi på ca. 150 millioner kr

5.3 Budsjetttforutsetninger

Lønns og prisforutsetninger:

Kommunedirektøren har lagt til grunn følgende forutsetninger for lønn- og prisvekst:

- Lønnsvekst: 4,6 %
- Prisvekst: 3,0 %
- Deflator – vektet 57,5 % lønn og 42,5 % pris er på 3,9 %

Dette samsvarer med deflatoren i forslag til statsbudsjett 2025.

- Flytende rente 4,0 %

Det er lagt til grunn en flytende rente i samsvar med gjeldende prognoser, med forventninger om noe nedgang i løpet av året.

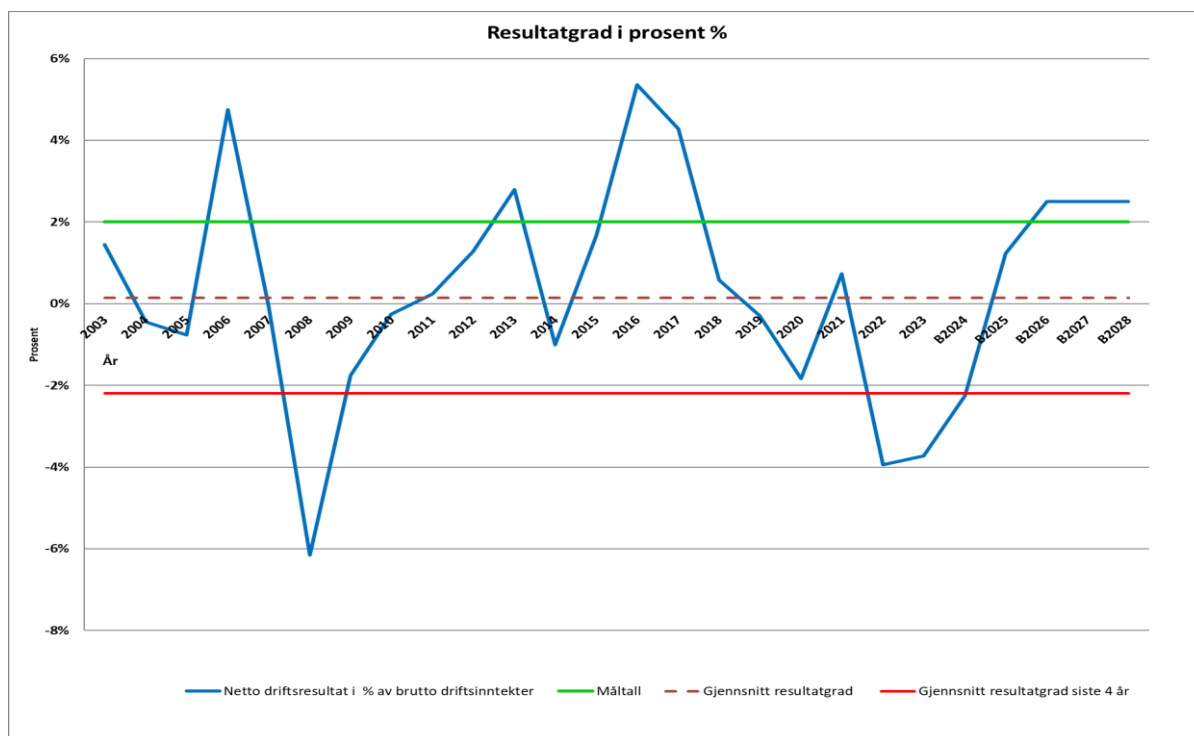
5.4 Driftsbudsjett

Under følger tabell med økonomiplanens driftsdel 2025-2028. Den framstiller hva vi har av frie disponible inntekter samt resultatet fra de finansielle områdene og tjenesteområdenes netto driftsbudsjetter for perioden.

Bevilgninger fordelt til drift	Regnskap 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025	Budsjett 2026	Budsjett 2027	Budsjett 2028
1 Ordinaert rammetilskudd	-501 451	-537 950	-570 000	-580 000	-590 000	-600 000
2 Inntekts- og formueskatt	-379 218	-407 000	-440 000	-445 000	-450 000	-455 000
3 Eiendomsskatt	-48 506	-53 250	-57 260	-59 501	-61 654	-61 654
Eiendomsskatt boliger og fritidseiendommer	-39 066	-41 300	-43 460	-45 264	-47 122	-47 122
Eiendomsskatt verker og bruk	-1 491	-1 050	-900	-1 050	-1 050	-1 050
Eiendomsskatt næring	-7 948	-10 900	-12 900	-13 187	-13 483	-13 483
4 Andre generelle driftsinntekter	-45 833	-60 900	-66 015	-55 536	-46 356	-41 916
5 Sum generelle driftsinntekter	-975 007	-1 059 100	-1 133 275	-1 140 037	-1 148 010	-1 158 570
Område 11 Overordnede funksjoner	-75 720	6 826	2 483	2 883	4 383	4 383
Område 12 Overordnede ledelses- og støttefunksjoner	52 598	48 679	50 670	49 778	50 946	49 908
Område 13 Eiendomsavdelingen	54 739	55 309	57 762	63 339	63 460	64 487
Område 19 Kirken	7 995	8 123	8 661	8 561	8 505	8 583
Område 21 Barnehage	109 067	112 386	123 784	122 372	121 579	122 682
Område 31 Brann og redning	11 737	10 537	11 020	10 889	10 815	10 917
Område 31 Brann og redning - gebyrområdet	-754	-1 481	-1 351	-1 351	-1 351	-1 351
Område 41 Grunnskole	204 441	190 871	196 664	192 271	189 983	191 775
Område 51 Barn og familie	72 803	70 628	70 668	69 832	69 362	70 015
Område 61 Kultur	27 532	23 591	23 831	22 558	22 399	22 620
Område 65 NAV kommune	56 408	53 719	58 960	58 262	57 870	58 415
Område 71 Omsorg	392 106	356 274	375 806	376 655	379 211	382 611
Område 75 Plan	12 001	11 426	11 492	10 049	9 969	10 080
Område 91 Teknisk drift utenom gebyrområdet	19 723	17 386	17 106	17 902	18 288	18 947
Område 91 Teknisk drift - gebyrområdet	-16 484	-39 024	-32 956	-32 956	-32 956	-32 956
Område 97 Voksenopplæring	14 520	13 723	14 017	13 848	13 753	13 885
Område 99 Skatt og finansiering	-12 491	0	0	0	0	0
6 Sum bevilgninger drift, netto	930 222	938 974	988 618	984 893	986 216	995 004
7 Avskrivninger	68 693	70 000	70 000	70 000	70 000	70 000
8 Sum netto driftsutgifter	998 915	1 008 974	1 058 618	1 054 893	1 056 216	1 065 004
9 Brutto driftsresultat	23 907	-50 126	-74 658	-85 144	-91 795	-93 567
10 Renteinntekter	-8 740	-7 500	-1 000	0	0	0
11 Utbytter	-484	-600	-450	-350	-350	-350
12 Gevinst og tap finansielle instrumenter	-17 310	-5 000	-3 000	-3 000	-3 000	-3 000
13 Renteutgifter	56 527	72 375	67 658	59 145	65 868	65 868
14 Avdrag på lån	62 535	62 350	64 200	64 350	64 276	66 049
15 Netto finansutgifter	92 527	121 625	127 408	120 144	126 795	128 567
16 Motpost avskrivninger	-68 693	-70 000	-70 000	-70 000	-70 000	-70 000
17 Netto driftsresultat	47 741	1 500	-17 250	-35 000	-35 000	-35 000
18 Overført til investering	202	0	0	0	0	0
19 Avsetning til bundne driftsfond	16 511	0	0	0	0	0
20 Bruk av bundne driftsfond	-8 910	-1 500	0	0	0	0
21 Avsetninger til disposisjonsfond	0	0	0	0	25 750	35 000
22 Bruk av disposisjonsfond	-21 037	0	0	0	0	0
23 Dekning av tidligere års merforbruk	0	0	17 250	35 000	9 250	0
24 Sum disponeringer eller dekning av netto driftsresultat	-13 234	-1 500	17 250	35 000	35 000	35 000
25 Fremført til inndekning i senere år	34 507	0	0	0	0	0

5.4.1 Driftsresultat

Figuren på neste side viser utviklingen i driftsresultatene fra 2003-2028. Siste år er basert på siste økonomirapport for andre tertial 2024 som viser et netto driftsresultat på omlag -2,5 % og forslaget til budsjett for perioden 2025-28.

5.4.2 Sentrale inntekter

Frie inntekter

De frie inntektene er de klart største inntektene for Vestre Toten kommune. De består av skatt på inntekt og formue og fordeles gjennom inntektssystemet. Staten avgjør hva som er de samlede rammene for kommunesektoren. Ett av statens overordnede mål er utjevning og likeverdige tjenester mellom innbyggere og geografiske områder. Revidert nasjonalbudsjett 2024 og kommuneproposisjonen for 2025 er en del av grunnlaget for beregningen av de frie inntektene. Vestre Toten kommune har sterkere økning i frie inntekter enn snittet i Innlandet og i landet som er 6,6 % og 5,8 % med 7,2 %. Det har vært en kraftig vekst i kostnader på områder som ikke dekkes gjennom inntektssystemet og som bare delvis kompenseres. Det er lagt inn i kommunedirektørens forslag til budsjett forventninger om 15 millioner kr mer i frie inntekter i 2025 enn forslag til statsbudsjett fra regjeringen Støre. Det er basert på at det er varslet økte inntekter til kommunene i nysalderingen av statsbudsjettet for 2025. Det er også lagt inn en svak økning i skatt og rammetilskudd da det forventes en befolkningsvekst i perioden.

Kommunesektorens inntektssystem fordeler inntekter fra skatt gjennom skatt og rammetilskudd til kommunene gjennom et sett av objektive kriterier, det vil si ikke basert på skjønn, og dette utgjør omlag 72 prosent av kommunesektorens samlede inntekter, (77 % inkludert momskompensasjon). Det består av 40 % skatt og 60 % rammetilskudd. Kommunene beholder bare en del av skatteinntektene selv, om lag 30 prosent av all skatt fra personlige skatteyttere. Det resterende går i all hovedsak til staten og en liten del til fylkeskommunen. Den kommunale skattøren for 2025 økes til 12,75 prosent som er 1,8 prosentpoeng høyere enn i 2024. Bakgrunnen for økningen er endringer i det nye inntektssystemet for formueskatten og eierinntekter fra 2025. Det er for at nivået på skatteinntektene skal opprettholdes på ca. 40 prosent av kommunenes samlede inntekter.

Inntektssystemet består av en inntektsutjevning som delvis jevner ut forskjellene i skatteinntekter mellom kommuner. Det overordnede formålet med inntektssystemet er å jevne ut kommunene og fylkeskommunenes forutsetninger for å gi et likeverdig tjenestetilbud til innbyggerne sine. Ved

fordelingen av rammetilskuddet tas det hensyn til strukturelle forskjeller i kommunenes kostnader gjennom utgiftutjevning og forskjeller i skatteinntektene gjennom skatteutjevning. Omfordelingen skjer gjennom innbyggertilskuddet som er en del av rammetilskuddet.

Kommunenes skatteinntekter som utjevnes gjennom inntektsutjevningen, er inntekts- og formuesskatt fra personlige skatteyttere og naturressursskatt fra kraftforetak. Kommunene har siden 2005 hatt en symmetrisk inntektsutjevning. Symmetrisk utjevning innebærer at referansenivået i inntektsutjevningen er landsgjennomsnittet for skatt per innbygger, dvs. 100 prosent av landsgjennomsnittet, og at kompensasjons- og trekkgrad er lik.

I dagens system er det 62 prosent symmetrisk utjevning. Dette betyr at kommuner med skatteinntekter per innbygger under landsgjennomsnittet blir kompensert for 62 prosent av differansen mellom egen skatteinngang og landsgjennomsnittet. Kommuner med skatteinntekter per innbygger over landsgjennomsnittet får et trekk på 62 prosent av differansen mellom egen skatteinngang og landsgjennomsnittet. Den symmetriske utjevningen ble økt fra 60 til 62 prosent i 2025, og skal økes videre til 64 prosent i 2026.

For å ivareta kommuner med lav skatteinngang ekstra blir det, i tillegg til den symmetriske delen, gitt en tilleggskompensasjon til kommuner med skatteinntekter per innbygger under 90 prosent av landsgjennomsnittet. Disse kommunene blir i tillegg til den symmetriske utjevningen kompensert for 35 prosent av differansen mellom egne skatteinntekter per innbygger og 90 prosent av landsgjennomsnittet. Finansieringen av tilleggskompensasjonen skjer ved at hver kommune trekkes med et likt beløp per innbygger. I og med at Vestre Toten har en skatteinngang på om lag 75 % av landsnittet og allerede har fått utjevnet store deler av dette avviket har skatteinngangen på landsbasis større utslag.

Eiendomsskatt er også definert som frie inntekter. Den er for boliger, fritidseiendommer og landbruk på 4 ‰ og for næring og verker og bruk økt fra 5 til 6 ‰. Vestre Toten kommune har hatt et inntektstap på om lag 20 millioner som følge av nedjusteringen av maksimalnivået på eiendomsskatten og endringer i beregningsforutsetninger og hva som inngår i det.

Andre statstilskudd

Kommuner som bosetter flyktninger, mottar flyktningetilskudd. På grunn av betydelig høyere bosetting av flyktninger en tidligere antatt fra 2022 som følge av krigen i Ukraina - etter en nedbygging av kapasiteten, fører dette til betydelig høyere tilskudd. Det er budsjettert med bosetting av 40 flyktninger som samsvarer med forventet anmodning fra staten. Det er imidlertid usikkerhet rundt hva den faktiske bosettingen blir noe som utgjør en økonomisk risiko. I tillegg viser beregninger at tilskuddet ikke dekker de faktiske kostnadene kommunene har til bosetting.

Statstilskudd for skole- og omsorgsbygg er avhengig av investeringsnivået i de respektive typene bygg og rentenivået og førstnevnte er snart utfaset for Vestre Toten.

I tillegg har kommunen inntekter som ikke er frie og må benyttes til et bestemt formål, såkalte øremerkede tilskudd. Det største er for ressurskrevende brukere. Tilskuddet kompenserer kun i snitt for bare halvparten av kommunenes utgifter og har et innslagspunkt på 1,692 mill. kr. økt fra 1,608 mill. kr. Det kompenseres for 80 % av kostnader utover dette. Det søkes fortsatt flere andre tilskudd som kommunen har nytte av som for eksempel særskilte tilskudd for flyktninger i kommunen som har både gitt betydelige økte inntekter og bedre kartlegging og tjenester på dette området.

5.4.3 Sentrale utgifter

Ordinære driftsutgifter er justert med 3,0 %. Det lagt inn kompensasjon for prisøkning i egne indekser, utover ordinær prisvekst i budsjettforslaget.

Lønn

Lønnsreserven skal gå til å dekke veksten i faktiske lønnsutgifter i 2025. Den er beregnet med utgangspunkt i forventet lønnsvekst i 2024. For årene 2026 – 2028 må avsetningen vurderes opp mot lønns- og prisvekstforutsetningene ellers i budsjettet, herunder også hvilken kompensasjon staten legger til grunn ved beregning av vekst i frie inntekter. Forutsetningen i forslag til statsbudsjett er en lønnsvekst på 4,6 % som er om lag som budsjettet lønnsreserve. Neste års lønnsoppgjør er et mellomoppgjør.

Det er også kompensert for ubalanser i driftsrammene til tjenesteområdene basert på merforbruk innenfor variabel lønn (vikarer og innleie).

Pensjon

Kommunen betaler inn pensjonspremie til våre pensjonsleverandører Kommunal Landspensjonskasse (KLP) og Statens Pensjonskasse (SPK). Samtidig beregnes netto pensjonskostnader ut ifra kriterier fastsatt fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Differansen mellom netto pensjonskostnad og innbetalt premie betegnes som et premieavvik som skal kostnads- eller inntektsføres. Tanken da ordningen med pensjonskostnad og premieavvik ble innført var at kostnadene over tid skulle svare til premiene slik at positive premieavvik i noen år skulle motsvares av negative premieavvik i andre år. Problemet er imidlertid at den beregnede kostnaden nesten hvert år siden 2002 har ligget lavere enn premiene. De langsiktige forutsetningene som pensjonskostnadsberegningene har bygget på, har systematisk vært for optimistiske. Dermed har årets premieavvik vært positivt hvert eneste år, med unntak av 2015 og ved ekstraordinær tilbakeføring av premiereserven i 2022. Derfor har det akkumulerte premieavviket økt også og er nå på 122 millioner. Det reduseres noe i 2024, men øker videre i 2025. Dette beløpet skal utgiftsføres i kommunenes regnskaper i årene som kommer. De kommer på toppen av det som skal utgiftsføres løpende av nye pensjonskostnader. Departementet har gjennom regelendringer strammet inn på tiden tilbakeføringen som skal belastes kommuneregnskapene gjennom den såkalte amortiseringen kan gjøres på fra 15 til 7 år. Dette har økt den regnskapsmessige kostnaden til pensjon fra 2015. På lang sikt når premieavviket blir mindre enn amortiseringen vil det være behov for å øke utgiften i budsjettet og tilføre mer kapital.

5.4.4 Finansutgifter og finansinntekter

Netto finansutgifter vil øke i starten av perioden på grunn av store investeringer i skolebygg/idrettshaller og vann og avløp (VA) og økte renteutgifter. Investeringsbudsjettet finansieres med tilskudd og lån. På sikt bør investeringene finansieres av en andel egenkapital – overført fra driftsregnskapet.

Den foreslåtte investeringsplanen vil medføre en reduksjon i lånegjeld i starten av perioden for så øke når bygging av nytt sykehjem starter i 2025. På sikt bør gjelden reduseres mot vedtatt måltall slik at den samsvarer bedre med driftsinntektene. Dette vil bidra til å bedre driftsresultatet og øke handlingsrommet i driften av kommunen. Svak finansiell stilling med lav likviditet korrigert for ubrukte lånemidler og relativt sett lite investeringskapital sammenliknet med andre kommuner krever at Vestre Toten må ha en mer effektiv drift med stort overskudd gjennom brutto

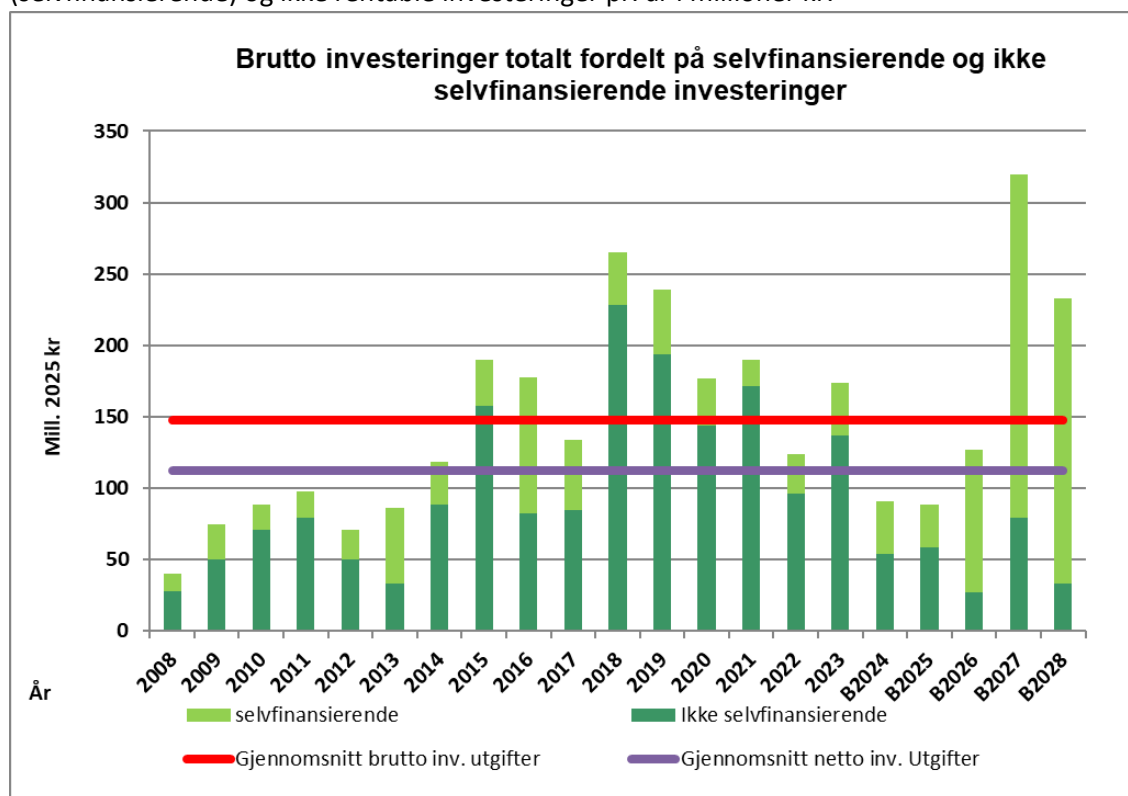
driftsresultat. I tillegg må inntektene økes gjennom økning av innbyggertallet. For kunne videreføre forvaltningen av Totenkraftfondet må disposisjonsfondet bygges opp til samme nivå som forvaltet kapital som i dag er på om lag 120 mill. kr

5.5 Investeringsbudsjett

Kommunedirektøren har hatt høyt fokus på nødvendigheten av å gjennomføre store og viktige investeringer i et 10- til 20-årsperspektiv og lengre. Dette fordi investeringer har stor betydning for utvikling av kommunen og på ulike måter gir føringer for løpende driftsprioriteringer. Det er jobbet for å sikre et bedre system for kartlegging av behov, planlegging, gjennomføring og evaluering av investeringer.

I perioden 2024-2027 er samlede investeringer på netto om lag 500 millioner kr eksklusive videreutlån. Investeringene øker mye i slutten av perioden på grunn av bygging av nytt sykehjem. Det er betydelig redusert sett i forhold til behov.

Utvikling i investeringsnivå er vist i figuren under. Den viser investeringsutgifter fordelt på rentable (selvfinansierende) og ikke rentable investeringer pr. år i millioner kr:

Det har vært en sterk vekst gjennom mange år. Med byggingen av nye skoler ble det en stor topp i 2018-2021 for så å falle igjen, men øker på nytt når nytt sykehjem starter i 2025. Det er viktig å komme ned på et bærekraftig investeringsnivå over tid og at gjelden må reduseres relativt som andel av driftsinntektene.

Det skilles mellom selvfinansierende investeringer som VAR, omsorgsboliger, ENØK og utviklingstiltak som kjøp og opparbeiding av tomter og arealer og de resterende ikke selvfinansierende investeringene. Investeringene innenfor vann og avløp er det laget egen framskriving for ut i fra hovedplaner.

Av figuren framgår det at i normalår er mellom 20 og 40 % av investeringene selvfinansierende, men øker til en høyere andel når byggingen av sykehjem starter da det finansieres delvis av tilskudd og

egenbetaling av pasienter. I tabellen over er investeringer samlet i handlingsprogrammet framstilt. Samlet er det planlagt brutto investeringer på 770 mill. kr og netto 513 mill. kr.

Under følger bevilgningsoversikt investering og fordelingen på spesifikke prosjekter.

Bevilgningsoversikt - investering	R 2023	B 2024	2025	2026	2027	2028	Sum 2025-28
Investering i varige driftsmidler*	173 939 284	91 619 000	88 535	126 850	319 550	233 200	768 135
Tilskudd til andres investeringer	2 541 553	500 000	1 600	2 025	1 000	0	4 625
Investeringer i aksjer og andeler	2 577 390	2 700 000	2 700	2 700	2 800	2 800	11 000
Utlån av egne midler	0	0	0	0	0	0	0
Avdrag på lån	0	0	0	0	0	0	0
Sum investeringsutgifter	179 058 227	94 819 000	92 835	131 575	323 350	236 000	783 760
Kompensasjon for merverdiavgift	-25 383 526	-11 884 000	-13 312	-20 035	-58 300	-42 100	-133 747
Tilskudd fra andre	-3 101 911	0	0	-47 000	0	-70 000	-117 000
Salg av varige driftsmidler	-815 000	-3 450 000	-5 950	-2 700	-2 800	-2 800	-14 250
Salg av finansielle anleggsmidler	0	0	0	0	0	0	0
Utdeling fra selskaper	0	0	0	0	0	0	0
Mottatte avdrag på utlån av egne midler	-271 503	0	0	0	0	0	0
Bruk av lån	-150 497 262	-79 485 000	-68 573	-61 840	-262 250	-121 100	-513 763
Sum investeringsinntekter	-180 069 202	-94 819 000	-87 835	-131 575	-323 350	-236 000	-778 760
Videreutlån	120 415 240	150 000 000	100 000	100 000	100 000	100 000	400 000
Bruk av lån til videreutlån	-119 168 186	-150 000 000	-100 000	-100 000	-100 000	-100 000	-400 000
Avdrag på lån til videreutlån	26 177 148	10 000 000	10 000	10 000	10 000	10 000	40 000
Mottatte avdrag på videreutlån	-39 433 462	-10 000 000	-10 000	-10 000	-10 000	-10 000	-40 000
Netto utgifter videreutlån	-12 009 260	0	0	0	0	0	0
Overføring fra drift	-201 753	0	-5 000	0	0	0	-5 000
Avsetning til bundne investeringsfond	13 519 604	0	0	0	0	0	0
Bruk av bundne investeringsfond	-297 615	0	0	0	0	0	0
Avsetning til ubundne investeringsfond	0	0	0	0	0	0	0
Bruk av ubundne investeringsfond	0	0	0	0	0	0	0
Dekning av tidligere års udekket beløp	0	0	0	0	0	0	0
Sum overføring fra drift og netto avsetninger	13 020 236	0	-5 000	0	0	0	-5 000
Fremført til inndekning senere år	1	0	0	0	0	0	0

* Inkl. byggelånsrenter

Investeringsplan 2025- 2028 (alle tall i brutto 1000 kr unntatt hvor indikert)							
Nr.	Prosjekt navn	Brutto invest-ering	Brutto invest-ering	Brutto invest-ering	Brutto invest-ering	Brutto invest-ering	Brutto invest-ering
Sentral stab og støtte		2025	2026	2027	2028	2029-2034	SUM B
24121	IKT-investeringer (*)	2 500	2 500	2 500	2 500	17 500	27 500
Sum Sentral stab og støtte		2 500	2 500	2 500	2 500	17 500	27 500
Eiendom		2025	2026	2027	2028	2029-2034	SUM B
08391	Bakkerud sermonibyg	0	1 000	25 700	25 500	0	52 000
15223	Ny Veltmanåa barnehage	700	2 000	48 000	0	0	50 700
19380	Oppgradering Raufoss sportshytte	0	1 000	1 000	0	0	2 000
20316	Forprosjekt/prosjektering aktivitetssområde Nytorvet Raufoss	0	1 000	15 000	0	0	16 000
22360	Legionellaforbygging	100	100	0	0	0	200
23262	Sykehjem	5 000	70 000	180 000	170 000	0	425 000
23345	Thune skole hjertesone	1 000	0	0	0	0	1 000
24131	Rehabilitering/opprusting av øvrige bygg	100	100	100	100	500	900
24222	Radonsikring	100	100	0	0	0	200
24229	Rehabilitering/opprusting av skolebygg	250	200	200	200	1 000	1 850
Nytt	Nysethvegen 3	12 000	0	0	0	0	17 050
Nytt	Nye kontorer hjemmetjenesten	300	0	0	0	0	300
Nytt	Solskjerming barnehager	400	0	0	0	0	400
Nytt	Nye lekeapparater barnehager	200	0	0	0	0	200
Nytt	Reklamasjonsperiode Kjøkken/vaskeri	1 000	0	0	0	0	1 000
Nytt	Meråpent bibliotek	2 830	0	0	0	0	2 830
Nytt	ENØK	500	300	300	300	1 500	2 900
Nytt	Overlys Raufoss skole	250	0	0	0	0	250
Nytt	Rensetralle varmeanlegg	200	0	0	0	0	200
Nytt	Overlys Korta skole	120	0	0	0	0	120
Nytt	Lager Raufoss Stadion	850	0	0	0	0	850
Nytt	Ladere Prøven	150	0	0	0	0	150

STYRINGSdokument 2025 – BUDSJETT 2025 – ØKONOMI- OG HANDLINGPLAN 2025-2028

Investeringsplan 2025- 2028 (alle tall i brutto 1000 kr unntatt hvor indikert)							
Nr.	Prosjekt navn	Brutto invest-ering	Brutto invest-ering	Brutto invest-ering	Brutto invest-ering	Brutto invest-ering	Brutto invest-ering
Nytt	Tak Korta	0	1 500	1 500	0	0	3 000
Nytt	Nytt tak Raufosshallen gammel del	900	0	0	0	0	900
Nytt	Ny VP vestrumenga barnehage	100	0	0	0	0	100
Nytt	Freseutstyr-dekk Avant	160	0	0	0	0	160
Nytt	Solskjerming Kulturskolen	100	0	0	0	0	100
Sum Eiendom		27 310	77 300	271 800	196 100	3 000	575 510
Totenbadet		2025	2026	2027	2028	2029-2034	SUM B
20322	Totenbadet Ny vannrutsjebane	0	0	250	1 500	0	1 750
21321	Totenbadet Nytt dusjanlegg dame/herre gard./røykluker	5 300	0	0	0	0	5 725
Nytt	Totenbadet Resepsjon	0	0	300	0	0	300
Nytt	TB Låsesystem garderober	0	1 200	0	0	0	1 200
Nytt	μ TB Belysning, bytte til LED	550	0	0	0	0	550
Nytt	TB Forbruksvann, tanker og beredere	0	500	0	0	0	500
Nytt	μ TB Varmepumper, 2 stk	0	1 100	0	0	0	1 100
Nytt	TB Ventilasjon agregat 3	0	0	0	0	3 000	3 000
Totalt Totenbadet		5 850	2 800	550	1 500	3 000	14 125
Kirken		2025	2026	2027	2028	2029-2034	SUM B
18390	μ ENØK Raufoss kirke	250	0	0	0	0	250
19390	μ ENØK Eina kirke	0	375	0	0	0	375
Nytt	μ Enøk Ås kirke	500	0	0	0	0	500
Nytt	μ Navnet minnelund Ås	500	0	0	0	0	500
Nytt	Raufoss kirke nytt inngangspart universell utforming	100	900	0	0	0	1 000
Nytt	μ Minnelund Eina	0	0	1 000	0	0	1 000
Nytt	Sikring av galleri Ås kirke	0	350	0	0	0	350
Nytt	Sikring av galleri Eina kirke	0	150	0	0	0	150
Nytt	Kirkegårdsmaskiner	250	250	0	0	0	500
Totalt Kirken		1 600	2 025	1 000	0	0	4 625
Barnehage		2025	2026	2027	2028	2029-2034	SUM B
		0	0	0	0		0
		0	0	0	0		0
Sum Barnehage		0	0	0	0	0	0
Vestre Toten Brann og Redning		2025	2026	2027	2028	2029-2034	SUM B
24330	Røykdykkersamband og støyvern	300					300
Nytt	Brannbil - Mannskapsbil	0	0	6 250	0	0	6 250
Nytt	Brannbil - Tankbil	7 000	0	0	0	0	7 000
Nytt	Brannbil - Framskutt enhet	0	0	0	0	2 000	2 000
Nytt	Brannbil - Kjemikalieenhhet (CBRNE)	0	0	0	0	1 500	1 500
Nytt	Brannbil - Kommandobil, overordnet vakt	800	0	0	0	0	800
Nytt	Pumpe (Fox), transportabel-/mobil pumpe	300	0	0	0	0	300
Nytt	Brannbil - Mannskapsbil, liten	0	0	0	2 000	0	2 000
Nytt	Feierbil - Kassebil eller pick up med ren/uren sone	0	0	0	0	0	0
Sum Vestre Toten Brann og Redning		8 400	0	6 250	2 000	3 500	20 150
Kultur		2025	2026	2027	2028	2029-2034	SUM B
24382	Teknisk utstyr kulturhus egenandel	0	100	200	0	0	300
Nytt	Tilrettelegging av biblioteket til ungdomsvennlig bibliotek	200	0	0	2 000	0	2 200
Nytt	Gjennomføre prosjekt uteområde U-hus/kulturskole	0	0	100	500	500	1 100
Sum Kultur		200	100	300	2 500	500	3 600
Omsorg		2025	2026	2027	2028	2029-2034	SUM B
Nytt	Anskaffelse alternativ til låser i nøkkelboks	1 800	0	0	0	0	1 800
Nytt	Installere digitale tilsyn i o-bolig og sykehjem	1 400	700	0	0	0	2 100
Nytt	Sagatunet legesenter - innrede nytt legekontor	250	0	0	0	0	250
Sum Omsorg		3 450	700	0	0	0	4 150
Plan		2025	2026	2027	2028	2029-2034	SUM B
Nytt	Trafikksikkerhetstiltak Reinsvoll sentrum	0	0	0	0	1 000	1 000
Nytt	"Bypark" på Reinsvoll	0	0	0	0	600	600
Nytt	Gangadkomst Industrivegen - Reinsvoll stasjon	0	0	0	0	500	500
Nytt	Skråfoto	100	100	0	0	0	200
Sum Plan - eks inntektene		100	100	0	0	2 100	2 300
Teknisk drift 91 ordinære		2025	2026	2027	2028	2029-2034	SUM B
18326	Opprusting Svein Erik Strandlies veg	0	0	0	0	15 000	15 000
19339	Oppgradering Skolebrua	9 000		0	0	0	9 000
Nytt	Elvesvingen bru over Veltmanåa (eksterne midler 100 %)	5 000	0	0	0	0	5 000
24334	Reinvesteringer vegnett	3 000	3 000	3 000	3 000	15 000	27 000
24335	μ Gatelys - Modernisering	500	1 000	1 000	1 000	7 500	11 000
24336	Trafikksikkerhetstiltak - kommunal andel	750	750	750	750	3 750	6 750
24337	Modernisering gatelys samordnet med annet gravearbeid i vegareal	1 000	2 000	2 000	2 000	10 000	17 000
Nytt	Oppgradering Prøvenvegen (Fra Vdg. - til Kildalvegen)	0	0	0	0	4 000	4 000
Nytt	Nyanlegg gatelys Rognlyvegen	0	0	250	0	0	250
Nytt	Oppgradering veg Rudsveen-Paulsruud	0	0	0	0	5 050	5 050
Nytt	Oppgradering veg Østvoll - Ringvoll		9 500	2 650	0	0	12 150
Nytt	Hjullaster avdeling veg/park	0	0	0	0	2 400	2 400
Nytt	Traktor	0	0	0	0	2 200	2 200

Investeringsplan 2025- 2028 (alle tall i brutto 1000 kr unntatt hvor indikert)							
Nr.	Prosjekt navn	Brutto invest-ering	Brutto invest-ering	Brutto invest-ering	Brutto invest-ering	Brutto invest-ering	Brutto invest-ering
Nytt	Reguleringsplan Nils Juels gate	0	0	0	0	400	400
Nytt	Oppgradering Nils Juels gate	0	0	0	0	7 000	7 000
Nytt	Elektrisk bil parkavdelingen	0	0	0	650	0	650
Nytt	Vakt/Arbeidslederbil - Vegavdelingen	0	1 200	0	0	0	1 200
Nytt	Nyseth Gård	0	0	0	0	3 000	3 000
Nytt	Sikringsbarrierer/gjerder for flom	1 500	0	0	0	0	1 500
Nytt	Gatelys Grimås - Fornylse gatelysanlegg der Elvia fornyer nett	2 250	0	0	0	0	2 250
Sum teknisk drift ordinære		23 000	17 450	9 650	7 400	75 300	132 800
Teknisk drift 91 selvfinansierende; netto		2025	2026	2027	2028	2029-2034	SUM B
18342	µ VL Pumpevegen-Kirkevegen Sør	0	0	0	0	2 000	2 000
21346	µ VL brannstasjonen- jernbanesporet til Kirkevegen	0	0	0	0	3 000	3 000
21351	µ Ny servicebil BRRA og avløpsnett	0	900	0	900	1 000	2 800
22342	µ Ny servicebil vann	0	0	1 500	0	1 000	2 500
22343	µ Nye membranfilter Skjelbreia	0	0	0	0	15 000	15 000
23353	µ Pumpestasjoner	0	5 000	0	0	0	5 000
23354	µ Oppgradering PLS/GSM og nye avløpsmålere	0	0	0	0	2 000	2 000
24341	µ Sanering - vannledninger iht saneringsplan	5 500	9 200	9 200	9 500	57 500	90 900
24351	µ ENØK - tiltak Breiskallen RA	0	0	2 000	0	0	2 000
24352	µ Sanering - avløp iht saneringsplan	5 500	9 800	9 800	9 800	58 800	93 700
Nytt	µ Nye pumper og pumpe kum PST	0	0	0	0	500	500
Nytt	µ Nye transport skruer og vaskere i BRRA	2 000	0	0	0	0	2 000
Nytt	µ Ny Pumpestasjon avløp	0	0	5 000	0	5 000	10 000
Nytt	µ Vannkiosk Prøven (Nødvann 800)	1 000	0	0	0	0	1 000
Nytt	µ Sikringsrisikotiltak vann	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	5 000
Nytt	µ BRRA avløps målere på ledningsnett	800	0	0	0	0	800
Nytt	µ Mindre investeringsprosjekter og nyanlegg vann	250	0	0	0	0	250
Nytt	µ Mindre investeringsprosjekter og nyanlegg avløp	250	0	0	0	0	250
Nytt	µ Overtagelse avløpsanlegg RNP	1 000	0	0	0	0	1 000
Sum teknisk drift selvfinansierende; netto		17 300	25 900	28 500	21 200	146 800	239 700
Voksenopplæring		2025	2026	2027	2028	2029-2034	SUM B
Sum Voksenopplæring		0	0	0	0	0	0
Sum totalt		90 135	128 875	320 550	233 200	251 700	1 024 460
# Finansieres av salgsinntekter ✕ Delfinansieres av tilskudd; for eksempel spillemidler, husbankmidler eller fra private µ Selvfinansierende, enten gjennom reduserte driftskostnader eller gjennom brukerbetaling							

Under kommenteres enkelte av investeringsprosjektene i oversikten/tabellen:

Teknisk drift 91 ordinære

19339 Oppgradering Skolebrua:

Oppgradering i henhold til spesialrapport for brua. Arbeidene som skal utføres er de trafikkrelaterte deler av behovet. De strukturelle behov velges det å avvente til skadeomfanget utvikler seg vesentlig. Kostnader er pr. 20. September ikke endelig estimert. Sweco utarbeider kostnadsestimat med forventet ferdigstilling ultimo Oktober.

1. Utbedring av skader på ytre bruvanger med nye festepunkter for rekkverk.
2. Utbedring av eller nytt rekkverk.
3. Nytt veglysanlegg
4. Tilpasning av fortau i forhold til vegareal for kjøretøy

Nytt – Elvesvingen bru over Veltmanåa

Kostnadsestimat utarbeidet fra Sweco på 2,6 mill eks.mva. Kostnadsestimatet har ikke medtatt nye vegger på begge sider av ny bru.

Finansieres i hovedsak med skjønnsmidler

24334 Reinvesteringer vegnett

Post for mindre tiltak på vegnettet og behov for utskifting av materiell. Handlingsplan utarbeides før igangsettelse av prosjekter våren 2025.

24335 Gatelys modernisering

Post for tiltak på anleggene. Utskifting av tennskap, nye stolper, kabelanlegg i luftstrek og lignende.

24336 Trafikksikkerhetstiltak – kommunal andel

Det søkes årlig tilskudd til trafikksikkerhetstiltak etter prioritert tiltaksliste i Trafikksikkerhetsplanen hos Innlandet fylkes trafikksikkerhetsutvalg og Statens vegvesen. Det gis tilskudd for inntil 50 % av kostnadene ved tiltaket. Som vilkår for å søke om tilskudd, må kommunen ha avsatt midler til å dekke resten av kostnadene ved tiltaket.

24337 Gatelys samordnet med annet gravearbeid i vegarealer

Eksempel på denne type arbeid er gatelysanlegg i samme gater eller områder der gravearbeider med vann- og avløpsledninger og fiberanlegg utføres. Sparer innbygger for flere tiltak på samme strekning ved at tiltak gjøres samtidig. Tiltakene innebærer for eksempel nye tennskap, etablering av jordkabel, nye fundamenter og evt stålmaster.

Sikringsbarrierer/gjerder for flom

Anskaffelse av ca. 400 meter med flomsikringsutstyr

Nytt - Gatelys Grimås

Mulig samarbeidsprosjekt med fornyelse av gatelysanlegget i Grimås/Korterudjordet i veger Elvia skal gjennomføre et prosjekt med høyspentanlegg. Til sammen ca. 1,8 km veger.

Veger som er aktuelle med hele vegen eller delstrekninger:

- 1.Korterudvegen
- 2.Grimåsvegen
- 3.Løvåsbakken/Østvegen
- 4.Vestbyvegen
- 5.Bureiservegen

Teknisk drift 91 selvfinansierende**24341 og 24352 Sanering – vannledninger og avløp**

Hovedfokus er å bytte gamle avløpsrør av betong og vannledningsrør av stål og støpejern. Viktig tiltak for sikkerhet i drikkevannsforsyning, leveringssikkerhet og begrensnig av forurensning.

Nytt - Nye transportskruer og vaskere i Breiskallen.

Transportskruer og vaskere er helt utslitt og må byttes, transportskruene transporterer ristgoods gjennom vasker til containere.

Nytt - Vannkiosk

Vannkiosk er lurt av tre årsaker: beredskapsforsyning ved utfall av deler av ledningsnett, mulighet til å hente vann for innbyggere med privat brønn i perioder med tørke og lav grunnvannstand og for

aktører som trenger å fylle vann av forskjellige årsaker for eksempel til fylling av tankbiler. Den består av et elektronisk kontrollskap hvor bruker identifiserer seg, deretter fyller vann etter behov. Etter avsluttet tanking sendes informasjon om mengde, pris, tid til kommunens faktureringsystem. Tilsvarende som å fylle f.eks. bensin. Per i dag er det gitt tillatelse til å fylle vann ved en brannhydrant. Dette utgjør en sikkerhetsrisiko som vi ønsker å eliminere. I tillegg betales det ikke for vannforbruket, og forbruket registreres som en lekkasje.

Nytt - Sikringsrisikotiltak vann

Risikobildet har endret seg de siste årene. Drikkevannsforskriften stiller krav til fysisk sikring. Våre installasjoner er bygd i ei tid med et annet risikobilde. Vi skal levere rent drikkevann til alle våre abonnenter, derfor er det viktig at vi sikrer installasjonene mot uønskede tilsiktede handlinger.

Nytt - BRRA avløpsmåling på ledningsnett

Måler mengde avløp i inndelte soner. Kan brukes for å avdekke innlekk og utlekk.

Gjennom maskinlæring lærer systemet hva som er normal mengde, den vil varsle når det er noe utenfor normal, slik at vi kan undersøke om det f.eks. er oppstått brudd på ledninger i gitte soner. Dette vil skape bedre oversikt over avløpsmengder i inndelte soner samt oppdage ledningsbrudd tidligere.

Per i dag måles overløp i tid, altså hvor mange minutter renner det i overløp. Dette er en veldig dårlig måte å måle på da den ikke sier noe om volum. Kravene til måling av overløp er skjerpet, og vil kreve installasjon av nye mengdemålere som måler volum spillvann som går i overløp fra pumpestasjoner.

Vår nye pumpestasjon på Bøverbru, Kalkovn, måler mengde (m3) som går i overløp, det samme gjelder den som er under oppføring i RNP nord.

Nytt - Mindre Investeringsprosjekter og nyanlegg vann og avløp

Midler for finansiering av uforutsette mindre tiltak som oppstår gjennom årets gang med behov for umiddelbar gjennomføring.

Nytt – Overtagelse av hovednett avløp RNP

Jf. intensjonsavtalen med Raufoss næringspark. Blir politisk behandlet i november 2024.

Eiendom

Bakkerud seremonibygget

Et livssynsnøytralt seremonibygget på Bakkerud gravlund. Dette er tenkt som et flerbrukshus som også egner seg til andre formål, for eksempel konserter og lignende. Det har vært planer for dette bygget siden slutten av 90-tallet.

Ny Veltmanåa barnehage

Ny barnehage i nordenden av Rådhuskvartalet i området ved Raufoss Gård. Dagens barnehage fra 70/80-tallet ligger i sørenden av Rådhuskvartalet med veier på alle kanter. En del av lekeområdet ligger i dag på andre siden av Idrettsvegen. Pga. kapasitet på barnehageplasser så bør disse planene forseres.

Legionellaforebygging

Vi har for tiden en gjennomgang av flere bygg for å kartlegge og avdekke svake punkter med tanke på Legionellabakterier. Vi vil trenge midler til konkrete fysiske tiltak for å bygge om og tilrettelegge for bl.a gjennomspyling og “bypass” løsninger.

Sykehjem

Utredning og bygging av nytt omsorgsbygg på Gimletomta

Thune skole hjertesone

Ferdigstillelse av hjertesoneprosjektet ved skolen. Bl.a. forbedret varelevering, avfallshåndtering, parkering og Kiss & Ride. Ferdigstilles våren/sommeren 2025.

Oppgradering/opprusting øvrige bygg

Midler avsatt til uforutsette tiltak på bygg

Radonsikring

Vi følger opp våre bygg med å måle radon jevnlig. Det kan da dukke opp behov for tiltak for å begrense at radon trenger inn i bygg. Dette er midler vi skal bruke på fysiske tiltak ute på bygg.

Oppgradering/opprusting skolebygg

Påkrevde oppgraderinger og påkostninger på skolebygg, det kan være uforutsette investeringstiltak som det blir behov for i løpet av året.

Nysethvegen 3

Utbedring og ombygging av lokalene til bruk for kirken. Det planlegges bl.a. installering av heis og ventilasjon, samt å tilrettelegge for flere arbeidsplasser.

Solskjerming barnehager

Vi har måttet felle mange trær ved alle våre barnehager de seneste årene pga. at de har vært i dårlig forfatning og at det kunne være farlig med at greiner løsnet og falt ned. I Eina barnehage så blåste trær ned. Resultatet av dette er at det er igjen svært få plasser det er mulig å oppholde seg og leke i skyggen. Vi tenker å etablere solseil/pergola over mindre lekeplasser i 4 barnehager.

Lekeapparater barnehager

Innkjøp og montering av nye lekeapparater for å erstatte ødelagte og fjernede lekeapparater.

ENØK

I all hovedsak utskifting av gamle lys- og nødlysarmaturer. Lysstoffrør er nå ikke å få tak i lengre. Videre så er det ikke mulig å få tak i reservedeler til mange av de armaturene vi har i dag. Vi bytter de ut til LED armaturer.

Overlys raufoss skole

Bygging av “skjermtak” over alle overlys. Dette for å hindre videre lekkasjer. Vi har gjennomført et prøveprosjekt i 2024. Hvis resultatene er gode så gjennomfører vi dette i 2025.

Rensetralle varmeanlegg

Bygging av “rensetralle” til rensing av varmeanlegg. Dette vil vi gjøre i egen regi og dette vil gi oss en mye bedre kontroll med anleggene våre, det vil også gi oss en økonomisk besparelse da anleggene vil yte bedre og leve lengre. Gevinst ikke beregnet.

Overlys Korta skole

Fjerning av overlys over gymsal ved Korta skole. Disse har gitt oss store utfordringer med lekkasjer. Gjentatte forsøk på utbedringer har ikke gitt ønsket effekt. Overlysene er i dag likevel blendet på undersiden slik at dette ikke vil endre på lysforhold i forhold til slik det har vært i mange år allerede.

Lager Raufoss Stadion

Vi har hatt en liten plasthall stående ved stadion. Dette er lager for gressklipper, Avant, samt utstyr til friidretten. Denne har vært i svært dårlig stand de senere årene. Denne er nå revet. Vi planlegger å bygge en enkel uisolert garasje/lager på eksisterende betongplate. Vi bruker om igjen leddporten. Her vil vi kunne få spillemidler på 30% av kostnaden, maksimalt 300.000 kr.

Ladere Prøven

Vi skal i disse dager ut på anbud for å lease biler til vaktmestertjenesten. Primært så ønsker vi el-biler. Hvis det blir resultatet så må det etableres ladere ved våre lokaler på Prøven.

Nytt tak Raufosshallen, gamle del

Taket over den eldste hallen er i svært dårlig forfatning, langt dårligere enn det man kan forvente utfra alder. Dette skyldes trolig dårlig kvalitet på takteking, samt mye skader, mulig etter snømåking. Det er til tider mye lekkasjer i taket.

Ny VP Vestrumenga barnehage

Varmepumpen ved barnehagen fungerer dårlig og har utlevd sin levetid. Det er mye problemer med å få nok varme på enkelte avdelinger på vinteren.

Dagsturhytte (egenandel)

Dagsturhytta Innlandet, ferdig prosjektert hytte, stimulere til økt bruk av nærfriluftslivet, tilskudd Sparebankstiftelse DNB hedmark kr. 300.000, ordinær spillemiddelsøknad, kommunal egenandel inkl. tomt og grunnarbeid/fundament kr. 600.000

Freserutstyr Avant

Vi ønsker å utstyre Avanten som vaktmester ved rådhuset disponerer, med et frese-aggregat. Dette for å kunne fjerne snø skånsomt fra nytt belegget i borggården slik at dette ikke skades.

Solskjerming Kulturskolen

Etablering av solskjerming på enkelte vinduer ved kulturskolen. Dette gjelder ved kontorarbeidsplassene.

Totenbadet, ny vannrutsjebane

Ny attraksjon for å styrke tilbudet og attraktivitet

Totenbadet, nytt dusjanlegg

Nye dusjanlegg i dame- og herregarderober med flere og bedre dusjer. Dusjanlegget på Totenbadet er fra byggeåret uten større oppgraderinger og trenger fornyelse.

Totenbadet resepsjon

Resepsjonen er fra byggeåret. Det planlegges ny resepsjon for å bedre arbeidsforholdene til de ansatte, samt generell oppussing. Videre så vil man kunne utnytte arealene bedre.

Totenbadet låsesystem garderober

Etablering av låsesystem på garderobeskap. Dette for å slippe å håndtere kontanter som brukes for å få låne nøkler. Dette er tungvint og ressurskrevende og håndtere slik det er i dag.

Totenbadet forbruksvann, tanker og beredere

Utskifting av beredere forbruksvann ved totenbadet. Dagens beredere er gamle, store og sterkt korroderte blant annet pga. dårlig klima i teknisk rom.

Totenbadet varmepumper

Utskifting av defekte varmepumper for å slippe å bruke el-kjele i samme omfang som i dag.

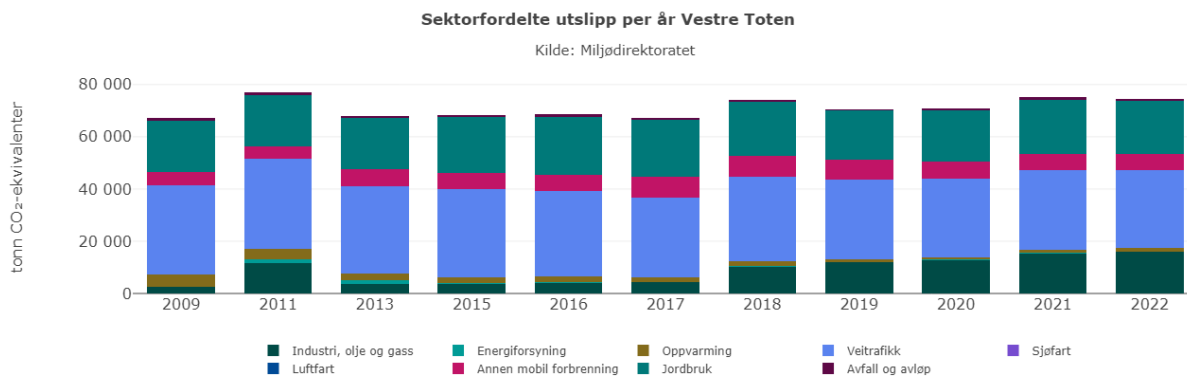
5.6 Klimabudsjett

5.6.1 Status i dag

Vestre Toten kommune er per i dag i startblokk for å komme i gang med klimabudsjett. På grunn av ressursmangel er vi ikke kommet så langt. Miljørådgiver og økonomirådgiver har delvis deltatt på noen presentasjoner i regi av KS. Oslo, Hamar og Trondheim kommune har, i samarbeid med KS utarbeidet en veileder for hvordan vi skal komme i gang, og vi har også hørt på andre kommuners erfaringer. Miljørådgiver som hadde fokus på dette har dessverre sluttet så arbeidet må startes på nytt med ny rådgiver.

Miljødirektoratet har oversikter på sine [nettsider](#)⁴ som viser status over utslipp fordelt på sektorer i vår kommune og som gir et visst utgangspunkt for å sette opp planer og målepunkter for vår del. Tallene er imidlertid veldig generelle, og de er ikke basert på konkrete målinger eller beregninger som gjelder vår kommune spesifikt. Det trengs bedre tall for våre lokale utslipp for å kunne gjøre konkrete vurderinger som kan danne grunnlag for utslipp i budsjettere mot. Det er også nødvendig med et utredningsarbeid og medvirkning for å kunne utforme konkrete tiltak som vil kunne inngå i en handlingsplan som vil gi et klimabudsjett et egnet innhold for å inngå i det ordinære økonomiplanarbeidet. Disse utredningene bør inngå i arbeidet som er startet opp i forbindelse med utarbeidelse av ny klimaplan for kommunen. Det er naturlig at et klimabudsjett utvikler seg gradvis, og det er ikke nødvendig å ha en klimaplan med handlingsprogram ferdig utarbeidet for å komme i gang med klimabudsjettet. Det er allikevel behov for å komme noe lenger enn man er i dag, før det kan regnes som formålstjenlig å utarbeide et faktisk klimabudsjett.

⁴ <https://www.miljodirektoratet.no/tjenester/klimagassutslipp-kommuner/?area=604§or=-2>

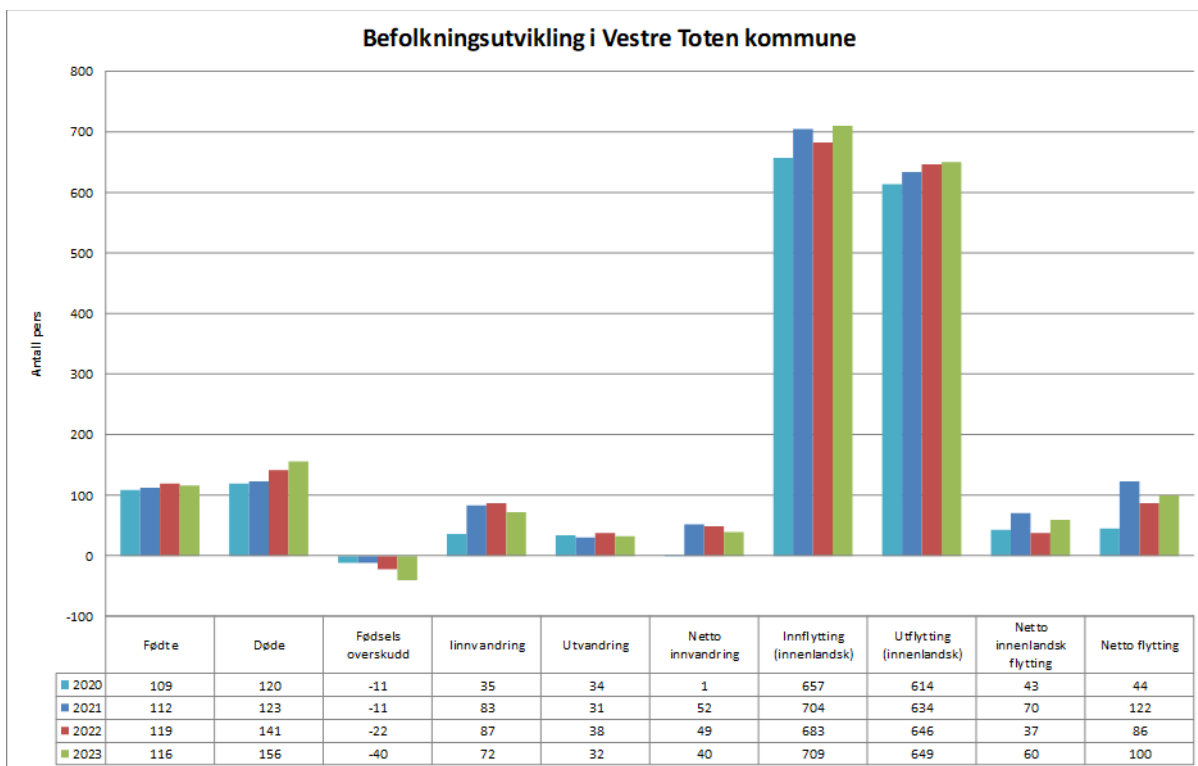

5.6.2 Mål for framtida

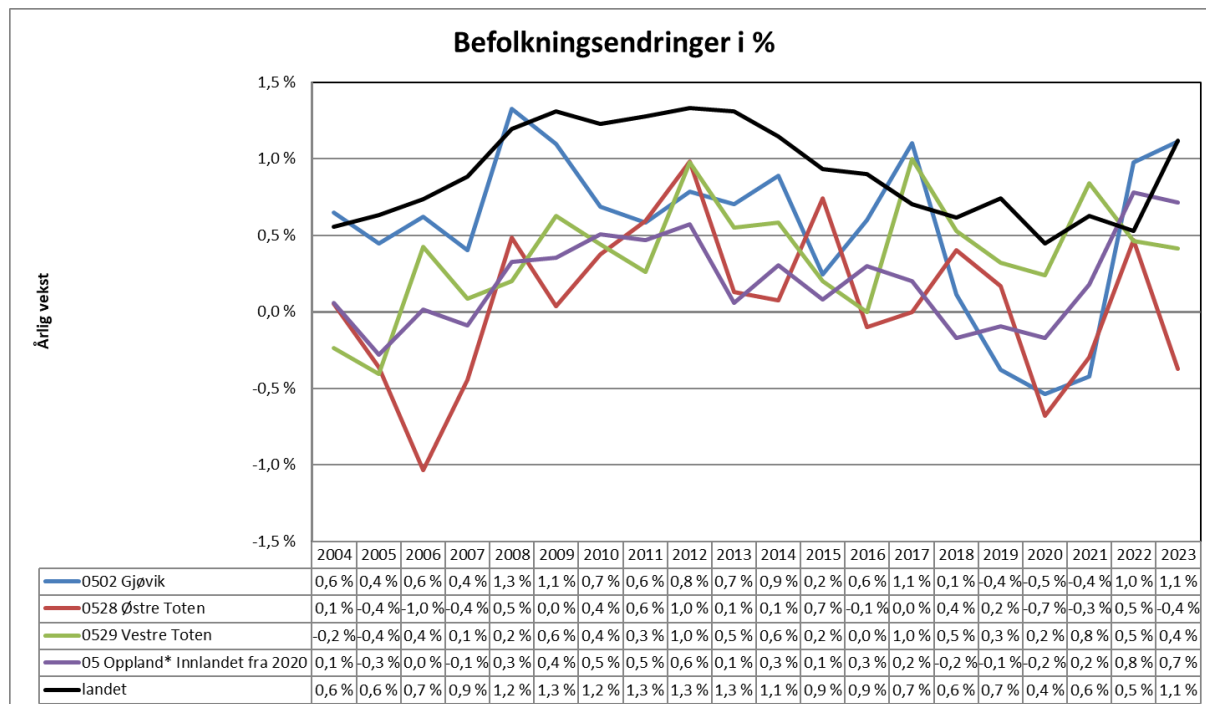
Hovedmålet nå er å komme ordentlig i gang med å etablere oversikter og mål for klimautslipp i Vestre Toten kommune. Ved å få oversikt over hvor utslippene er størst og hvilke utslipp som har verst konsekvenser så er det mulig å sette opp en konsekvensmatrise som vil vise hvor vi bør rette oppmerksomheten først og i hvert fall finne ut hva vi kan påvirke. Innen kort tid bør det fremskaffes bedre tall for klimagassutslippene lokalt. Disse vil kunne sette søkelyset på problemområdene på en slik måte at konkrete tiltak bør kunne la seg utforme.

5.7 Befolkningsendringer

Per 1. januar 2024 hadde Vestre Toten kommune 13691 innbyggere som er en økning på 56 personer. Netto flytting utgjorde 100 personer som er en økning fra 89 personer i fjor. Fødselsoverskuddet ble negativt med hele -40 personer. Dette er betydelig lavere enn gjennomsnittet de siste ti årene.

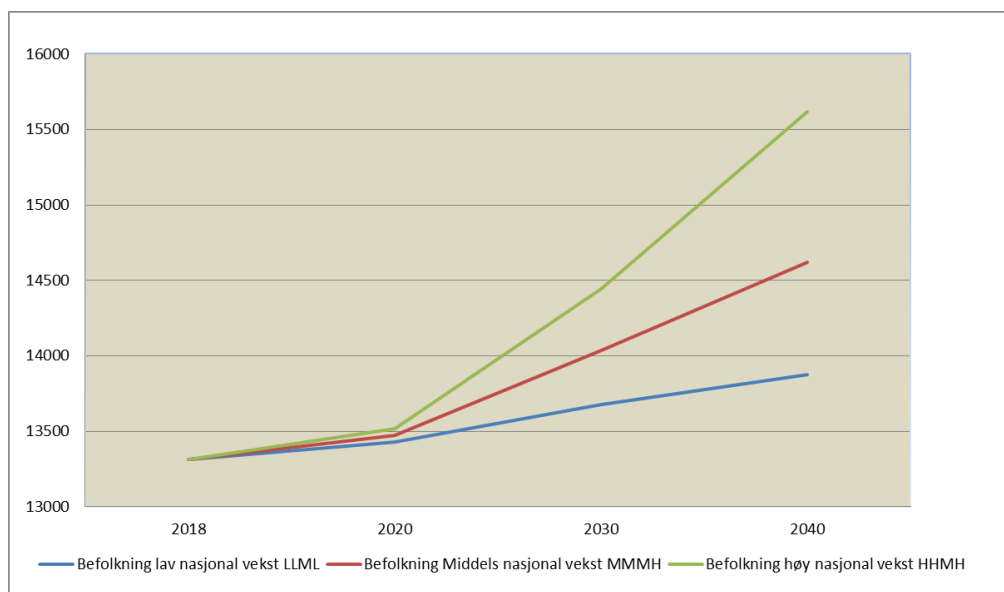
Det er fortsatt stor innenlandsk flytteaktivitet i kommunen sammenliknet med de fleste kommunene i Innlandet i året som gikk. Netto innenlandsk flytting er på 60 personer mot 37 året før. Netto innvandring er positiv med 40 personer mot 49 personer i fjor. Kommunen har en netto positiv befolkningsvekst som er i tråd med den langsiktige trenden de siste 20 årene. Her har netto innvandring stått for store deler av befolkningsveksten i perioden.

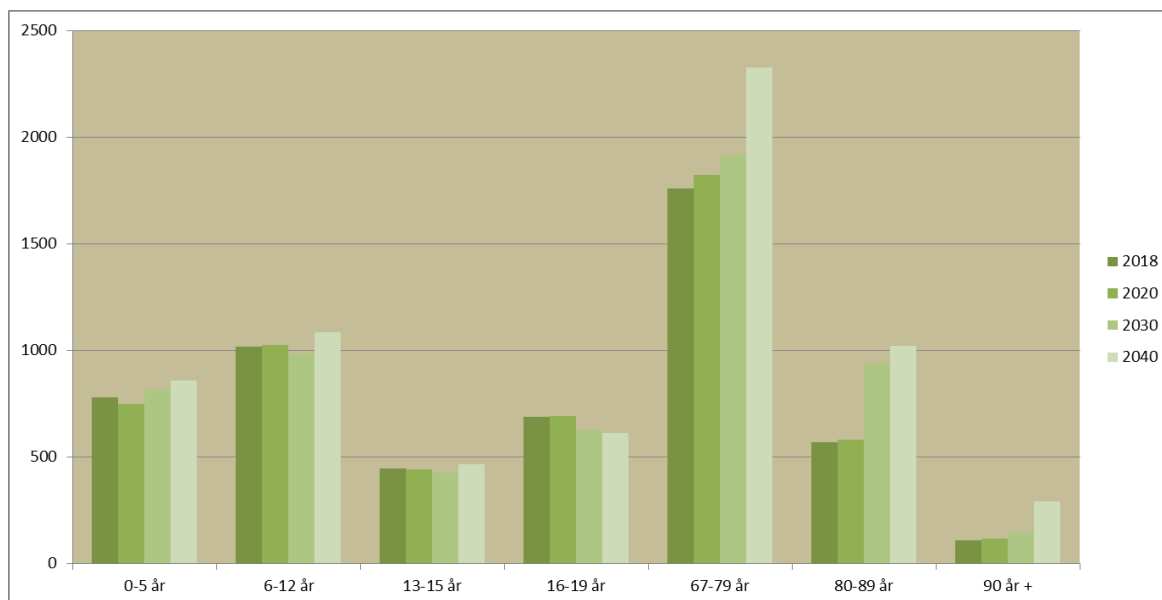
I kommunen ble det godkjent 51 boliger i 2023 mot 48 i 2022. Det var 143 i toppåret 2017. Normalår varierer mellom 60-80 stk. Det er en vedvarende nedgang som skyldes økt rente og høyere byggekostnader. Det er fortsatt mange prosjekter på gang i Vestre Toten kommune som gir muligheter for omfattende boligbygging i årene som kommer. Dette påvirkes ytterligere av den planlagte store utvidelsen av Raufoss industripark.

Prognosene for befolkningsvekst fram til 2040 viser en sterk økning blant eldre med over en dobling i aldersgruppene 80-89 år fram mot 2030 og sterk vekst aldersgruppen 90+ år. Det er forventet mindre vekst i resterende aldersgrupper og at vi samlet får en økning til ca. 15 000 innbyggere i 2040. Det viser den siste oppdaterte befolkningsframskriving. Det er samtidig slik at den store tilflyttingen til kommunen hvis den fortsetter vil kunne til å jevne ut dette. Det er svært viktig at Vestre Toten kommune er i stand til å møte denne endringen i befolkningen på en best mulig måte.

Prognose for videre befolkningsutvikling

Det er betydelig usikkerhet knyttet til befolkningsprognoser. Å vise flere ulike endringsalternativer belyser hvordan sannsynlig utvikling kan bli. Vi ser at det er svært stor forskjell mellom høy vekst (HHM) og lav vekst (LLML). De to utfallene vil innebære veldig forskjellige utfordringer for kommunen. Hvis den siste periodens utvikling framskrives med samme vekst vil vi ha en befolkningsøkning i overkant av alternativet med middels nasjonal vekst (MMM). Det vil innebære at Vestre Toten kommune kan ha rundt 15 000 innbyggere om 20-25 år mot dagens 13 691. En lavere innvandring vil mest sannsynligvis føre til lavere vekst. I tabellen under vises prognose for befolkningsutvikling fordelt på aldersgrupper etter alternativet MMM.

Prognosen viser en liten økning i aldersgruppen 0-5 år og liten endring i aldersgruppene som innbefatter 6-19 år. Det er en sterk økning i antall innbyggere fra 67-90 år og innenfor gruppen 80-89 år og 90+ er det en dobling i perioden 2020-2040. Gruppen 20-66 er ikke vist i figuren og har en endring fra 7945 til 7900 i perioden. De siste årene viser et sterkt trendsifte ved at innenlandsk flytting og boligbygging har økt sterkt. Det vil føre til på sikt en større andel enn forutsatt i SSBs prognoser for aldersgruppen 0-66 år. De siste års utvikling og prognosene for endringer i befolkningen i kommunen vil medføre behov for endring. Den forventede eldrebølgen som er

sterkest mellom 2025 og 2030 vil påvirke Vestre Toten kommune sterkt i og med at vi har en betydelig høyere vekst av eldre i forhold til unge. Dette er det også tatt høyde for og inngår i omsorgsplanen. Samtidig er Vestre Toten kommune en vekstkommune i innlandet med over flere år svært høy boligbygging og fortsatt vekst i servicetilbudet. De siste års utvikling og prognosene for endringer i befolkningen i kommunen vil medføre behov for endring. Den forventede eldrebølgen som er sterkest mellom 2025 og 2030 vil påvirke Vestre Toten kommune sterkt i og med at vi har en betydelig høyere vekst av eldre i forhold til unge. Dette er det også tatt høyde for og inngår i omsorgsplanen.

6 Oppvekst, kultur og undervisning

6.1 Fellesomtale

Området oppvekst, kultur og undervisning omfatter tjenester innenfor skole, barnehage, helsestasjonstjenestene, barnevern, kultur og voksenopplæring.

Vestre Toten kommune vektlegger tverrsektoriell samhandling for målgruppen barn, unge og deres foresatte i alderen 0-24 år. Dette forplikter flere tjenesteområder enn de som ligger under oppvekst, kultur og undervisning; og inkluderer helse og omsorg og NAV og tilrettelegge for samhandling på lavest mulig nivå.

Den tverrsektorielle samhandlingen er tredelt og retter seg mot innbygger, ansatt og kommunen som organisasjon. Tverrsektoriell samhandling skal stimulere til utviklingsarbeid og fremme samhandling mellom tjenestene og mellom innbygger og tjenesteutøver slik at innbyggerne i aldersgruppen 0-24 år opplever bedre livsmestring og økt sosial inkludering.

1. Innbygger:
 - i. Innbyggeren skal oppleve å bli møtt på en likeverdig måte, slik at egne ressurser kommer i fokus.
 - ii. Innbyggeren skal oppleve helhetlig og effektiv oppfølging for å bedre egen livsmestring og sosial inkludering.
 - iii. Innbyggeren skal oppleve at kommunens tjenester er helhetlige, mest mulig sømløse og tilpasset den enkelte sin livssituasjon.
2. Ansatt:
 - i. Kommunens ansatte skal ha et felles kunnskapsgrunnlag og en felles forståelse for hva som fremmer og hva som hemmer livsmestring og sosial inkludering for målgruppa 0-24 år.
 - ii. Som ansatt skal du arbeide ut ifra gjeldende lov og forskrifter.
 - iii. Som ansatt skal du følge de gjeldende rutiner og aktuelle arbeidsprosesser som VTK har utarbeidet.
3. Organisasjon:
 - i. VTK skal jobbe for å etablere en hensiktsmessig organisering i linja, på tvers av tjenesteområder og i nettverk for å oppnå intensjonene i et innbyggerperspektiv og et ansattperspektiv.

6.2 Hovedmål og strategier

Kommuneplanen skisserer noen felles planutfordringer der en er avhengig av et godt tverrsektorielt samarbeid for å lykkes. For området oppvekst, kultur og undervisning er disse særdeles relevante:

- Folkehelse
- Bærekraftige og fremtidsrettede oppvekstsvilkår
- Kommunens attraktivitet og vekstkraft – et helhetlig samfunnsutviklingsperspektiv

Disse planutfordringene danner grunnlaget for følgende overordnede mål og strategier i samfunnsdelen:

1. Vestre Toten skal legge til rette for gode levekår for alle
2. Vestre Toten kommune skal legge til rette for en god oppvekst for alle.

Felles tverrsektorielle hovedmål for målgruppa 0-24 år i perioden er:

1. Vestre Toten kommune bidrar til trivsel, livsglede, mestring og følelse av egenverd og å forebygge krenkelser og mobbing.
2. Vi samhandler aktivt mellom tjenester i kommunen for å bidra til sosial utjevning, forebygging og tidlig innsats basert på felles forståelse av utfordringsbildet.

6.3 Utviklingstrekk og satsingsområder

Vestre Toten kommune har utarbeidet et verdidokument med følgende verdier:

- Trygghet
- Respekt
- Inkludering
- Mestring

Tjenesteområdene jobber aktivt med verdiene på ulike måter og med ulike tilnærminger, men fellesnevneren er at alle ansatte forplikter seg til å møte barn og unge med dette settet med verdier.

Det er et viktig satsingsområde å få etablert reell samhandling på både system og individnivå; herunder gode samhandlingsrutiner og modeller. Arbeidet med implementering av BTI-modellen (Bedre tverrfaglig innsats) fortsetter gjennom 2025. Det er flere kritiske suksessfaktorer i forbindelse med innføringen av BTI. Blant annet må alle jobbe aktivt med å utvikle god samhandling internt i egen tjeneste likeså mye som tverrsektorielt. En annen kritisk suksessfaktor er å beholde ressurser som kan drifte og følge opp prosessene.

De tverrsektorielle prosessene for utvikling av tjenester og tiltak fortsetter, slik at man lykkes med blant annet oppvekstreformen. Dette bør sees i sammenheng slik at våre innbyggere skal oppleve helhetlig og samtidig tidlig innsats. Det å utvikle tjenester og tiltak på tvers av sektorer gjennom videreutvikling av helhetlige innsatstrapp. Dette er et langsiktig utviklingsarbeid.

6.4 Barn og familie

6.4.1 Innledning

Barn og familie har et særskilt ansvar for å bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår og skal gi riktig hjelp til riktig tid til barn og unge og deres omsorgspersoner som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling. Tjenesten i sin helhet jobber etter verdiene *trygghet, respekt, inkludering og mestring* som er verdier innbyggerne i Vestre Toten har valgt som de viktigste verdiene for å oppleve en god og trygg oppvekst.

Ved handlinger og avgjørelser som berører barn, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn. Hva som er til barnets beste må avgjøres etter en konkret vurdering. Barnets mening er et sentralt moment i vurderingen av barnets beste.

Helsestasjonstjenestene:

Skal gi tilbud til gravide, foreldre, barn og ungdom. Ungdom i denne forbindelse er ungdom i videregående og unge som er tilknyttet helsestasjon for ungdom (HFU). Aldersgruppen 13 til 24 år

Helsestasjonstjenester har et særskilt ansvar for det forebyggende helsefremmede arbeidet i kommunen innen målgruppen. Helsestasjonstjenester skal ha fokus på kartlegging av eventuelle forhold som kan gi grunnlag for forebyggende tiltak inn i familien på et lavterskelnivå.

Helsestasjonstjenester har på lik linje med andre tjenester i kommunen et ansvar for å styrke familiens mestringsevne. I denne forbindelse er familieteamet ved helsestasjonen et viktig tiltaksteam på lavterskelnivå som kan brukes på tvers av tjenestene. Et tiltak uten henvisning og vedtak.

Helsestasjonstjenesten er hjemlet i Helse- og omsorgstjenestelova med tilhørende forskrifter og egne veiledere.

Barneverntjenesten:

I Norge er omsorg og oppdragelse av barn i første rekke foreldrenes ansvar. Men noen ganger kan foreldre trenge hjelp til å ta vare på barnet sitt. Foreldre kan ha behov for hjelp i korte eller lengre perioder fordi de selv er i en vanskelig livssituasjon. De klarer kanskje ikke alene å gi barnet den omsorg og trygghet det har behov for. Da har barnevernet et ansvar for å hjelpe til.

Barnevernets hovedoppgave er å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse til rett tid. Barnevernstjenesten har ansvar for å gi hjelp, omsorg og beskyttelse når det er nødvendig på grunn av barnets omsorgssituasjon eller atferd. Ansvaret omfatter tiltak rettet mot barnets omsorgssituasjon eller atferd jf. ny barnevernslov § 15-3.

Videre har kommunen et uttalt ansvar med tanke på det forebyggende arbeidet. I ny barnevernslov § 15-1 beskrives dette ansvaret på følgende måte:

Kommunen skal fremme gode oppvekstvilkår gjennom tiltak for å forebygge at barn og unge utsettes for omsorgssvikt eller utvikler atferdsproblemer. Kommunen skal sørge for å samordne sitt tjenestetilbud til barn og familier.

Alle kommuner skal ha en barnevernstjeneste som utfører det arbeidet som til enhver tid skal utføres etter bestemmelser i lov og forskrift. Kommunen har ansvaret for å utføre de oppgavene i Barnevernsloven som ikke er lagt til et statlig organ.

Tjenesteområde Barn og familie skal sammen jobbe for å:

- fremme god psykisk og fysisk helse ved tiltak for å skape mestring hos individet selv
- fremme gode sosiale og miljømessige forhold gjennom å styrke omgivelsene rundt individet
- forebygge, avdekke og avverge vold, overgrep og omsorgssvikt
- tverrfaglig og tverrsektorielt samarbeid er et overordnet mål

6.4.2 Nøkkeltall og mål

Nøkkeltall 10 år	Mål 2025	2020 Utgangs- år	2021	2022	2023	Kostra- gruppe	Landet uten Oslo	Snitt siste 3 år i forhold til 2020
Avtalte årsverk i helsestasjons- og skolehelses tjenesten per 10 000 innbyggere 0-20 år ¹	↗	60,3	84,3	58,9	65,0	52,1	53,0	↗ 67,8

Nøkkeltall 10 år	Mål 2025	2020 Utgangs- år	2021	2022	2023	Kostra- gruppe	Landet uten Oslo	Snitt siste 3 år i forhold til 2020
Andel nyfødte med hjemmebesøk innen to uker etter hjemkomst (prosent)	↗	93,6	75,9	100,8	107,8	93,0	88,4	↘ 90,1
Netto driftsutgifter til barnevernstenesta per innbygger 0-22 år (kr)	↘	16446	14839	18377	19002	10613	11253	↗ 17406
Barn med melding ift. innbygger 0-17 år (prosent)	↘	6,6	5,5	4,5	5,6	4,2	4,1	↗ 5,2
Prosentdelen barn med undersøking ift. innbygger 0-17 år (prosent)	↘	5,9	5,7	4,2	5,6	4,1	3,9	↗ 5,2
Barn med barnevernstiltak ift. innbygger 0-22 år (prosent)	↘	4,4	-	-	-	..	..	↗ -
Brutto driftsutgifter (funksjon 244) per barn med undersøking eller tiltak (kr)	↘	77424	60886	69990	68623	72863	86764	↗ 66499
Brutto driftsutgifter per barn som ikke er plassert av barnevernet (funksjon 251) (kr)	↘	101137	94237	96829	76434	61370	67098	↘ 89166
Brutto driftsutgifter per barn som er plassert av barnevernet (funksjon 252) (kr)	↘	489071	45654 2	57577 3	68163 8	518520	572352	↗ 571317
Barn med undersøking eller tiltak per årsverk (funksjon 244) (antall)	↗	12,8	14,1	14,3	13,1	16,4	14,0	↘ 13,8
Undersøkinger med handsamingstid innen 3 måneder (prosent)	↗	87	88	97	93	94	93	↗ 93

.. angir at tall ikke er tilgjengelig fra SSB

6.4.3 Satsingsområder

- Tidlig innsats i samarbeid og samhandling med andre tjenester – gjennom forebygging på ulike nivå for å nå frem med råd og veiledning i forkant av at utfordringer vokser seg for store og blir for vanskelige å håndtere for foreldre og barn.

Primærforebygging: Styrke foreldre og barns mestringsfølelse til å “stå i det selv”. Hjelpe foreldre og barn med å forstå forhold som har skadelig innflytelse i foreldre og barns oppvekstmiljø og hjelpe til med å finne hva som kan øke mestring i individets liv og øke befolkningens motstandskraft i kommunen.

Sekundærforebygging: Når foreldre/barn har en utfordring: Hjelpe de videre inn i kommunens hjelpetjenester – veien videre på et lavterskelnivå.

Tertiærforebygging: Foreldre/barn med stort hjelpebehov: Kortest mulig ventetid på oppfølgingstjenester. Ikke la innbygger leve i et vakuum uten oppfølging.

Tverrfaglig og tverrsektorielt samarbeid og samhandling

- Ledere må legge til rette for at ansatte har felles møteplasser. Helhetlig ledelse innebærer at ledere aktivt legger til rette for samarbeid på tvers av sektorer
- Tverrsektorielle møter hvor ansatte kan dele erfaringer og kunnskap kan bidra til at ansatte bygger felles kompetanse og forståelse. Dette kan ha positiv effekt både i form av trygge kollegafellesskap og styrket kvalitet i tjenesteytingen
- Tverrfaglig samarbeid skal være en grunnleggende metodikk i oppfølgingen av innbyggere med sammensatte behov og er å forstås som innsats fra flere faggrupper og profesjoner inn mot innbygger for å belyse saken fra flere vinkler.
- Det skal jobbes for å skape god dialog og felles beslutningspunkter i aktuelle saker.

- En forutsetning for å lykkes med barnevernreformen/oppvekstreformen er et tilpasset og tverrsektorielt samarbeid med og rundt barnet og deres familier.
- Tverrsektoriell samhandling i tråd med intensjon for kommunens satsing for innbygger, ansatt og organisasjon. Dette kan også innbefatte omdisponering av ressurser innad i tjenesteområdet.

6.4.4 Endringer drift og økonomisk oversikt

- Barnevernreformen, også omtalt som oppvekstreformen, trådte i kraft den 01.01.2022. Det overordnede målet med reformen er et bedre barnevern, der tjenestetilbudet skal kunne tilpasses lokale behov, med større vekt på forebygging og sammenheng i alle tjenester og tilbud til barn og unge.
- Kommunen har det fulle økonomisk ansvaret for ordinære fosterhjem. Det er økte kommunale egenandeler for bruk av spesialiserte fosterhjem med kr 91.350 per måned, institusjonsplasseringer med kr 182 700 per måned og akutttiltak fra kr 91 350 til 182.700 per måned, egenandeler for spesialiserte hjelpetiltak er litt redusert. Det er en økning i spesialiserte tiltak i barnevern, og disse gir økte utgifter. Barnverntjenesten jobber kontinuerlig med å finne løsninger i nettverket, så lenge dette ikke går på bekostning av barnets beste og faglig forsvarlighet.
- Øremerket tilskudd til styrking av helsestasjon- og skolehelsetjenesten er gradvis redusert og avsluttet ved utgangen av 2023. Dette er nå i sin helhet lagt inn i rammen for 2024.
- Covid 19 – kommunen må ut fra nasjonale føringer per oktober 2023 opprettholde nødvendig beredskap / tjenester og oppgaver med tilsvarende kostnader også i 2024.
- Digitalisering av fagsystem i barneverntjenesten er gjennomført. Dette har gitt ønsket effekt kunne frigi kapasitet til den enkelte saksbehandler som vil gi økt kvalitet i sakene.
- Helsestasjonstjenestene igangsatte innføring av digihelse september 2023. Dette for å øke brukertilgjengelighet via Helse Norge og for å frigjøre tid for helsesykepleiere til oppfølging av primæroppgavene. I tillegg ble det oppstart av DigiUng høsten 2024.

Budsjettsanering:

Vi identifiserer urørte fondsmidler som kan benyttes, dette har effekt kun i 2024.

Barneverntjenestens bidrag til budsjettsanering i 2025:

- Ikke bruk av innleid konsulent til saksbehandling i barneverntjenesten.
- I 2025 vil det bli redusert utgifter knyttet opp ekstern veiledning i saker. Dette vil utgjøre en besparelse på 400 000 i 2025.
- Justert nedgang på juridiske utgifter, dette utgjør 100 000.
- Permisjons og syke vikariater vil holdes vakant. Dette må ses opp imot at vi fortsatt kan drifte innenfor gjeldene lover og frister
- Det er ønskelig å jobbe med et betydelig nedtrekk i institusjonsplasseringene. Dette er ellers et område som er behovsprøvd, og i de saker institusjon vurderes som riktig tiltak, er det nødvendigvis det som må velges. Tjenesten har hatt jevnt over 4-6 barn i institusjon, hvilket tilsvarer 8 160 000 kr – 12 240 000 kr per år dersom plasseringene regnes å vare gjennom et helt år. For å begrense utgiftene til institusjonsplasseringer vil det være behov for å ha et faglig fokus på å finne forsvarlige og samtidig mer kostnadseffektive tiltak utenfor institusjonen. For 2025 er det budsjettet med ett nedtrekk på 2 300 000 på barn plassert i institusjon.

- Ser for øvrig viktigheten av å understreke at det i hovedsak er lønnskostnader, fosterhjem og institusjonsplasseringer, juridiske tjenester og sakkyndige vurderinger tjenesten benytter de store summene på, hvilket også er områder det igjen er vanskelig å gjøre besparelser på. Videre må tjenesten beregne 1 052 000 kroner til barnevernvakt, samt 260 000 kr til tilsynsordningen per år. Utover dette har tjenesten svært lave driftskostnader. Det tjenesten ellers skal forplikte seg til er å ha en tydelig balanse i tilbudene som ytes. Tilbudet skal være i henhold til forsvarligetsekrav og faglige vurderinger med fokus på barnets beste.
- Tjenesten skal jobbe mot en god arbeidsfordeling internt i de ulike avdelingene, og saksmengde må fordeles i henhold til stillingsstørrelse og kompleksitet i sak. En forventning om et minimumsnivå når det kommer til saksmengde må påregnes slik at interne ressurser utnyttes på best mulig måte. Tjenesten har for 2025 lagt inn besparelse på 0,4 stillinger.

Helsestasjon- og skolehelsetjenestens 2025:

- Det er i lønnsutgifter det må kuttes, da det er svært lave summer til drift. Tjenesten må til enhver tid vurdere å holde stillinger helt/delvis vakante.
- Ved gjennomføring av eventuelle vakanser helt eller delvis, vil dette medføre at tjenesteproduksjon for de ansatte ved avdelingen må prioriteres.
- Helsestasjonstjenesten selger en 20 %-helsesykepleierstilling for å styrke tjenesten i videregående skole, dette får vi refundert fra fylket. Ordningen er aktiv fra skoleåret 2024/2025.
- Hvis det dukker opp relevante tilskuddsordninger som gjør at vi kan opprettholde tjenesteproduksjonen så vil vi benytte oss av det.
- Vi reduserer jordmortjenesten med 20 %-stilling, denne har ikke vært aktiv andre halvår 2024.
- En stilling overflyttes til tverrfaglig familieteam fra barneverntjenesten. Dette er et lavterskeltilbud som ligger under helsestasjonstjenesten. Dette gjøres for å styrke tidlig innsats på lavest mulig nivå.

Barn og familie	2025	2026	2027	2028
Vedtatt ramme 2024 (Alle tall i hele 1000)	70 628	70 628	70 628	70 628
<i>Justeringer og endringer fra 2024 til 2025</i>				
Lønns- og prisjustering	3 277	3 277	3 277	3 277
Midler til vaksineringsarbeid.	200	200	200	200
Nedtrapping øremerket tilskudd helsestasjon	400	400	400	400
Kutt saldering	-3 837	-3 837	-3 837	-3 837
Spesifisert:				
Selger 20 % stilling til Raufoss vgs.	-144	-144	-144	-144
Redusere med en institusjonsplass	-2 300	-2 300	-2 300	-2 300
Endret 2 stillinger som veiledere til turnusstillinger fra høst 2024 i barnevernet. Sparer da inn kjøp av private tjenester fra desember 2024- fortsetter i 2025	-400	-400	-400	-400
Stilling jordmortjenesten tas ned 20 %	-190	-190	-190	-190
reduksjon stilling saksbehandler barnevern	-428	-428	-428	-428
Tar ned antall plasser i beredskapshjem	-375	-375	-375	-375
Sum endringer	40	40	40	40
Nettoramme økonomiplan 2025-2028	70 668	70 668	70 668	70 668

6.5 Barnehage

6.5.1 Innledning

Vestre Toten kommune har fire kommunale barnehager og syv private barnehager med 562 barn i barnehageåret 2024-2025.

Kommunen skal som lokal barnehagemyndighet gi veiledning og sørge for at alle barnehagene, både kommunale og private, drives i samsvar med gjeldende regelverk. Barnehagemyndigheten har blant annet som oppgave å fatte vedtak om godkjenning av barnehager, finansiere private barnehager og andre myndighetsoppgaver som følger av barnehageloven med forskrifter. Vestre Toten kommune har et vertskommunesamarbeid med Østre Toten kommune for tilsynsoppgaver i sektoren.

Kommunen er i tillegg eier av de kommunale barnehagene med ansvaret for tilbudet i den enkelte barnehage og for at barnehage drives i samsvar med gjeldende regelverk. Barnehageeier har blant annet ansvaret for å ansette tilstrekkelig og kompetent personale.

6.5.2 Nøkkeltall og mål

	Mål 2024- 2025	2020	2021	2022	2023	KOSTRA- gruppe	Landet uten Oslo	Snitt siste 3 år i forhold til 2020	
Netto driftsutgifter pr innbygger 1-5 år	↘	163 758	180 995	177 376	200516	205478	211694	↘	186295
Andel barn 1-5 år med barnehageplass	↗	94,4	94,5	93,8	93,1	93,3	94	↘	93,8
Brutto driftsutgifter per oppholdstime i kommunale barnehager	↘	71,4	84,7	89,2	98,1	92,4	97,2	↘	90,6
Andel barnehagelærere i forhold til grunnbemanning	↗	43,1	45,5	46,4	45,1	41,5	41,3	↗	45,6

Vestre Toten kommune har lavere driftsutgifter per innbygger 1-5 år enn KOSTRA gruppe 7 og Landet uten Oslo og har en effektiv drift for barnehagesektoren. Det er en liten nedgang av Andel barn 1-5 år med barnehageplass. Alle som søker med lovfestet rett til plass etter barnehageloven § 16, får et tilbud i kommunen. Brutto driftsutgifter per oppholdstime har gått opp fra 2022 til 2023. Dette skyldes blant annet økt behov for vedlikehold av bygg og dyrere driftsavtaler i forbindelse med stort snøfall vinteren 2023.

Vestre Toten har tidligere ligget lavere enn andre på ansatte med barnehagelærerutdanning, men ligger nå litt høyere enn KOSTRA gruppe 7 og Landet uten Oslo.

6.5.3 Satsingsområder

Organisasjonsutvikling

Barnehagene er en pedagogisk samfunnsinstitusjon og må stadig være i endring og utvikling. Barnehagen skal være en lærende organisasjon slik at den er rustet til å møte nye krav og utfordringer. Barnehageeier og styrer sitter på et ansvar for å sørge for at personalet jobber på en måte som gir barn i barnehagen gode utviklingsmuligheter. Det er mål å øke kompetansen til å drive gode prosesser i egne barnehager som samsvarer med kravet om barnehagen som en lærende organisasjon og en helsefremmende arbeidsplass.

Styrere sammen med pedagogiske ledere skal jobbe videre med å videreutvikle egen lederkompetanse. De skal i dette arbeidet få mulighet til å klargjøre og styrke egen rolleforståelse, bli

tryggere i egen rolle og tydelig kommunisere sine rolleforventninger i det tverrfaglige samspillet. God ledelse er sentralt for å utvikle et godt barnehagetilbud. Å utvikle lederrollen vil være tema for alle styrere også i 2025 som igjen legger til rette for arbeidet i den enkelte barnehage. For de kommunale barnehager vil InFlow brukes som refleksjon og samtaleverktøy både med enkeltansatte og på ledergrupper/avdelinger. Kommunale styrere skal delta på sammen med øvrige driftsenhetsledere i kommunen på InFlow lederskole.

De kommunale barnehagene skal fortsatt jobbe videre med å utvikle HEIA gruppene som et ledd i arbeid med helsefremmende arbeidsplasser. Dette er et arbeid som krever systematisk oppfølging, er ledet av styrer i samarbeid med plasstillitsvalgte og verneombud.

Alle barnehager deltar på tiltak i ReKomp (Regional ordning for kompetanseutvikling) der det arrangeres fagsamlinger to ganger i året i regionen med mellomarbeid ute i barnehagene. Det blir gitt tilbud om veiledning i barnehager som ønsker det. For barnehageåret 2024-2025 har tre av de kommunale barnehagene veiledning fra Høgskolen med hele personalet.

Barnehagene jobber kontinuerlig med *trygghet, respekt, inkludering og mestring* som er verdier innbyggerne i Vestre Toten har valgt som de viktigste verdiene for å oppleve en god og trygg oppvekst. Disse verdiene finner vi også igjen i barnehagelovens formålsparagraf. Barnehagene jobber med å synliggjøre hvordan disse verdiene gjenspeiles i barnehagens praksis.

Inkluderende praksis

Alle barnehager skal arbeide systematisk for et trygt og godt barnehagemiljø som fremmer helse, trivsel og læring for alle barn. Inkluderende praksis i barnehagen handler om å sikre at alle barn, uavhengig av bakgrunn eller evner, får like muligheter til å delta og utvikle seg. Dette innebærer å skape et trygt og støttende miljø hvor mangfold verdsettes, og individuelle behov blir møtt.

Barnehagen skal ha kompetanse på regelverket knyttet til barns psykososiale barnehagemiljø og etterleve sin aktivitetsplikt. Det gjennomføres tematiske syn på regelverket i en kommunal og en privat barnehage i 2025.

Tidlig innsats

Barnehagene skal fortsette med å innføre BTI modellen også i 2025 i tråd med fastlagt plan. Alle barnehagene har gjennomført opplæring i bruk av handlingsveiler og stafettlogg. For 2025 vil det legges til rette for kompetanseheving på ulike temaer for ansatte gjennom året i tråd med felles tverrfaglig kompetanseplan. Barnehagene kobles i 2025 på omstillingsarbeidet knyttet til helhetlig innsatstrapp.

Tidlig og god språkstimulering er en viktig del av barnehagens innhold. Det er utarbeidet en felles «Språk og leseplan» i samarbeid med andre tjenesteområder og omfatter helsestasjon, barnehage, skole, kultur med bibliotek og voksenopplæring. Formålet med felles plan er å sikre felles praksis og godt grunnlag for videre språk og leseopplæring. Det vil arbeides med språkplanen i nettverk i samarbeid med skole og i alle barnehagene via barnehagens egne språkveiledere.

Barnets stemme

Barnekonvensjonen artikkel 3 og art.12, Grunnloven § 104, Forvaltningsloven § 17, barnehageloven § 3 gir barn rett til å bli hørt i saker som berører de, og barnets beste skal være et grunnleggende hensyn. Barnehagene skal ivareta barnas rett til medvirkning ved å legge til rette for og oppmuntre til at barna kan få gitt uttrykk for sitt syn på barnehagens daglige virksomhet. For å arbeide med dette kreves det voksne som har god relasjonskompetansen og evne til å lytte til barn.

Det legges til rette for at barnehagene får kjennskap til verktøy som kan brukes for å heve kompetansen på å snakke med barn om sensitive temaer. Dette er viktig kompetanse som del av å kunne oppdage og identifisere barn som lever i risikoutsatt miljø og et ledd i å jobbe med tidlig innsats.

6.5.4 Endringer drift og økonomisk oversikt

Vestre Toten kommune har syv private barnehager. Private barnehager har rett til finansiering av alle plassene de har ved to telletidspunkt hvert år jf. lokale retningslinjer for tildeling av tilskudd til private barnehager i Vestre Toten kommune. Det er varslet endringer i finansieringssystemet for de private barnehagene og den foreslåtte endringen som var på høring i januar 2024 er stoppet. Stortinget jobber med å utforme et nytt forlik, som setter søkelys på kvalitet, organisering og finansiering av både kommunale og private barnehager. Målet er å ha et forlik klart i løpet av høsten 2024. Det betyr at det tidligst kan bli endringer i lov og forskrifter med virkning fra høsten 2025.

Statlige krav til bemanningsnorm og pedagognorm, samt regler for lovbestemt rett til barnehageplass, gir barnehagetjenesten få muligheter til endring i drift. De kommunale har en bemanning i tråd med barnehagelovens minimumsnorm.

Det har vært en positiv økning i antall barn i barnehagene spesielt det siste året. Dette skyldes bosetning av flykninger og generell tilflytning i kommunen. Fødselstallene fra 2022-2023 har vært noe stigende, men utgjør ingen stor økning. I barnehageopptaket 2024/2025 har vi hatt behov for å øke antall plasser for både private og kommunale barnehager i tråd med å innfri retten til plass etter barnehageloven § 16. Behov for flere barnehageplasser, i tillegg til høyere vedlikeholdsbehov for kommunale barnehager, høy pris og lønnsvekst utgjør en økning på tilskuddssatsen til private barnehager for 2025.

Barnehagene har nå fylt opp sin arealkapasitet og det er liten mulighet til å kunne tilby plasser gjennom året til flykninger og andre tilflyttere. De minste private barnehagene har varslet at det er utfordrende å drifte med de tilskuddssatsene kommunen har og melder bekymring om videre drift i framtiden.

Effektivisering har blitt gjennomført tidligere med å bygge ut de kommunale barnehagene til større enheter. Det er viktig å ha barnehageplasser tilgjengelig for flykninger så foreldre får startet opp med introduksjonsprogram som igjen gir grunnlag for statlig tilskudd til kommunen. Det er også en utfordring at vi ikke har barnehageplasser tilgjengelig utover hovedopptak i en kommune i vekst. Nåværende Veltmanåa barnehage driftes på 13 året med midlertidig modul bygg og har stort behov for oppgradering. Det vil være viktig at ny barnehage på Raufoss blir realisert i løpet av kort tid for å møte både plassbehov og oppgraderingsbehov.

Barnehagene drives på et minimumsnivå innenfor lovkravene til sektoren og har minimalt med handlingsrom innenfor rammene som er satt opp. Driftsbudsjettene har de siste årene blitt kuttet til et minimum og det legges inn ytterligere et kutt for de kommunale barnehagene på driftsrammer for 2025. Konsekvenser blir mindre fellestid til å arbeide med kompetanseutvikling og forbedringsarbeid og mindre muligheter til å kjøpe lekeutstyr og materiell til aktiviteter med barn.

I forslag for statsbudsjettet for 2025 har regjeringen lagt inn 250 millioner til økning i grunnbemanning. Vestre Toten kommune sin andel av dette utgjør ca. 600 000 som medfører liten mulighet til å innfri den økningen som sektoren vurderer den har behov for å gi et tilfredsstillende pedagogisk tilbud til barn gjennom hele åpningstiden som lovverket krever. For å imøtekomme regjeringens mål kan ca. 20 % av fastvikarressurs i hver kommunal barnehage omgjøres til grunnbemanning for å dekke opp for noe av pedagogens plantid. Dette vil oppleves som en styrkning

og kan realiseres så lenge sykefraværet i barnehagene er synkende. Det er en risiko for at enkelte barnehager kan få høyere variable utgifter i perioder i året.

Det er en årlig usikkerhet om hvor mange barn bosatt i Vestre Toten kommune som vil søke barnehageplasser i nabokommunene. Vi har sett en økning i antall barn de siste årene som kommunen plikter å refundere vertskommunene for hvis de går i private barnehager jf. forskrift om tilskudd til private barnehager § 15. Vi ser samtidig at det er flere gjestebarn fra andre kommuner i våre private barnehager som vi kan sende refusjonskrav for.

Det har vært et økende behov for spesialpedagogisk hjelp og tilrettelegging i barnehagene i 2024 som videreføres første halvår i 2025. Flere av barna med vedtak om spesialpedagogisk hjelp i barnehage begynner på skolen høsten 2025 og det er ikke forventet like mange nye saker inn så det vurderes forsvarlig og reduserer budsjettpost på styrking for 2025.

Vi har sett de siste årene en økning i antall barn med store hjelpebehov som krever store ressurser fra tidlig alder. Det vil kreve en systematisk tilnærming for framtiden for å sikre at barn får rett hjelp til rett tid med ansatte med rett kompetanse. Kartlegging av kompetanse er gjennomført gjennom Kompetanseløftet for spesialpedagogikk og inkluderende praksis som videreføres regionalt i samarbeid med Høgskolen i Innlandet (HINN) videre i 2025.

Det er et nasjonalt mål at andelen barnehagelærere i barnehagene skal være 50 % innen 2025. Det er per i dag et lovkrav om 44 % som tilsier en pedagog per 7 barn under 3 år og en pedagog per 14 barn over 3 år. Det er startet opp med rekruttering og organisering ved å erstatte assistent-/fagarbeiderstillinger med barnehagelærer når det er naturlig avganger. Det er ingen mulighet til å kunne nå statens mål i løpet av 2025.

Barnehage	2025	2026	2027	2028
Vedtatt ramme 2024 (Alle tall i hele 1000)	112 386	112 386	112 386	112 386
<i>Justeringer og endringer fra 2024 til 2025</i>				
Lønns- og prisjustering	4 352	4 352	4 352	4 352
Redusert makspris i barnehage, kompensert økt rammetilskudd	3 640	3 640	3 640	3 640
Økt behov - flere søkere med rett på plass	1 700	1 700	1 700	1 700
Økt tilskudd private barnehager	3 800	3 800	3 800	3 800
Kutt saldering	-2 094	-2 094	-2 094	-2 094
Spesifisert:				
Tilskudd	-500	-500	-500	-500
Refusjoner	-300	-300	-300	-300
Reduksjon overtid	-100	-100	-100	-100
Reduksjon driftsbudsjett overordnet	-100	-100	-100	-100
Reduksjon driftsbudsjett barnehagene	-50	-50	-50	-50
Kutte språkressurs til minoritetsspråklige barn	-250	-250	-250	-250
Redusert forventet behov på spesialpedagogisk hjelp barnehage	-594	-594	-594	-594
Redusere variable lønn	-200	-200	-200	-200
Sum endringer	11 398	11 398	11 398	11 398
Nettoramme økonomiplan 2025-2028	123 784	123 784	123 784	123 784

6.6 Grunnskole

6.6.1 Innledning

Tjenesteområdet grunnskole har ansvar og myndighet for grunnskoleopplæring, skolefritidsordning og tilsyn ved hjemmeundervisning for innbyggere som er bosatt i kommunen, samt gjesteelever.

Barn og unge har plikt til grunnskoleopplæring, og rett til en offentlig grunnskole-opplæring i samsvar med Opplæringsloven og tilhørende forskrifter. Overordnet del av lære-planverket utdyper verdigrunnlaget i opplæringslovens formålsparagraf og de overordnede prinsippene for grunnopplæringen. Overordnet del gir retning for opplæringen i fag, og alle fag bidrar til å realisere opplæringsens brede formål. Hele læreplanverket er grunnlaget for opplæringen, og de ulike delene henger tett sammen og må brukes sammen. Kommunen skal drifte skolene i samsvar med gjeldende regelverk, opplæringsloven og forskrifter.

Slagordet til kommunen trygghet, trivsel og utvikling er sentralt i alt arbeid i grunnskolen, både faglig og sosialt. Nasjonale og internasjonale forhold påvirker også oss i grunnskolen. Vi mottar flykninger fra krig, elever med traumer, elever som engster seg over uro og krig. De økonomiske rammene vi skal forholde oss til i grunnskolen er utfordrende, det er blitt strammere rammer samtidig som nasjonale politikere pålegger oss nye krav og pålegg uten at det følger økonomiske midler med. Det er derfor viktig med forutsigbarhet og tydelige prioriteringer innenfor grunnskoleområdet.

God oppvekst og gode levekår er sentralt i grunnskolen. Livsmestring står sentralt. Vi opplever i større grad enn tidligere år mer ressurskrevende elever i tillegg til elever som sliter med å mestre livet sitt; kommer ofte skolen i hende som psykisk uhelse. Å tilsette andre yrkesutøvere som vernepleiere og sosionomer i skolen er viktig for å ha rett kompetanse for å hjelpe elever som strever, slik at pedagogene i større grad kan konsentrere seg om sin kjerneoppgave som er å undervise og tilpasse undervisningen til eleven og elevgruppen de har ansvar for. I tillegg er gratisprinsippet sentralt og ufravikelig i skolen. Alle elever skal ha like muligheter uavhengig av familieøkonomi, dette innebærer at skolen skal koste alt av læreverk både digitale og analoge, i tillegg til andre lovpålagte aktiviteter, skyssutgifter m.m. Det finnes ingen ventelister i skolen. Alle elever i grunnskolealder skal ha et tilbud uavhengig av hjelpebehov og når de ankommer kommunen vår. Vi etterstreber daglig å imøtekomme krav, levere bærekraftige og samfunnsøkonomiske tjenester for både ansatte og brukere i grunnskolen.

Kommunen har seks skoler, fem barneskoler og en stor ungdomsskole som alle elevene i kommunen sokner til. Tall fra GSI (Grunnskole-indeksindikator) viser at elevtallet fra 01.10.2024 er 1376.

Tabellen under viser elevtall per. skole:

Korta skole 1.-7. kl	Raufoss skole 1.-7. kl	Thune skole 1.-7. kl	Bøverbru skole 1.7. kl	Reinsvoll skole 1.-7. kl	Vestre Toten ungdomsskole 8.-10. kl
298	286	94	126	124	448

Skolefritidsordning/ SFO

Kommuner skal ha et tilbud om skolefritidsordning (SFO) før og etter skoletid for 1. – 4. årstrinn og for barn med særskilte behov for 1. – 7. årstrinn. Kommunens plikt til å ha skolefritidsordning er begrenset til skoleåret. Det er ingen plikt for kommunene til å ha en slik ordning i feriene. VTK har likevel tilbud om SFO i noen skoleferier. Dette er i høstferie- og vinterferieukene, og i skulderukene fra skoleslutt juni, og før skolestart i august. I juli holder SFO stengt i 4 uker, i tillegg er det stengt i påskeuken og i romjulsuken. Opplæringsloven gir ikke elevene rett til plass i SFO.

Skolefritidsordningen skal være noe annet enn skole og barnehage, og den er ikke en del av skolen.

Alle barneskolene i kommunen har tilbud om skolefritidsordning. Pr. oktober 2024 er det 70,5 % som bruker skolefritidsordning i vår kommune. Innføring av gratis 12-timers SFO for barn i 1., 2. og 3. klasse har ført til at brukerbehovet har økt med 25 % på to år til tross for nedgang i elevtall. Dette

krever flere ansatte i SFO og øker lønnskostnadene. Ny prøveordning om praksis rundt 12t-SFO trer i kraft i uke 42. Ordningen gjelder også i ferieuken SFO har åpent, da blir 12t-tilbudet omregnet til å gjelde to hele dager. Det skal også gjennomføres en foreldreundersøking om SFO-tilbudet i januar 2025, etter oppmoding fra politikere.

Pedagogisk psykologisk tjeneste (PPT)

PPT er en skole- og barnehagerettet tjeneste, hjemlet i Opplæringslov § 11-3 og i Barnehagelov § 33. For å hjelpe kommuner og fylkeskommuner å utvikle PPT har Utdanningsdirektoratet utformet kvalitetskriterium for PP-tjenesten. (se udir.no "kvalitetskriterium i PP-tjenesten, 01.08.2024)

Mandatet til PPT er utvidet med forebyggende og tidlig innsats (Opplæringslov, 2024):

"Den pedagogisk-psykologiske tenesta skal samarbeide med og støtte skolane i det førebyggjande arbeidet for å gi eit inkluderande opplæringstilbod til elevar som kan ha behov for tilrettelegging av opplæringa. Tenesta skal:

- støtte og rettleie skolane i å greie ut behov for tilrettelegging av opplæringa og i å setje inn tiltak så tidleg som mogleg når det trengst.*
- hjelpe til med kompetanseutvikling og organisasjonsutvikling slik at opplæringstilbodet blir så inkluderande og godt tilrettelagt som mogleg.*
- der lova eller forskrift til lova krev sakkunnig vurdering, er den pedagogisk-psykologiske tenesta som skal utarbeide vurderinga" (Opplæringslov, 2024).*

I forarbeidet til behandlingen av Opplæringslova i Stortinget, sies det at det utvidede mandatet også gjelder for barnehagen. (Innstilling 442 L, 22-23, 3.1.10)

Departementet foreslår å presisere i lova at PPT skal støtte og veilede skolene i å greie ut behovet for tilrettelegging av opplæringa og sette inn tiltak så tidlig som mulig når det behøves. Departementet foreslår også å presisere at PPT skal hjelpe til med kompetanseutvikling og organisasjonsutvikling slik at opplæringstilbudet blir så inkluderende og godt tilrettelagt som mulig. Se forslaget til lovtekst i § 11-13 andre ledd bokstav a og b.» (Prop. 57 L, 2022–2023).

PPT-tjenesten er organisert på en god og samfunnsøkonomisk måte, der balansen mellom det forebyggende arbeidet og arbeidet med sakkunnige vurderinger blir tjenlig og profesjonelt balansert. Antall elever med individuell tilrettelegging har de senere årene økt. Grunnskole og PPT jobber sammen med andre tverretatlige samarbeidsaktører gjennom BTI og helhetlig innsatstrapp for å redusere behovet for individuell tilrettelegging. Tidlig og rett innsats er et viktig fokusområde for grunnskole og PPT.

6.6.2 Nøkkeltall og mål

Nøkkeltall	Mål 2024- 2025	2020	2021	2022	2023	Kostra- gruppe 7	Landet uten Oslo	Snitt siste 3 år i forhold til 2020
------------	----------------------	------	------	------	------	------------------------	------------------------	--

Årstimer til individuelt tilrettelagt opplæring (ITO) per elev	↗	103,3	94,5	107,2	105,7	129,4	146,2	↘	102,5
Elever i kommunale og private grunnskoler som får ITO (prosent)	↘	9,2	10,1	9,7	9,7	8,1	8,1	↘	9,8
Gruppestørrelse (antall)	↗	14,7	13,9	14,1	15,3	15,9	15,6	↘	14,4
Gjennomsnittlig grunnskolepoeng (antall)	↗	41,7	43,0	43,4	41,6	41,9	42,2	↗	42,7
Netto driftsutgifter grunnskolesektor, i prosent av samlede netto driftsutgifter (prosent)	↘	23,2	24,4	22,9	23,3	24,6	23,2	↘	23,5
Netto driftsutgifter til grunnskolesektor, per innbygger 6-15 år (kr)	↘	134 588	144 725	156 228	164 127	146 127	147 487	↘	154 533

En god skole er viktig for alle

Satsing på utviklingsarbeid har høyt prioritert. Skolen skal se den enkelte elev, gjøre seg nytte av mangfoldet skolen har og være et lærende fellesskap der alle er like viktige. Vi har gode system, der bl.a. kartleggingsresultat og avvikende faktorer blir gått i dybden på og gjort noe med. Vi har i større grad behov for å tilrettelegge for alternative opplæringsarenaer som sikrer et godt tverrfaglig samarbeid rundt eleven. Negativ utviklingen i læringsresultat, i motivasjon og trivsel må sees på inn mot en mer praksistilnærmet undervisning. Meld. St. 34 *En mer praktisk skole* er et eksempel på at nasjonale politikere prøver å legge til rette for å imøtekomme behovene om en mer praksisnær skole. Samtidig må skolene få midler slik at de kan tilrettelegge. Tiltak må ha kontinuitet, gi ressurstilgang og kunne følges opp over tid. Tre hovedpunkter for å klare dette er god ledelse, tilstrekkelig med ressurser og at kommunen har en langsiktig politikk for skolene på området. For noen elever vil alternative opplæringsarenaer gi mer mestring, motivasjon og økt læringsresultat enn det det ordinære opplæringsløpet kan.

Elever i vestre Toten skal oppleve å være gode på noe, hver dag! KOSTRA-tallene underbygger at vi satser på grunnskole når vi ser på kommunegruppe 7 og kommuner vi sammenligner oss med.

Demografiutviklingen viser at det blir færre barn i skolen de kommende årene

I SSB sine befolkningsframskrivninger ser det ut til at vi skal ned ytterligere 100 elever den neste tiårsperioden, før det trolig vil gå opp mot dagens nivå rundt 2043. Anslagene er trolig noe optimistiske basert på den siste tiårsperioden. Kommunens inntekter for å drifte skole baseres i stor grad på antall elever. Kommunen sin økonomiske situasjon krever at tjenesteområdet omgående iverksette prosesser for et nedtrekk i tjenestenivå med tanke på å bevare et kvalitativt godt tilbud tilpasset elevmassen. I klartekst betyr det færre klasser på hvert trinn. En økonomisk tilpassing innenfor dagens barneskolestruktur kan gi kritiske konsekvenser for kvaliteten på opplæringen for elevene. På ungdomstrinnet har kommunen en ressurseffektiv drift der antall klasser kan justeres i forhold til elevtallet. På barnetrinnet har vi 7 klasser på hvert års-trinn. Med nedgang i elevtall må vi se på om noen skoler kan organiseres som fådelt. Dette er likevel ikke bente frem å gjøre. Elevtall, hjelpebehov, kompetansekrav og lærer-norm må sees i sammenheng med organisering, elevens beste, elevens nærscole og kommunens skolestruktur.

Andelen hjelpebehov i skole har økt

Elever med behov for tilrettelegging og individuell tilrettelagt opplæring (tidligere benevning; spesialundervisning) ut over vanlig klassedrift, har økt de siste årene og ligger på et litt for høyt nivå. Det er en klar målsetting å redusere dette tallet, og sikre at en større andel av disse elevene får et tilfredsstillende læringsutbytte i den ordinære undervisningen. Dette er et arbeid som står høyt på

agendaen lokalt, i tett samarbeid med PPT. Dette er kostnadskreven for skolene og kommunen, men er også en samfunnsøkonomisk utfordring både regionalt og nasjonalt. Kommunen jobber systematisk og tverrsektorielt, gjennom kompetanseløftet for spesialpedagogikk og inkluderende praksis, i tillegg kan satsing på BTI og helhetlig innsatstrapp være verktøy for å heve kvaliteten på de samlede kommunale tjenestene til barn og unge. På sikt håper en dette vil ha en positiv effekt for barns beste, slik at behovet for tilrettelegging og tilpassinger reduseres.

6.6.3 Satsingsområder

Den pedagogiske plattformen

I grunnskolen ligger den pedagogiske plattformen til grunn for arbeidet som gjøres. Plattformen omhandler menneskesyn, læringssyn, kultur for læring, elevrollen, voksenrollen, ansattrollen, tverrfaglig samarbeid til barnets beste og foreldresamarbeid. Den danner grunnlaget for rolleforståelse og samhandling med eleven, foresatte og hverandre. Kompliserte pedagogiske spørsmål krever at de ansatte reflekterer over hva, hvordan og hvorfor elevene lærer, og hvordan de best mulig kan lede og støtte elevenes læring, utvikling og dannelse. Det er viktig med godt kvalifiserte og mange nok voksne i skole og SFO, som er der for elevene ved å gi dem trygge rammer for læring og utvikling. Den viktigste ressursen i skolen er de voksne. Plattformen sier noe om våre fremtids-rettede skoler og kompetansen som er nødvendig å inneha.

I samhandling med foresatte (2018) ble det utarbeidet fire verdier som er forankret i læreplanen. Verdiene som skal prege grunnskolen er: *trygghet, respekt, inkludering og mestring*.

Mål- og satsingsområder

Mål- og satsingsområdene; *inkluderende praksis, elevens stemme, tidlig innsats og organisasjonsutvikling* er utledet fra nasjonale sektormål og må ses i sammenheng med kommunens språkplan, skoleeiers systemet for et trygt og godt skolemiljø, i tillegg til arbeidet med å integrere BTI og helhetlig innsatstrapp.

Språkplan, et tverretatlig og –faglig satsingsområde

Grunnskolen har over år satset systematisk på språk. God språkutvikling er sentralt i arbeidet med de tverrfaglige temaene livsmestring, demokrati og medborgerskap og bærekraftig utvikling. Det er gjennomført en kollektiv kompetanseheving på området, og alle skolene har skolerte språk- og leseveiledere. Språkplanen er tverretatlig og -faglig utarbeidet, og blir fulgt opp i kommunale nettverk. Planen har en tydelig rollefordeling, utvalgte nøkkelområder for å nå læreplanens mål, felles teorigrunnlag og forslag til praktiske arbeidsmetoder. Aktiviteter og metoder legger til rette for en aktiv og undersøkende elevrolle.

Trygt og godt skolemiljø

Grunnskolen har utarbeidet system og prosedyrer for arbeidet med temaet trygt og godt skolemiljø. Skolene står ofte i spenn mellom sterke individuelle og kollektive hensyn. Målet er at systemet og prosedyrene skal være en støtte i arbeidet med å balansere mellom de ulike hensynene, og sikre alle elever et trygt og godt tilbud jf. Opplæringslovens kap. 12 *Skolemiljøet til elevane*. Skolene har felles prosedyrer for dette arbeidet. Arbeidet er både ressurs- og tidkrevende sett i et økonomisk perspektiv.

Nærvær og fravær

Kommunen har en kommunal veileder for bekymringsfullt nærvær og fravær. Denne skal fungere som en støtte i arbeidet med elever som har en svak tilknytning til skolemiljøet. Ny opplæringslov setter klare føringer for nærversarbeid i skolen. jf. § 10-6 i Opplæringsloven. Loven pålegger kommuner (og fylkeskommuner) en plikt til å følge opp elever som har fravær fra opplæringen. Skolene har gode systemer for å følge opp. I tillegg har en tverretatlige verktøy som BTI og helhetlig innsatstrapp som i enkelte tilfeller kan brukes som en støtte i arbeidet med fravær, inn mot tidlig innsats, og/eller i / som tverretatlige tilnærming til elever som har særskilte behov.

Gjennom HEIA har grunnskolen igangsatt et nærværarbeid som går på ansatte i skolen, der arbeid med arbeidsmiljø/sykefravær er sentralt. Her har ledere, verneombud og plasstillitsvalgte på alle skolene fått opplæring og oppfølging av arbeidslivssenteret slik at de kan drive prosesser på egen skole. Vi har en klar målsetting om at fraværet skal ned på nivå med tallene før pandemien, dette er vi på god vei mot å nå. Vi har med bakgrunn i dagens sykefraværstall lagt inn en forventet innsparing i salderingen.

Elevens stemme, elevens rett til å bli hørt og elevens beste

I grunnskolen er elevenes faglige og sosiale læring i sentrum. Den følges gjennom en tett dialog med eleven, lærere og skolens ledelse. Eleven har rett til å uttale seg om forhold som angår dem og deres læring, og det skal legges vekt på meningene deres etter alder og modning. Eleven har ingen plikt til å uttale seg, men en må alltid gi dem mulighet og anledning til å bli hørt, og vurdere om de har fått mulighet til å bli hørt nok jf. Grunnlovens § 104, barnekonvensjonen art. 3 og 12. At elevens beste gjelder, følger også av opplæringsloven §§10-1 og 10-2. Hensynet til elevens beste er en rettighet, et grunnleggende hensyn og en saksbehandlingsregel. Det betyr at hensynet til elevens beste alltid skal vurderes. I tillegg til den daglige dialogen, jobber vi hele tiden utviklingsorientert med å øke kompetansen hos ansatte, slik at de er trygge i sin kommunikasjon og er i stand til å vurdere det som kommer frem i en samtale /dialog.

Organisasjonsutvikling

Analyse av kompetansebehov i forhold til mål- og satsingsområder utformes i tett samarbeid med skole, skoleeier, høgskole (HINN) og universitet (NTNU). Alle skolene har skoleutviklingsgrupper som det aktivt jobbes med utvikling av. Deres rolle er å sette det kollektive utviklingsarbeidet i system. I tillegg jobbes det med lederutvikling gjennom kommunes HR avdeling og programmet Inflow.

Vi arbeider hele tiden for å ha ansatte, lærere og ledelse med en undersøkende og utforskende tilnærming til egen praksis, og som sammen utvikler kompetanse som de bruker til å videreutvikle opplæringen. Skolens doble oppdrag om både faglig og sosial læring blir ivaretatt både kollektivt og individuelt her.

Aksjonslæring er en foretrukken metode i VTK når det kommer til skoleutvikling og nettverksjobbing, der vi lærer av hverandre på tvers av skoler. Elevstemmen er en sentral del av analysen. Ulike kartlegginger gir informasjon om elevenes læring og skolemiljøet, kartleggingsresultat legger grunnlaget for prioriteringer og skoleutviklingsbehov.

6.6.4 Endringer drift og økonomisk oversikt

Krav om kutt = redusert aktivitetsnivå

Grunnskolen har et stort salderingsbehov inn i 2025 som vil påtvinge redusert aktivitetsnivå. I kommunedirektørens innstilling er området pålagt kutt på omtrent 10 000 000 kr. Tjenesteområdet har de tre siste årene vært i kontinuerlig omstilling, da det har vært umulig å drifte i balanse ut fra krav, hjelpebehov, tilrettelegginger og lovpålagte oppgaver. Gjennom budsjettåret 2023 og 2024 er det gjort betydelig omstilling innenfor grunnskolen for å redusere merforbruket. En har nådd et bunnpunkt og er nå tvunget til å se på at de lovpålagte tilbudene gis på et minste minimum. Vi leter med lupe etter andre områder der vi kan kutte ytterligere uten at det blir for tøft. (Eks. Ingen tilsette med i 17.mai toget i 2025, leirskoleopphold reduseres fra 5 til 3 dager, ytterlig reduksjon i skolemateriell m.m.).

Ingen ventelister i skolen

Det er viktig å merke seg at grunnskolen er en organisasjon som ikke har ventelister. Når det kommer barn til oss, må vi ta imot dem med det samme de kommer, uavhengig av bakgrunn og hjelpebehov. Dette kan gi adhoc-behov for innkjøp av utstyr, materiell, omorganisering av ressursbruk/utlysning av stillinger, ombygginger som krever universell tilkomst i skolebyggene ect. Ombygging og endring av lokale må tas av skolen sine driftsbudsjett, så sant behovet ikke er forutsett og meldt inn før budsjettet for perioden er lagt hos eiendomsavdelingen året i forveien.

Flykninger

Det er per 01.10.24 registrert 28 ukrainske barn i skolene våre, 17 av disse får forsterket opplæring i norsk. Kommunen får flyktningetilskudd, og det var for 2024 tilført midler i grunnskolens budsjett. Det er likevel viktig å merke seg at tilskuddet dekker ankomst av nye flyktninger, ikke de som allerede har kommet.

IKT – krav om digital kompetanse i skolene

Grunnskolen er pliktig til å gi elevene digital kompetanse i opplæringen, og flere av kartleggingsprøvene er digitalisert. Vi har digitale og analoge læreverk og balanserer bruken av disse godt.

Kommunen satser på IKT gjennom kommunens digitaliseringsstrategi, men kommuneøkonomien er utfordrende når det kommer til å ha en velfungerende IKT-park i skolene. Vi har svært gammelt utstyr, noe er 8-10 år gammelt. Skolen har et økende behov for oppgradering av elevenes maskinpark. I lang tid er det blitt investert i både nye og brukte maskiner til våre elever, og det har til nå blitt brukt en betydelig mengde tid, penger og energi på å reparere og oppgradere maskinene slik at de kan holdes liv i en stund etter at de har begynt å bli aldrende. Nå ser vi at det tvinger seg frem et betydelig behov for å fase ut mange av våre maskiner, og kjøpe inn nye, oppdaterte maskiner som er funksjonelle for elevene.

Digitale ferdigheter er en viktig forutsetning for videre læring og for aktiv deltakelse i et arbeidsliv og et samfunn i stadig endring. Dette forutsetter at en har en maskinpark som er oppdatert. Klok bruk av teknologi i klasserommet gir elevene nye muligheter for meningsfull deltakelse i skoleaktiviteter. PC er et godt arbeidsverktøy i skolen, ikke bare for å lære digitale ferdigheter, men også for å øke læringsutbytte i mange fag.

Fra høsten 2025 vil Microsoft avslutte sin support på operativsystemet Windows 10. Dette operativsystemet er godt utbredt blant våre maskiner. Når support og oppdateringer av et operativsystem opphører, vil det utgjøre en stor risiko å ha maskiner med utdatert programvare i

våre systemer. Sikkerhetshull som dukker opp i Windows 10, vil ikke bli tettet. Noen av våre maskiner takler å oppgraderes til Windows 11, men et sted mellom 400 - 450 maskiner er for gamle og maskinene støtter ikke dette. Dette innebærer at mange skoler vil miste mange av sine maskiner innen et års tid, og behovet for å kjøpe inn nye blir betydelig større for å opprettholde muligheten til å jobbe godt og grundig med digitale ferdigheter som grunnleggende ferdighet i undervisningen. Det vil ta tid og penger å bygge opp igjen maskinparkene for skolene uten ekstra tilskudd og midler.

I tillegg til alle PCer og nettbrett skolene har, er de også over tid blitt utstyrt med digitale tavler. Mange av disse er nå av eldre sort og det er behov for oppgradering også her. Disse tavlene er kostbare og gjør et stort innhugg i skolens økonomi ved innkjøp. Skolen har med andre ord ikke budsjetter til å både kjøpe inn og holde maskinparken sin oppgradert, i tillegg til å kjøpe digitale tavler for å kunne drive god, digital undervisning i klasserommene med dagens skolebudsjetter. Her vil det være behov for økt støtte for å kunne løfte og opprettholde en god maskinpark slik at elevene kan bruke digitale ressurser på en hensiktsmessig og forsvarlig måte

I 2023 og 2024 har innkjøp av digitalt utstyr vært redusert til et minimum, likevel ser vi at økte kostnader knytt til utstyr, programvarer og lisenser har medført en enorm kostnadsvekst som bare delvis er kompensert i budsjettet for 2025. I salderingen har vi vært nødt til å gjøre ytterligere kutt som medfører at vi ikke er i stand til å erstatte nødvendig utstyr i tråd med nasjonale føringer for opplæringen og strategien som ligger til grunn for digital kompetanse i grunnskolen. Det er et stort behov for å øke budsjettposten for digitalt utstyr med minst 1,5 mill. for å imøtekomme behov og krav til ulikt IKT-utstyr som pc til elever og ansatte, smarttavler til undervisning, samt lisenskostnader inn mot opplæring for å nevne noe.

Gratisprinsippet

Elever har rett til gratis offentlig grunnopplæring. Det betyr at skolene ikke kan kreve at elevene eller foreldrene dekker utgifter i forbindelse med grunnskoleopplæringen. Utgifter til for eksempel digitale og analoge læreverk, skrive- og tegnesaker, ordlister, kalkulatorer, nettbrett/ pc, eller andre utgifter ifm. aktiviteter i regi av skolen. Dette skal uavhengig av kommuneøkonomi gå av skolen sine budsjetttrammer. Skyssutgiftene er høye, ekskursjonspottene små.

Kompetansekrav og kvalitet i opplæringen avhenger av ressurser

Det er naturlig å tenke at kutt i budsjettet, ligger i reduksjon av bemanning og lønnskostnader. Med de økende individuelle behovene som skolen møter i elevmassen, vil det bli svært sårbart for elever og ansatte om det gjennomføres. En ringvirkning av bemanningsreduksjon vil forringe kvaliteten og muligheten for å jobbe forebyggende med tidlig innsats i grunnskolen. En må se det helhetlige behovet, og en må vurdere for hver enkelt skole om elevtallet og individuelle behov reduseres i så stor grad at ansatte som går av med pensjon ikke trenger å erstattes. Dette må sees på over tid. En annen viktig faktor å merke seg her er at ved naturlig avgang erstattes en adjunkt med full ansiennitet med en lektor, da profesjonen og utdanningskravene har økt fra adjunkt til lektor. Opplæringsloven setter også krav til relevant lærerutdanning og er utdypet i § 12-1 i opplæringsforskriften, som slår fast at de som ansettes i lærerstilling skal ha pedagogisk utdanning i samsvar med rammeplanene for lærerutdanningene eller tilsvarende pedagogisk utdanning. Den nye loven tydeliggjør at det kun er ansatte i lærerstilling som kan ha det faglige ansvaret for opplæringen. Dette står i opplæringsloven § 17-6. Dette påvirker selvsagt lønnskostnader.

Fra full delt til få delt eller endring av skolestruktur?

Nåværende og fremtidige elevtall viser at vi bør se om elevtallene og klassekullene ved bygdeskolene bør gå fra å være full delt til få delt. Samtidig bør vi se på muligheter for å omorganisere undervisning på tvers av klassestruktur for å imøtekomme noe av pålagte kutt. Dersom kommunen, innenfor økonomiplanens stramme rammer, vil ha mål om å ha en god grunnskole for elevene i hele kommunen, må det politiske nivået sterkt vurdere å be administrasjonen se på nødvendige prosesser i forhold til barneskolene sin skolestruktur. Slik situasjonen er nå er dette eneste mulighet om det skal være realistisk å prøve å imøtekomme kuttene vi står ovenfor i økonomiplanen for 2025 - 2028. En eventuell skolekrins/ struktur –endring må ut på høring. Det vil derfor ikke være realistisk å endre dette innenfor inneværende eller neste skoleår. En evt. endring vil først kunne gjelde fra skoleåret 27/28. Samtidig er det viktig å merke seg at strukturendring alene vil få økonomiske konsekvenser i andre ender med opprusting av skoler, tilførte midler vil forsvinne og andre poster øke, skysstgifter vil øke. Det er sluttsummen som vil være avgjørende for om det er lønnsomt eller ikke.

Høy budsjett disiplin

Grunnskolesjefen ser at det foreligger betydelig risiko i budsjettet for 2025. Marginer er tatt ut på mange områder og det kreves svært høy budsjett disiplin. Det er slik grunnskolesjefen ser det ikke rom for noen form for uforutsett aktivitetsøkning uten at inndekning må tas gjennom intern omstilling. Konkret betyr det at et nytt vedtak om individuelt tilrettelagt opplæring vil måtte medføre at lærer som blir pålagt å gjennomføre denne blir tatt ut fra andre undervisningsoppgaver for å unngå budsjettsprek, noe som igjen kan forringe kvaliteten i opplæringen til de andre elevene.

Grunnskole	2025	2026	2027	2028
Vedtatt ramme 2024 (Alle tall i hele 1000)	190 871	190 871	190 871	190 871
<i>Justeringer og endringer fra 2024 til 2025</i>				
Lønns- og prisjustering	9 039	9 039	9 039	9 039
Kompensasjon gratis SFO (12 timer) 2. klasse helårseffekt og 3 klasse	2 000	2 000	2 000	2 000
Økt betaling skolesvømming Totenbadet	100	100	100	100
Demografiendringer - nedgang elevtall	400	-2 000	-3 000	-3 000
Lønnsjustering lærere	400	400	400	400
Skoleskyss	450	450	450	450
IKT (maskiner, lisenser og programvare)	700	1 000	1 000	1 000
Økt aktivitet i forbindelse med bosetting av flyktninger	500	500	500	500
Kutt saldering	-7 796	-7 796	-7 796	-7 796
Spesifisert:				
Indeksregulering av foreldrebetaling SFO inkl matpenger	-100	-100	-100	-100
Økte sykepengeinntekter	-2 000	-2 000	-2 000	-2 000
Overtid 17. mai	-150	-150	-150	-150
Leirskole/overnattingsturer med elever	-200	-200	-200	-200
Skolemateriell	-400	-400	-400	-400
Videreføring av kutt/omstilling gjennom 2025	-1 371	-1 371	-1 371	-1 371
Reduksjon i individuelt tilpasset opplæring	-1 000	-1 000	-1 000	-1 000
Omorganisering av individuelt tilpasset opplæring	-1 000	-1 000	-1 000	-1 000
Reduksjon/omorganisering vaktmesterstillinger	-300	-300	-300	-300
Nedbemannning skolekontoret/PPT	-275	-275	-275	-275
Innsparing variabel lønn	-1 000	-1 000	-1 000	-1 000
Sum endringer	5 793	3 693	2 693	2 693
Nettoramme økonomiplan 2025-2028	196 664	194 564	193 564	193 564

6.7 Kultur og fritid

6.7.1 Innledning

Fyrverkeriet – kultur i Vestre Toten yter tjenester innen kultur- og fritidsfeltet, ungdomsarbeid, idrett/friluftsliv og frivillighet. Avdelingen består av følgende driftsenheter: folkebibliotek/kulturhus, kulturskole, ungdomshus og allmenkultur (inkluderer saksbehandling/ledelse, kommunikasjon, arrangementer, idrett og fysisk aktivitet, aktivitetskontakt for barn/unge, støttekontakt/tjeneste, SLT og frivillighet). Antall ansatte i tjenesteområde kultur er 20,1 årsverk fordelt på 29 personer. Frivilligsentralen med 2 årsverk er i tillegg budsjettert inn under kultur. I tillegg omfatter tjenesteområdet kommunens ca. 100 støttekontakter og fritidsassistenter.

6.7.2 Nøkkeltall og mål

Nøkkeltall 10 år	Mål 2024-2025	2020 Utgangs- år	2021	2022	2023	Kostra- gruppe 7	Landet uten Oslo	Snitt siste 3 år i forhold til 2020
Netto driftsutg. Kultur %	↓	3,1	3,1	3,2	3,1	3,6	4,1	→
Netto driftsutgifter allmenkultur pr innb kr	↓	628	774	1009	886	1087	1400	↓
Netto driftsutg. Idrett %	↓	1,3	1,1	1,0	0,9	1,2	1,4	↓
Bibliotek antall årsverk	↓	4,3	4,3	4,3	4,3	4,77	4,58	→
Netto driftsutg. barn/unge %	↓	0,8	0,8	0,8	1,0	0,9	0,9	↑
Netto driftsutgifter kulturskole pr innb.6-15	↓	2896	2961	2995	3263	3242	3323	→

Målt opp mot kommunegruppe 7 og sammenlignbare kommuner har Vestre Toten kommune et lavt forbruk og et svært høyt aktivitetsnivå. Særlig innen lavterskeltilbud for barn/unge/familier. Dette gjenspeiler at vår hovedprioritet i alle driftsenheter er vår vesentlige betydning nederst i Innsatstrappa.

Det høye aktivitetsnivået for barn/unge er i stor grad avhengig av eksterne midler som søkes om. Dette fremkommer bare delvis i netto regnskap. Tilstrekkelige og kompetente ansattressurser er avgjørende for at søknader/rapportering/gjennomføring skal kunne finne sted.

6.7.3 Satsingsområder

Innbyggernes, med hovedvekt på barn og unge, deltagelse i lokalsamfunnet på fritida er hovedsatsing i alle driftsenheter. I tråd med målsettinger i det tverrsektorielle samarbeidet ser vi at dette er avgjørende for bedre liv, økt sosial inkludering og mestring i skole/arbeid. Økt deltagelse skal oppnås ved å tilrettelegge aktivitet på en måte som gjør at flere kan inkluderes og oppleve tilbudet som interessant. Omfattende samarbeid mellom tjenester, mellom tjenester og frivillighet og ikke minst mellom tjenester og innbyggere er en forutsetning for at dette skal lykkes. Kommunens vedtatte kulturstrategi vektlegger dette.

Hovedsatsinger 2025:

- Fyrverkeriet kultur er bevisst sin rolle som aktør «nederst i innsatstrappa». Alle avdelinger i kultur tar et utvidet samfunnsansvar, og ser drift i en større sammenheng enn de «tradisjonelle» oppgavene for hver enkelt avdeling. Grunnskole, barnehage, helse/omsorg, barnevern, NAV, SLT, voksenopplæring og ikke minst frivillighet er samarbeidsparter.
- Ungdomstjenestene inkludert aktivitetskontakt er omorganisert i tråd med en ny virkelighet med svært høy aktivitet. Det er skapt strukturelle og konkrete løsninger for at alle barn og unge i Vestre Toten skal oppleve en reell mulighet til deltagelse i fritidsaktivitet. Hindringer for barn og unges deltagelse er avdekket, og det jobbes videre med løsninger på disse. Juniorklubb videreføres etter prosjektslutt med en kombinasjon av kommunal og ekstern finansiering. Det er avdekket stort behov for tjenesten.
- Biblioteket videreutvikler satsingen på fritidslesing for barn og unge. Suksessfulle tiltak for barn driftes videre. Hovedsatsing for 2025 er å utvikle tiltak både for leselyst og lesekompetanse, og fritidstilbud sammen med ungdom. Alle tiltak skapes sammen med målgruppa og involverer innbyggere direkte i prosessen.
- Biblioteket innfører meråpent bibliotek for å gi innbyggerne et bedre bibliotektilbud og utvide tilgangen til lokalene vesentlig.
- Dagsturhytte prosjekteres i samarbeid med Innlandet fylkeskommune og DNB Sparebankstiftelsen. Dette kommer opp som en egen sak til kommunestyret så det er ikke satt av midler til dette i det foreliggende investeringsforslaget.
- Digitalisert bookingsystem i ny idrettshall på Raufoss og den forholdsvis nye hallen på Reinsvoll er utsatt til 2025.
- Revidert plan for idrett og fysisk aktivitet iverksettes.
- Støttekontakttjenesten utvikles i retning av mer gruppeaktivitet i et samarbeid med omsorgsavdelingen, alle kulturenheter og frivilligheten. Det jobbes systematisk med å finne alternative fritidstilbud for søkere til tjenesten.
- Kulturhuset videreutvikler mulighetene som ligger i den nye Salongscena for å gi et bredere tilbud til innbyggerne
- Samarbeide med Frivilligsentralen om aktivitet nederst i innsatstrappa, særlig med hensyn til voksne/hjemmeboende eldre.
- Kommunikasjon med innbyggerne utvikles – med vekt på digitale plattformer.
- Kulturskolen skal utvikle øvingslokaler og kunst- og kulturaktiviteter initiert av ungdom selv, faget «Skapende digital kunst» og nye prosjekter i samarbeid med grunnskole, SFO og Den Kulturelle skolesekken.
- SLT-tjenesten skal forankre organisering og nivå for tjenesten i samarbeid med tverrsektoriell ledergruppe.

6.7.4 Endringer drift og økonomisk oversikt

Budsjettreduksjonskravene som tjenesteområde kultur skal oppfylle for 2025 er krevende.

Driftsbudsjettene er barbert til et minimum over flere år, det er ikke mulig å kutte disse ytterligere. Allerede per 2024 driftes et stort antall tjenester som prosjekt med eksterne innsøkte midler. Dette er både uforutsigbart for tjenestene og umulig å kutte i. Eksempler på tjenester som ikke er finansiert i ramma og som eksisterer kun så lenge vi mottar ekstern støtte er Juniorklubb, Kafé for unge voksne, ferietilbud for barn/unge og alle arrangementer i regi av kulturavdelingen (alle avdelinger).

Når vi nå skal gjøre et kutt på 1.369.000 er lønnsbudsjettet ikke til å unngå. Avdelingene har ingen forventet naturlig avgang det neste året. Kutforslaget innebærer omplassering av ansatte til andre

tjenester i Vestre Toten kommune, og tjenestereduksjon der stilling reduseres. Det er et mål å skjerme åpningstider, særlig for barn/unge, mest mulig.

Endringer i drift som følge av budsjettkutt:

- Bibliotek: reduksjon 0,5 stilling. Medfører stenging en kveld per uke i tillegg til noe tjenestereduksjon øvrige tilbud. Rammer alle brukere inkludert barn/unge og sårbare grupper.
- Allmenkultur: reduksjon 0,5 stilling. Medfører redusert oppfølging av frivillighet og andre kultur- og fritidsaktører. Også tverrsektorielt samarbeid om innsatstrapp og interkommunalt samarbeid. Rammer kapasitet til å følge opp kultur- og fritidslivet i kommunen.
- Ungdomshus: reduksjon 0,4 stilling. Medfører reduksjon/bortfall av tjenester som UKM (Ung Kultur Møtes), ungdomsråd, søknadsskriving og andre administrative/merkantile oppgaver. Rammer aktivitetsnivået og finansieringsmuligheter.
- Inkluderings- og mangfoldskonseptet Flere Farger videreføres ikke. Deltagelse i UKM bortfaller for kunstutøvende ungdom i kommunen. Rammer ungdomsgrupper.
- Redusert støtte lag/foreninger: fordeles på lag og foreninger som mottar kommunal støtte til drift. Medfører redusert drift/høyere medlemsavgifter. Rammer aktivitetsnivået i frivillige lag og foreninger.
- Prisvekst justeres ikke: medfører redusert driftsbudsjett for alle kultur- og fritidstjenester.

Kultur	2025	2026	2027	2028
Vedtatt ramme 2024 (Alle tall i hele 1000)	23 591	23 591	23 591	23 591
<i>Justeringer og endringer fra 2024 til 2025</i>				
Lønns- og prisjustering	1 114	1 114	1 114	1 114
Tilskudd Toten historielag - bokprosjekt	395	-395	-395	-395
Kunst Pilgrimsleden - tankeplass	100	0	0	0
Kutt saldering	-1 369	-1 369	-1 369	-1 369
Spesifisert:				
Bibliotek: redusere 0.5 stilling	-370	-370	-370	-370
Allmenkultur: redusere 0.5 stilling	-400	-400	-400	-400
Ungdomshus: redusere 0,4 stilling	-335	-335	-335	-335
Redusert støtte lag/foreninger	-120	-120	-120	-120
Regulerer ikke prisvekst	-24	-24	-24	-24
Drift Flere Farger og UKM mm	-120	-120	-120	-120
Sum endringer	240	-650	-650	-650
Nettoramme økonomiplan 2025-2028	23 831	22 941	22 941	22 941

6.8 Voksenopplæringen

6.8.1 Innledning

Voksenopplæring er opplæringstilbud spesielt tilpasset voksne. Voksne deltar i slike opplæringstilbud for å få yrkeskompetanse, for å skaffe seg et grunnlag for mer utdanning eller for å få en rikere fritid.

Lovene som regulerer voksenopplæringen, er opplæringsloven og integreringsloven.

Voksenopplæringens arbeidsoppgaver består av:

- **Forberedende opplæring for voksne (FOV) - Grunnskoleopplæring tilpasset voksne**

Nye læreplaner ble innført fra og med skoleåret 2024/2025. Obligatoriske grunnskolefag med mulighet for å ta eksamen. Læreplanene kjennetegnes av at deltakere kan gå fleksible løp.

- **Spesialundervisning for voksne på grunnskolens område**

Undervisning av voksne med fysiske eller psykiske funksjonshemninger. Opplæringsloven, kapittel 18.

- **Opplæring for minoritetsspråklige**

Norskopplæring med samfunnskunnskap for voksne innvandrere / flyktninger som ikke faller inn under tilbudet om forberedende opplæring for voksne.

- **Realkompetansevurdering**

Realkompetanse er all kompetanse man har skaffet seg gjennom formell, ikke-formell eller uformell læring. Det bygger på en anerkjennelse og forståelse av at læring skjer i mange sammenhenger og på ulike arenaer. Det er voksenopplæringsansvar å realkompetansevurdere aktuelle kandidater på grunnskolenivå og vurderingen kan føre til kortere opplæringsløp / fritak for deler av fag.

- **Prøvested**

Godkjent for gjennomføring av eksamen grunnskole for voksne / eksamen etter modulbaserte opplæringsplaner (FOV), digitale norskprøver, prøve i samfunnskunnskap og statsborgerprøven.

- **Salg av tjenester**

Vi har i perioder kapasitet til å selge kurs til lokale bedrifter, for eksempel innenfor norskopplæring eller grunnleggende ferdigheter. Dette er ikke prioritert de siste årene.

- **Opplæringskontor**

Kommunens opplæringskontor for lærlinger driftes i voksenopplæringen. Kontoret skal sørge for at kommunen har en bærekraftig handlingsplan for lærlinger i henhold til Samfunnskontrakten. Ansvar for rekruttering og oppfølging av lærlinger i henhold til opplæringsloven, forskrifter og læreplan i fagene, samt bidra til godt samarbeid med de enhetene hvor lærlingen gjennomfører sin opplæring slik at lærlingen gjennom verdiskaping (selvstendig arbeid), blir en ressurs for bedriften.

Jamfør handlingsplan, har vi lærlingplasser fordelt på disse fagene;

helsefag, barne- og ungdomsarbeiderfaget, byggdrifterfaget, institusjonskikk, kontor- og administrasjon og IKT. Det jobbes for å få flere fag.

6.8.2 Nøkkeltall og mål

Nøkkeltall 10 år	Mål 2024-2025	2020	2021	2022	2023	Kostra-gruppe 8	Landet uten Oslo	Snitt siste 3 år i forhold til 2020
Netto driftsutgifter til grunnskoleopplæring for voksne, per innbygger	↘	539	582,6	525,2	629,7	631,7	339,8	↗ 579
Netto driftsutgifter til voksenopplæring i prosent av samlede netto driftsutgifter	↘	0,9	0,9	0,7	0,9	0,7	0,5	↘ 0,8

6.8.3 Satsingsområder

De nye læreplanene sett opp mot **ny opplæringslov** er våre mest omfattende satsingsområder per i dag. Nye læreplaner åpner også for et tettere samarbeid med karrieresenteret om et kombinasjonsløp, der deltakere kan motta undervisning fra både kommune og fylke samtidig – samt være ute i lære i bedrift (kombinasjonsforsøket).

Lovkrav om fulltidsprogram for deltakere etter integreringsloven. I henhold til Integreringsloven skal bosatte flyktninger gjennomgå et fulltidsprogram over to år (helårlig og på fulltid). Etter nytt lovverk kan retten utvides ytterligere ett år. Programmet planlegges og gjennomføres i samarbeid mellom voksenopplæringen og flyktningetjenesten i Nav. Dette gjelder ikke ukrainske flyktninger med midlertidige regler for oppholdstillatelse.

Kontinuerlig forbedring. Vi har gode erfaringer med å jobbe etter disse prinsippene.

I tillegg til nye læreplaner kommer vi samtidig til fortsatt å prioritere våre **praksisnære satsinger**, spesielt samarbeidet med ISIFLO jobb- og rekrutteringssenter.

6.8.4 Endringer drift og økonomisk oversikt

Ny **lov om integrering** erstattet fra og med 1. januar 2021 introduksjonsloven. Dette innebærer blant annet at fra og med 01.01.21 tok fylkeskommunen over ansvaret for elevene i alderen 16 – 24 år, men det gjenstår fortsatt en enighet om tolkning av loven.

Bosetting av flyktninger. Etter en tid med nedgang i antall bosettinger, har det blitt en markant økning på grunn av krigen i Ukraina. For å håndtere situasjonen, er det innført midlertidige regler for personer som har fått oppholdstillatelse etter utlendingsloven § 34 (nytt kapittel 6A i integreringsloven). De vedtatte bestemmelsene er i stadig endring, og innebærer blant annet at regelverket for personer som har oppholdstillatelse etter utlendingsloven § 34 avviker fra integreringslovens bestemmelser på en rekke områder, dette krever tett samarbeid mellom flere tjenestoområder.

Etablering av interkommunal voksenopplæring og flyktningtjeneste. Det jobbes med sammenslåingen ut ifra positive kommunestyrevedtak. Vestre Toten er bestemt som vertskommune og vi får ekstern bistand for å planlegge rehabilitering av 2. og 3. etasje på Sagatunet, samt et tilbygg på sørsiden. Om alt går som planlagt, er lokalene klare for innflytting i august 2026. Fram til tidspunkt for innflytting jobbes det planmessig for å få alle rutiner på plass. Vertskommuneavtale er planlagt lagt inn til politisk behandling i løpet av høsten 2024.

Voksenopplæringen	2025	2026	2027	2028
Vedtatt ramme 2024 (Alle tall i hele 1000)	13 723	13 723	13 723	13 723
<i>Justeringer og endringer fra 2024 til 2025</i>				
Lønns- og prisjustering	1 494	1 494	1 494	1 494
Øker med 2 lærlinger pluss økt lønn juli 2024 - delvis tilbakeføring	-100	-100	-100	-100
Kutt saldering	-1 100	-1 100	-1 100	-1 100
Spesifisert:				
Begrense bruk av vikar	-100	-100	-100	-100
Holder 1,5 stillinger ledig	-1 000	-1 000	-1 000	-1 000
Sum endringer	294	294	294	294
Nettoramme økonomiplan 2025-2028	14 017	14 017	14 017	14 017

7 Velferd, helse og omsorg

7.1 Fellesomtale

Tjenestene som gis innenfor velferd, helse og omsorg, skal fremme innbyggernes helse og mestringsevne, slik at de kan klare seg selv og være uavhengige av det offentlige hjelpeapparatet lengst mulig. Samtidig skal kommunen sikre at de som har helse- og omsorgsbehov, og rett på tjenester, mottar nødvendige tjenester med rett kvalitet.

Tjenestene er rettet mot folkehelse og forebygging, samt mot innbyggere i alle aldre som har helse-, omsorgs – og sosiale tjenestebehov. Tjenestene har et ansvar for å bedre levekårene for vanskeligstilte, fremme overgang til utdanning/arbeid, bidra til sosial og økonomisk trygghet og sikre at den enkelte får mulighet til å leve og bo selvstendig og være inkludert i et lokalsamfunn (inkludering, mangfold og forhindring av utenforskap).

Videre er våre tjenester en del av den tverrsektorielle samhandlingen for barn og unge, 0 -24. Viser til satsingene i kapittel 5 (Oppvekst, kultur og opplæring).

7.2 Hovedmål og strategier

Kommuneplanen skisserer noen felles planutfordringer der en er avhengig av et godt tverrsektorielt samarbeid for å lykkes. For området Velferd, helse og Omsorg er disse særdeles relevante:

- Folkehelse
- Kommunens attraktivitet og vekstkraft – et helhetlig samfunnsutviklingsperspektiv

Disse planutfordringene danner grunnlaget for følgende overordnede mål og strategier i samfunnsdelen:

- 1. Vestre Toten skal legge til rette for gode levekår for alle**
- 2. Vestre Toten kommune skal legge til rette for en god oppvekst for alle**
- 3. Vestre Toten skal utmerke seg som en innovativ kommune**

7.3 Utviklingstrekk og satsingsområder

Utvikling av fremtidens tjenester i Vestre Toten kommune skal baseres på brukermedvirkning, dokumentert kunnskap, effektiv drift og ny teknologi. Tjenestene skal gi innbyggerne mulighet for økt selvhjulpenhet, mestring og læring. Kommunen skal sikre tydelige, samordnede og effektive tjenester når innbyggerne har behov for bistand. Digitalisering og ny teknologi er viktige innsatsfaktorer i fremtidens velferd, og robuste enheter og sambruk er sentrale strukturelle grep.

Velferd, helse og omsorg står overfor en rekke fremtidige utfordringer. Flere brukere med endrede behov for tjenester kombinert med knappere ressurser gjør det nødvendig med en omstilling av virksomheten. Det vil blant annet være nødvendig å utvikle nye og mer effektive måter å gi tjenester på, ta i bruk flere frihets- og velferdsteknologiske løsninger og samarbeide godt med andre aktører. Utvikling og satsning på tjenester som forebygger og øker mestring av helseplager, vil være svært viktig for å redusere presset på tjenestene. I tillegg vil fremtidens utfordringer kreve at kommunen også tilrettelegger for at innbyggere, sivilsamfunn og næringsliv kan bidra til utvikling av gode tjenester.

7.4 NAV

7.4.1 Innledning

Den kommunale delen av NAV Vestre Toten utgjør per 01.10.2024 34 årsverk (inkl. 5 årsverk ved ISIFLO jobb- og rekrutteringssenter). Antall årsverk på statlige vilkår er 11.

NAV Vestre Toten yter kommunale tjenester knyttet til økonomisk sosialhjelp, økonomisk råd og veiledning, gjeldsrådgivning, kvalifiseringsprogram (KVP), koordinering av flyktningarbeid, boligsosialt arbeid, bolig tjenester (Husbank, bostøtte, kommunale boliger) og Isiflo jobb -og rekrutteringssenter (markedstjenester og kommunale tiltak).

Alle ansatte utfører både kommunale og statlige arbeidsoppgaver uavhengig av ansettelsesforhold. Den enkelte veileder er kontaktperson for et visst antall brukere, og følger opp brukeren ut fra de behov brukeren har, uavhengig av om dette dreier seg om kommunale eller statlige ytelser og tjenester.

7.4.2 Nøkkeltall og mål

Nøkkeltall 10 år	Mål 2022- 2023	2020 Utgangspunkt	2022	2023	Kostra gruppe	Landet uten Oslo	Snitt siste 3 år i forhold til 2020	
Flyktninger i arbeid eller utdanning etter endt intro-program (prosent).	↗↘ 65	70	65	67	75	Ikke kostratall	Ikke kostratall	↗↘ 69
Sosialhjelpsmottakere med sosialhjelp i 6 måneder eller mer(antall)	↘110	111	84	91	127	*	*	↘ 100
Antall sosialhjelpsmottakere 18-24 år(antall)	↘95	88	79	93	86	*	*	↘ 86
Antall boliger godkjent av kommunen for finansiering med startlån, per 1000 innbygger (antall)	↗ 3,5	4,3	4,3	5,0	4,2	1,6	1,5	□ 4,5
Kommunalt disponerte boliger pr. 1000 innbyggere (antall)	↘30	31	27	24	24	19	21	↘ 25

Flyktningetjenester

Bosetting av flyktninger er et område som generelt stiller store krav til kommunen i sin helhet, - både knyttet til de kommunale tjenestene og med hensyn til lokalsamfunnets evne til integrering på alle områder, også i arbeidslivet.

Krigen i Ukraina har forpliktet kommunen til et mottak av et høyt antall flyktninger. Det gir et særlig press på flyktningetjenesten, bolig tjenesten og saksbehandlere i økonomiteamet. På grunn av det store volumet av ny ankommende, har det vært et behov for en prioritering av å dekke de

grunnleggende behovene til flyktningene, og mindre av oppfølging og veiledning. For å lykkes med en god inkluderingsprosess, må oppfølgingen og veiledningen av de ankommende også prioriteres. Det krever imidlertid at rammene tilpasses dette arbeidet. Arbeidet med mottaket av flyktninger fra Ukraina preges av et høyt tempo, og stiller store krav til presisjonen i koordineringen og logistikken ved nyetableringer og oppfølgingen av allerede bosatte flyktninger.

IMDI legger til grunn at hvis krigen fortsetter gjennom 2025, så skal Norge ta imot 35 000 flyktninger. Ut ifra det scenarioet, og ved politisk enighet i kommunen, planlegges det for et redusert mottak av antall flyktninger i 2025 sammenlignet med de to foregående årene.

Sosiale tjenester

De sosiale tjenestene er ifølge kommunebarometret (2024) klassifisert som «grønt» og kommuneindeksen (2024) viser til at det driftes bedre enn snittet i landet. Lav arbeidsledighet er med på å påvirke resultatet. Imidlertid ligger kommunen noe høyere enn gjennomsnittet i bruk av økonomisk sosialhjelp for unge personer. Det skyldes i hovedsak at de unge under 30 år har aktivitetsplikt. De må jobbe ved Isiflo jobb- og rekrutteringssenter eller andre kommunale tiltak, og mottar i den forbindelse kommunale tiltakspenger som inngår i statistikken for økonomisk sosialhjelp. Mottakere som mottar sosialhjelp over tid, er imidlertid lavere enn landsgjennomsnittet. Det viser at en aktiv strategi ved å få de unge tidlig i arbeid eller aktivitet virker.

Det er en kraftig økning av antall sosialhjelpsmottakere i de to foregående årene, som kan forklares med at det er ytelser gitt til flyktninger fra Ukraina. Introduksjonsstøtten er ikke prisjustert til å klare å ta opp i seg dyrtiden og prisene på utleieboliger har økt betydelig. Disse forholdene har ført til at en stor andel av de nybosatte må suppleres økonomisk for å klare å betale for sine grunnleggende behov.

På grunn av dyrtiden har det fra høsten 2021 vært en markant økning av kommunens beboere som har hatt behov for gjeldsrådgivning og økonomisk råd og veiledning. Til tross for at det i et samfunnsøkonomisk perspektiv ser ut til at økonomien fremover generelt vil bli bedre for folk flest, forventes det at det er igjen en betydelig andel som ikke har klart å tilpasse sin personlige økonomi, som har unnlatt å betale regninger og tatt opp kredittlån for å klare seg økonomisk, og som i tiden fremover må ha hjelp fra det offentlige for å klare å stabilisere egen økonomi.

Tjenesten må være forberedt på å opprettholde en høy bruk av økonomisk råd og veiledning og gjeldsrådgivning, som virkemidler for å forebygge til at familier ikke ender opp i en for krevende økonomisk situasjon.

Kommunen har et uforholdsmessig antall innbyggere med forvaltningsavtaler på økonomi. I 2025 vil vi jobbe videre med å redusere antall avtaler til under halvparten av dagens antall.

Boligtjenester

Boligtjenestene i NAV forvalter Husbankens virkemidler bostøtte og startlån, samt tildeler kommunale utleieboliger for vanskeligstilte. Kommunen har de siste årene økt utlånet av startlån. Startlån er et virkemiddel som kommunen bruker aktivt og offensivt for å bidra til at flere kommer seg over fra leie til eie. Ca. 70 % av lånene gis til barnefamilier, som er en prioritert målgruppe. Samtidig har dyrtiden ført til at færre kvalifiserer til startlån. Kommunen har god tilgang på kommunale utleieboliger, og jobber sammen med Vestre Toten kommunale boligstiftelse, som eier boligene, for å gjøre leie til et trygt og godt alternativ for de som ikke kan eller vil eie bolig. Boligtjenesten jobber systematisk for å få leietakere i kommunale boliger over til eie, enten ved å kjøpe boligen de bor i eller annen bolig. Boligtjenesten jobber tett sammen med de andre veilederne på NAV, slik at vi sikrer en god og tverrfaglig oppfølging mot arbeid, helse, økonomi og andre sosiale forhold.

Ny boligsosial lov ble innført 1. juli 2023, og skjerper kommunens plikter på det boligsosiale området. Loven gir en individuell rett til bistand for vanskeligstilte, og forplikter kommunen på planverk og tverrfaglig jobbing. Den tverrfaglige boliggruppa der NAV er med, bidrar til å koordinere denne jobbingen. Gruppa har også jobbet med kommunens boligpolitiske plan. Et viktig tiltak i 2025 blir å

sikre gode tverrfaglige arenaer for brukere med vedtak etter boligsosial lov og med behov for tverrfaglige tjenester.

Husbanken og KS har utviklet et digitalt system for kommunale utleieboliger, Kobo. Systemet letter prosessen med å søke, tildele og administrere kommunale utleieboliger, samt følge opp beboere.

7.4.3 Satsingsområder

Bakgrunn

Arbeidsledigheten i kommunen er lav, utenforskapet er på landsgjennomsnittet, sykefraværet og uføregraden er høyere enn landsgjennomsnittet, og andelen brukere med nedsatt arbeidsevne øker. Det nære samarbeidet med bedrifter og arbeidsgivere i kommunen må derfor økes/videreutvikles, og de statlige og kommunale tiltakene/virkemidlene må benyttes målrettet for å redusere fremtidig utenforskap. Se avsnittet om utvikling.

Virksomhetsstrategi i NAV

NAV sin virksomhetsstrategi 2030 består av fire strategiske ambisjoner:

- Vi mobiliserer arbeidskraft i et arbeidsliv i omstilling
- Alle får pengene de har krav på -enkelt og forutsigbart
- Sammen finner vi løsninger med dem som trenger dem
- Sammen løser vi samfunnsoppgavene

NAV VTK innrettes etter de fire ambisjonene og innholdet til virksomhetsstrategien. Innretningen konkretiseres i den statlige lokale virksomhetsplanen.

Barne – og familieperspektivet

NAV, VTK og statsforvalter fremmer viktigheten av at NAV har en tydelig satsing på barne – og familieperspektivet. NAV lokalt er med på kommunens tverrsektorielle satsing (BTI) og prosessen med innføring av helhetlig innsatstrapp. Statsforvalteren har gitt føringer til at god forvaltningsmessig utførelse tilsier at i alle saker som omhandler barnefamilier, skal det synliggjøres at barnas hensyn ivaretas. Kontorets praksis er konkretisert i lokal statlig virksomhetsplan.

Flere i arbeid og utdanning

Det er en overordnet prioritering at arbeid skal være førstevalget fordi arbeid gir økonomisk selvstendighet og handlingsrom for den enkelte. Det er også den viktigste arenaen for sosial inkludering. Samtidig skal tiltaksbruken legges mer til rette for opplærings- og utdanningsløp, ut ifra at opplæring og utdanning gir bedre muligheter til en varig tilknytning til arbeidslivet. Arbeidsrettet brukeroppfølging skal være tilgjengelig for de som trenger det mest, med et tydelig fokus ovenfor de med nedsatt arbeidsevne. NAV Vestre Toten vil jobbe aktivt og målrettet med arbeid og utdanning først, understøttet av pålitelig forvaltning. Aktiv bruk av statlige tiltaksmidler i planperioden er et viktig virkemiddel for å understøtte målet om å få flere i arbeid og utdanning.

Inkluderingsdugnaden

Inkluderingsdugnaden står i en særstilling. Målet med dugnaden er å inkludere flere i arbeidslivet blant de som står et stykke utenfor arbeidsmarkedet. Dugnaden involverer blant annet NAV, partene

i arbeidslivet, arbeidsgivere, utdannings- og helseinstanser, og ikke minst de som selv står på utsiden av arbeidslivet. Arbeidsgivere blir særlig oppfordret til å bidra til at vi sammen skal lykkes med at flere kommer i jobb.

Ungdom, flyktninger og personer med nedsatt arbeidsevne er en prioritert gruppe hvor man i hovedsak finner de med utenforskap. Dette er personer med lav formell kompetanse og lite arbeidserfaring. Ungdomsgarantien gir føringer til innhold for oppfølging av denne gruppen. ungdom følges opp av et eget ungdomsteam, NAV i skole, tett på og en Jobbspesialist, mens flyktninger følges opp av flyktningetjenesten.

Helhetlige tjenester til arbeidsgivere

Helhetlige tjenester til arbeidsgiver er viktig for å underbygge NAV sin strategi om å få flere personer i arbeid og utdanning. Markedskontakter, jobbspesialist og Isiflo – jobb og rekrutteringssenter har et betydelig nettverk av arbeidsgivere, hvor en vesentlig oppgave er å veilede i NAVs virkemiddelbruk for å dekke arbeidsgiveres behov i oppfølgingen av egne arbeidstakere og for å dekke NAV sitt behov for formidling av nye kandidater til arbeidslivet. Markedsteamet inngår også i et regionalt- og fylkesvis markedsnettverk med felles formidlingsstrategi i NAV. Mer samarbeide mellom Mjøs-regionene vil være et satsingsområde på fylkesnivå i planperioden, noe som vil gjøre oss lokalt bedre i stand til å møte behovene som vil komme med den planlagte utvidelsen i Industriparken.

Prosjekter/utvikling

CNC

Brukere i fra NAV sin portefølje rekrutteres til et fagopplæringsløp innenfor CNC/automatisering. To kull har startet opp og det planlegges med oppstart av kull 3 i begynnelsen av året, med forbehold om at det finansielle ved utdanningen er på plass. Et samarbeid mellom Læringsfabrikken, opplæringskontoret, Isiflo- jobb og rekrutteringssenter, NAV og fylkeskommunen.

Språklab

Bevilget midler av IMDI for å utvikle «*Innovative løsninger i introduksjonsordningen og opplæring i norsk og samfunnsfag*».

Utviklet «språklab» hvor det gis industriell språkopplæring til deltakere i introduksjonsperioden og som avsluttes med Lean lab. Et samarbeide mellom voksenopplæringen, flyktningetjenesten, Isiflo – jobb og rekrutteringssenter, NAV og læringsfabrikken. Oppstart kull 1 høst 2024 og det planlegges for fire kull før utgangen av 2024. Det er gitt mulighet til å søke ytterligere midler til prosjektet.

Trygg havn

Bevilget midler fra statsforvalter for tett oppfølging av barnefamilier som er langtidsmottakere av sosialhjelp og som går inn under vilkårene for § 17 etter sosialtjenesteloven. Prosjektet skal bidra til å forhindre utenforskap hos barn/unge gjennom en familieorientert tilnærming med mål om å fremme gode og trygge oppvekstbetingelser.

Prosjektmedarbeider ble tilsatt høsten 2024.

Servicemedarbeider

Det er jobbet med en struktur for rekruttering av kandidater fra NAV sine porteføljer som midlertidig kan jobbe i helse – og omsorgssektoren, ved å utføre oppgaver som frigjør kapasitet for fagutdannet personell og med mål om at deltakerne på sikt kan rekrutteres til yrket eller ønsker å ta utdanning innenfor fagfeltet. Et samarbeid mellom NAV og Helse og Omsorg i Vestre Toten kommune.

Kursvirksomhet finansiert av industrien

I forbindelse med utvidelse av industriparken ønsker industrien selv å bidra til rekruttering fra arbeidskraftreserven. Det gjøres blant annet ved finansiering av relevant kursvirksomhet i regi av læringsfabrikken for deltakere ved Isiflo jobb- og rekrutteringssenter. Det er utformet en kursoversikt som planlegges gjennomført i planperioden. Et samarbeide mellom industrien, læringsfabrikken, NAV og Isiflo – jobb og rekrutteringssenter.

Startlån

Husbanken starter opp en forsøksordning med startlån til unge og førstegangsetablerere, der kommunen vil søke om å delta fra 2025. Prosjektet vil knyttes til kommunens behov for rekruttering av arbeidskraft både til industri og helse og omsorg. I tillegg ønsker Vestre Toten kommune å ta aktivt i bruk § 5-4 i forskriften for Startlån, som sier at «kommunene kan bruke startlån i arbeidet med å tiltrekke og beholde arbeidskraft og skape fungerende boligmarkeder lokalt». Til sammen vil begge disse tiltakene kunne bidra til å tiltrekke seg ny og nødvendig kompetanse til kommunens arbeidsliv, og sikre at flest mulig bosetter seg i kommunen.

Økonomiforvaltning

NAV kontorene i Gjøvikregionen er av statsforvalter bevilget midler for etablering av et prosjekt som har til hensikt å følge opp brukere som har forvaltning av sin personlige økonomi. Prosjektet skal utvikle nye måter å jobbe med økonomisk rådgivning og veiledning av brukergruppen, og har som mål at den enkelte på sikt skal kunne håndtere egen økonomi. I VTK er det ca. 90 personer som har inngått avtale om frivillig forvaltning og det er et uttalt mål at denne porteføljen skal reduseres.

7.4.4 Endringer drift og økonomisk oversikt

Organisatoriske endringer

Den vedtatt samlokaliseringen av flyktningetjenesten og voksenopplæringen i Toten - og Gjøvik kommuner skal muligens konkretiseres i planperioden. Det vil påvirke tjenesteområdet ved at tjenester blir flyttet ut av kontoret og overført til nytt senter.

NAV kommune	2025	2026	2027	2028
Vedtatt ramme 2024 (Alle tall i hele 1000)	53 719	53 719	53 719	53 719
<i>Justeringer og endringer fra 2024 til 2025</i>				
Lønns- og prisjustering	2 845	2 845	2 845	2 845
Bolig for velferd	-610	-610	-610	-610
Økte tilskudd SMISO og Krisesenteret	200	200	200	200
Økt bemanning -sosialhjelp - flyktninger	600	600	600	600
Bosetting av flyktninger -økt sosialhjelp - redusert introstønad	5 500	5 500	5 500	5 500
Kutt saldering	-3 294	-3 294	-3 294	-3 294
Spesifisert:				
Diverse økte inntekter	-200	-200	-200	-200
Tar ned kostnader på Intro	-1 200	-1 200	-1 200	-1 200
Kutter noe sosialhjelp (tilført i mer rammen)	-794	-794	-794	-794
Lar være å prisjustere	-1 100	-1 100	-1 100	-1 100
Sum endringer	5 241	5 241	5 241	5 241
Nettoramme økonomiplan 2025-2028	58 960	58 960	58 960	58 960

7.5 Helse og Omsorg

7.5.1 Innledning

Kommunen skal sørge for at personer som oppholder seg i kommunen tilbys nødvendige helse - og omsorgstjenester, jfr. helse - og omsorgstjenesteloven § 3-1. Tjenesten dekker hele livsløpet fra barn og unge til voksne og eldre med en rekke ulike behov, diagnoser og funksjonshemminger. Grunnleggende er å forebygge, behandle og legge til rette for mestring av sykdom, skade og nedsatt funksjonsevne.

Tjenesteområdet består av følgende områder:

Institusjonstjenester: korttidsopphold Helsehuset, langtidsopphold sykehjem Gimle, barnebolig, avlastningstilbud for barn, unge og eldre.

Hjemmebaserte tjenester: er tjenester som gis utenfor institusjon. Helsehjelp og praktisk bistand i hjemmet. I tillegg til hjemmetjenesten Sagatunet er det ambulerende tjenester innenfor psykisk helse og rus og tilrettelagte tjenester. Heldøgns bemannede omsorgsboliger defineres som hjemmebaserte tjenester.

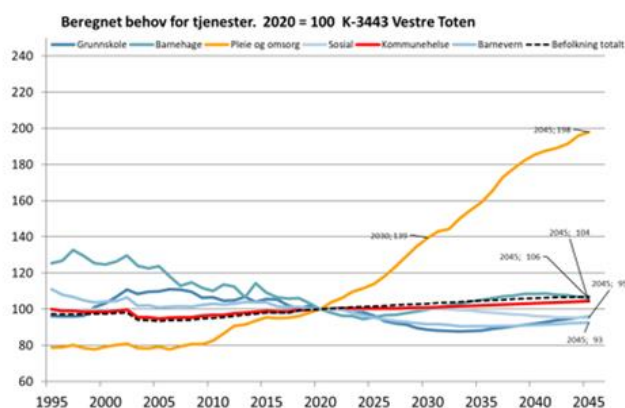
Andre tjenester: dagsenter for mennesker med demens, psykiske lidelser, rus og utviklingshemninger. Brukerstyrt personlig assistanse (BPA), omsorgsstønning, støttekontakt og hjemmeavlastning.

Fysio – ergoterapitjenesten: forebyggende arbeid, habilitering, rehabilitering i og utenfor institusjon og på tvers av kommunale sektorer. Frisklivssentral og fysioterapeuter med driftsavtale.

Legetjenesten: fastleger og offentlige legeoppgaver med helsestasjon, skolehelsetjeneste og sykehjem. Akuttmedisinsk beredskap med daglegevakt på fastlegekontor og interkommunal legevakt når fastlegekontoret er stengt. Samfunnsmedisinsk legetjeneste er for hele kommunen og er tillagt kommuneoverlegen.

Utfordringsbildet

Helse og samhandlingsreformen (2024) og bo trygt hjemme (2023) viderefører nasjonale føringer om at flere skal få tjenester der de bor, bedre koordinerte tjenester og mer forebyggende arbeid. Oppgaveoverføringen til kommunene øker. Flere har mer sammensatte og komplekse helseutfordringer som krever økt samhandling og kompetanse. Veksten i antall eldre utfordres av økningen i yngre og ressurskrevende brukere. Vi går nå inn i en tid hvor behovet for helse og omsorgstjenester vil øke betydelig samtidig som mangelen på arbeidskraft øker.

- Hvis vi fortsetter å levere tjenester på samme måte som i dag vil det ikke være bærekraftig
- Utviklingen krever kapasitet, kompetanse og omstillingsevne

De økonomiske rammebetingelsene og manglende helsefaglig kompetanse utfordrer sterkt sammen med bygningsmessige forhold med et utdatert sykehjem og geografisk spredte enheter.

Forventning om budsjettbalanse med den forpliktelse kommunen har til å levere tjenester med tilstrekkelig kvalitet, faglig godt arbeidsmiljø og lavt sykefravær utfordrer. Presset på tjenesten er høyt og omstilling er helt nødvendig.

Helse og omsorgstjenester er et knapphetsgode som skal forvaltes i henhold til lover, forskrift og kommunal standard. Tildelingspraksis vil endres i henhold til samfunnsutviklingen, og terskelen for heldøgntjenester vil være høyere.

Det er en forventning om innbyggerinnsats og veivalg for god helse og egenmestring (folkehelse). Innbyggere og tjeneste må sammen finne tiltak som forebygger funksjonssvikt og ivaretar mestring. Dette både av hensyn til innbyggerne selv og av hensyn til tjenestenes nåværende og fremtidige rammebetingelser.

7.5.2 Nøkkeltall og mål

Hovedmål for helse og omsorgstjenesten

1. Utvikle helse- og omsorgstjenester som bidrar til selvstendighet og mestring hos innbyggerne
2. Sikre kvalifisert arbeidskraft til de riktige oppgavene for nåværende og fremtidige behov

Følgende nøkkeltall viser utvikling og retning

Nøkkeltall 10 år	Mål 2024-2025	2020 Utgangsår	2021	2022	2023	Kostra gruppe	Landet uten Oslo	Snitt siste 3 år i forhold til 2020
Netto driftsutgifter omsorgstjenester av kommunens samlede netto driftsutgifter i %	↗	31,0	32,7	33,2	35,0	34,4	35,7	↗ 33,6
Andel innbyggere 80+ som er beboere i bolig med heldøgns bemanning eller institusjon	↘	16,1	13,5	12,0	12,0	12,6	13,4	↘ 12,5
Andel innbyggere 80+ som ikke mottar tjenester i hjemmet eller har heldøgns plass	↗	61,9	57,8	60,1	61,7	60,4	59,4	↘ 59,9
Tidsbegrenset opphold, gjennomsnittlig antall døgn pr opphold	↘	14,5	11,3	10,2	11,3	14,8	17,5	↘ 10,9
Andel brukerrettede årsverk i omsorgstjenesten med helsefaglig utdanning (%)	↗	76,1	75,7	75,9	75,2	78,4	77,5	↘ 75,6
Andel brukerrettede årsverk i omsorgstjenesten med helsefaglig utdanning høyskole	↗	34,6	32,3	30,0	30,4	35,8	36,7	↘ 30,9
Avtalte legeårsverk per 10 000 innbyggere (årsverk)	↗	11,9	11,8	11,9	12,3	12,7	12,9	↗ 12,0
Avtalte fysioterapeutårsverk per 10 000 innbyggere (årsverk)	↗	10,2	11,3	11,4	11,6	9,4	9,7	↗ 11,4

	Mål 2024-2028	2020	2021	2022	2023
Heltid 75% gjennomsnittlig stillingsstørrelse	↗	61%	61%	62%	65,4%

Nærvær 90,5% gjennomsnitt for HO tjenesten	↗	87,5 % korona 1,2	88,5%	89%	87,6 %
0 overliggerdøgn, Pasienter tas rett hjem fra sykehus	↘	3	5	3	36

7.5.3 Satsingsområder i økonomiplanperioden

Når ressursene ikke kan forventes å øke i takt med behovene, må det gjøres omstillinger i tjenesten og sammen med befolkningen. Helhetlig innsatstrapp er et verktøy og en strategi for felles forståelse, kommunikasjon, endring og utvikling av tjenesten.

Helse- og omsorgsplan 2040 har seks satsningsområder. Tiltak innenfor områdene prioriteres i økonomiplanperioden. Enkelttiltak krever økonomiske ressurser for å gjennomføre og vil derfor påvirkes av de årlige budsjetttrammene og tilskuddsordninger.

1 . Helhet og sammenheng

- Helhetlig pasientforløp. Systematikk og dokumentasjon for å sikre overganger slik at tjenester er godt planlagt og koordinert. Utarbeide rutiner for samarbeid, koordinering og kompetanse, internt i kommunen og med spesialisthelsetjenesten. Fastlegen har en nøkkelrolle i forløpet.
- Helhetlig innsatstrapp videreutvikles for hele kommunen. Økt tverrsektoriell innsats. Helse og omsorg kan ikke løse utfordringene alene og må sammen med andre sektorer omstille og innrette tjenestene med minst mulig inngripen.
- Helsefellesskapet planlegger og har felles satsninger med flere prosjekter i spesialisthelsetjeneste og kommune. Helseregion Gjøvik- Hadeland etablerer regional helhetlig innsatstrapp, og samarbeider om tjenester og utviklingsarbeid.

3. Fremme helse, forebygge og tidlig innsats

- Økt bruk av ergoterapeuter i hele tjenesten for å fremme mestring og selvstendighet hos den enkelte. Dokumentert effekt. Trenger ressurser inn i budsjett og i tillegg omstille.
- Videreutvikle lavterskel psykisk helsehjelp med blant annet assistert selvhjelp. Omdisponerer ressurser fra høyere i innsatstrappen.
- Arbeid og aktivitetstiltak og sosiale arenaer for mennesker med utviklingshemming. Samarbeid med flere aktører for å etablere. Behov for avsatt ressurser til å gjennomføre.
- Utprøving og etablering av lavterskel behandlingsteam for aldersgruppen 12-24 år i samarbeid mellom helse og omsorg og barn og familie. Tilskudd dekker prosjektleder.
- Pårørendestøtte i form av veiledning og avlastning gis i større grad i hjemmet fremfor avlastning i institusjon Lunderveg. Medfører endring og innstramming i dagens tilbud slik at ressurser kan omdisponeres til ambulerende. Må avsettes ressurser til arbeidet.

4. Arbeidskraft med riktig kompetanse til oppgavene

- Oppgaveendring og kompetanse. Erfaring fra prosjekt Tørn - rusta for framtida videreføres. Systematisk arbeid med oppgavefordeling og rett kompetanse til oppgaven. Endrede arbeidstidsordninger og større grad av heltid. Partssamarbeid.
- Lederutviklingsarbeid videreføres. Tilstrekkelig lederkapasitet og kompetanse er avgjørende for å få til utvikling og endring, og sikre internkontroll og kvalitetsforbedring.

- Tett oppfølging av sykefravær i henhold til rutiner. Aktivt arbeid med nærværsfaktorer i samarbeid med arbeidslivssentret, BHT og partssamarbeid. Høyere nærvær gir bedre tilgangen på arbeidskraft og kompetanse, kvalitet og økonomi.
- Utprøving av omsorgsassistent i samarbeid med Nav og videreføring av Menn i helse.

5. Digitalisering og helse- og mestringsteknologi

Teknologi kan forbedre tjenestetilbudet og gi økt grad av mestring og selvstendighet. Skal bidra til å redusere veksten i behovet for personellressurser.

- Utvikle og bygge kompetanse blant ansatte og innbyggere i bruk av teknologiske løsninger. Ressurser må avsettes til å gjennomføre og følge opp.
- Sensor- og lokalisasjonsteknologi og digitale tilsyn økes ut fra behov
- Digital samhandling økes og digitale tjenester til brukere og pårørende
- Ta i bruk kunstig intelligens (KI) for arbeidslister i hjemmetjenesten
- Utprøving av KI i turnusplanlegging

6. Samskaping og frivillighet

- Fortsette utvikling av tilbud i samarbeid med Frivilligsentral og frivilligkoordinator med å bygge opp et godt tilbud på de første trinnene i innsatstrappen.
- Brukermedvirkning og pårørendesamarbeid på system og individnivå. Pårørende og brukerundersøkelser følges opp i 2024/2025.

7. Bo trygt i eget hjem

- Øke graden av ambulerende tjenester i tilrettelagte tjenester for å møte veksten med alternative løsninger og innenfor rammebetingelsene. Omstille ressurser.

Sentral plassering av botilbud og servicefunksjoner er avgjørende for å bidra til økt selvhjelpenhet og kunne bo trygt i eget hjem. Bemanningsutfordringen i helse og omsorgstjenesten må hensyntas i all planlegging av botilbud.

- Vedtatt utbygging av nytt omsorgssenter på Gimle, Bøverbru. Flytte drift av Gimle sykehjem midlertidig til Fjellvoll i Østre Toten og flytte dagsenter i løpet av 2025. Politisk behandling av videre framdrift vinter og vår 2025 i henhold til framdriftsplan.

Utbygging i Rådhuskvartalet har betydning for botilbudet til flere grupper som mottar helse og omsorgstjenester.

- Omsorgsboliger til mennesker med utviklingshemming er planlagt for i Rådhuskvartalet.
- Nye boformer med samlokaliserte boliger på trinn 8 i innsatstrappen er ønsket utbygd i Raufoss, med lett tilgjengelige servicefunksjoner og kort responstid til hjemmetjenesten.
- Nytt legesenter ønskes utbygd på Raufoss og med mål om å samle og få større fagmiljø.

7.5.5 Endringer drift og økonomisk oversikt

Helse og omsorg har de siste årene hatt et stort merforbruk. Rammebetingelsene er utfordrende med en tjeneste i sterk vekst, og der det meste er lovpålagt.

Ressurskrevende tjenester og legetjenesten har medført den størst utgiftsveksten siste årene. Også avlastning i institusjon barn og unge har hatt stor økning. Rammen for vikarbudsjetten har over mange år vært urealistisk lav. Rammene er styrket de siste 2 årene, men rekrutteringsproblemer og sykefravær medfører høye innleiekostnader.

Økt rammebehov for 2025 er netto kr 21 mill., hvorav yngre brukere og ressurskrevende tjenester utgjør netto kr 13,5 mil. Økt basistilskudd leger og utgifter til legevakt samt bl.a. behov for ressurser til nødvendig utvikling og omstillingsarbeid. Tilført rammen kr 16,4 mill.

Helse - og omsorgstjenesten drives ressurseffektivt og det anbefales ikke å kutte i rammene, men omstille for å møte veksten. Blant annet samle heldøgns botilbud og mer differensiert botilbud (Agenda Kaupang 2020 og 2022).

Budsjettkutt i den størrelsesorden helse og omsorg står overfor er ikke mulig uten å gjøre strukturelle endringer og reduksjon i tjenestetilbud. Det er likevel ikke funnet realistiske tiltak som innfrir hele budsjettkutt på kr 23,8 mill. Det er lagt inn kuttforslag på kr 12,1 mill. Omstillingsarbeid over tid blir helt avgjørende.

1. Legge ned og omgjøre heldøgns plasser i omsorgsbolig og legge ned korttidsplasser

Kommunen har pr nå et akseptabelt heldøgnsstilbud i omsorgsbolig og sykehjem for eldre. Venteliste siste 3 år er i gjennomsnitt på 8 personer. Kapasitet for korttidsopphold i helsehuset er bra, men kapasiteten forutsetter fortsatt målrettet behandling/rehabilitering og rask utskrivning til hjemmet. Kommunen har i dag totalt 138 heldøgns plasser inkludert 21 korttidsplasser Helsehuset. Det er også venteliste på trygdeboliger.

En kombinasjon av reduksjon i heldøgnsbemannet omsorgsbolig, nedtak korttidsplasser og å samle driften gir størst økonomisk effekt og mulighet for å ha et tilstrekkelig tilbud. Tiltaket har utgangspunkt i vedtatt prinsipp om å samle heldøgns drift for å møte risiko knyttet til bemanning og økonomi. Tre forslag er vurdert.

Helsehuset:

Legge ned 3 korttidsplasser fra 21 til 18. Samle driften i en mindre del av bygget og etablere 3 dobbeltrom. Nedtak i 3 årsverk, kr 2 mill. Dette gir også rom til å etablere 7 langtidsplasser i helsehuset, slik at nedtak av heldøgnsbemannede omsorgsboliger delvis erstattes med langtidsplass. De 7 plassene avvikles når nytt omsorgssenter er klart til innflytting i 2028.

Konsekvenser: kan medføre overliggerdøgn i sykehus, i perioder overbelegg og ekstra innleie. Ut fra dagens beleggsprosent er det vurdert til å være gjennomførbart.

Omsorgsboliger:

Det er vurdert å omgjøre heldøgns bemannede omsorgsboliger i Sundskogvegen på Eina og Korterudvegen på Raufoss, til boliger uten personalbase. Boligene tildeles beboere som mottar ambulerende hjemmetjenester etter vedtak. Boligene har fellesarealer som kan benyttes av beboerne. For alle tre alternativene må bemanningen i hjemmetjenesten styrkes, da flere vil ha behov for ambulerende tjenester, og bemanningen ved Helsehuset økes pga. etablering av langtidsplasser.

1. Omgjøre både Sundskogveien og Korterudveien, til sammen 28 plasser. Etablere 7 langtidsplasser i Helsehuset. Budsjettkutt kr. 10,8 mill.

2. Omgjøre 14 plasser i Sundskogvegen omsorgsboliger og etablere 7 langtidsplasser i Helsehuset. Å omgjøre Sundskogvegen vil være å forsere vedtatt strukturendring i 2028, jfr. HO plan og nytt omsorgssenter. Budsjettkutt kr 5,7 mill.
3. Omgjøre Korteudvegen omsorgsboliger, som har 13 heldøgns omsorgsboliger + 1 avlastningsplass. Det ene rommet er ikke egnet for omsorgsbolig og vil ikke kunne benyttes ved omgjøring av botilbudet. Etablere 7 langtidsplasser i Helsehuset. Budsjettkutt kr 5,3 mill.

Konsekvenser

For alle tre alternativene vil dagens beboere i omsorgsboligene måtte flytte hvis de ikke kan klare seg med ambulerende tjenester. 7 langtidsplasser ved helsehuset benyttes, og i tillegg kan det være nødvendig å bruke avlastningsplasser i omsorgsbolig og sykehjem i en overgangsperiode. Kan bli krevende for beboere som må flytte og økt belastning for pårørende.

Pleietyngden må forventes å bli større i de andre heldøgnsbemannede omsorgsboligene. Antall innbyggere hjemmetjenesten følger opp blir høyere og generelt økt press på tjenesten. Økt press på saksbehandling i overgangsperiode da vedtak må endres. Omplussing av ansatte og risiko for å miste ansatte, risiko for økt sykefravær.

Omgjøringen gir en større differensiering av dagens botilbud. Det blir 7 færre boenheter med stedlig døgnbemanning, men fordi det etableres langtidsplasser på helsehuset blir det flere tilrettelagte boliger tilgjengelig. Disse vil være en ny type bofellesskap med omsorgsboliger som vi ikke har i dag, og på lavere trinn i innsatstrappen. Ny tildelingspraksis må innarbeides.

Vurdering av alternativene:

Å omgjøre både Sundskogveien og Kortrudvegen samtidig gir størst økonomisk innsparing, men anses å ha for stor risiko med tanke på dekningsgrad for heldøgns plasser. Omgjøring av så mange plasser samtidig vil være urealistisk å ta ned for å få til innsparing i 2025. Tiltaket anses ikke som realistisk.

Sundskogveien omsorgsboliger ligger geografisk adskilt fra de andre heldøgns botilbudene. Den er liten med 10 årsverk og det er krevende å rekruttere. I helse og omsorgsplan er det vedtatt å omgjøre botilbudet i Sundskogvegen når nytt omsorgssenter er ferdig i 2028. Forsering av planen vil slik sett være en aktuell løsning som gir mulighet for å samle heldøgnsdriften, reduserer bemanningsutfordringen og gir økonomisk innsparing. Beboerne i bofellesskapet kan få hjemmetjenester som i trygdeleilighetene ved siden av. En risiko basert på erfaring med dagens botilbud i Sundskogveien, er at innbyggere som ikke er tilknyttet Eina, sjelden ønsker å bo der. Trygdeleiligheter har stått ledig flere måneder til tross for venteliste.

Kortrudvegen omsorgsboliger er lokalisert med Helsehuset og Raufossstun omsorgsboliger. Å samle flere heldøgns plasser er positivt for fagmiljøet, kan mobilisere kompetanse og utnytte samdriftsfordeler for å ivareta innbyggere med størst behov for døgnbemannede tjenester.

På en annen side er grunnlaget for å ha en slik omsorgsbolig på Raufoss til målgruppen større enn i Sundskogvegen på Eina. Det er viktig at innbyggere som vil kunne nyttiggjøre seg et bofellesskap uten bemanning får tilbud om det slik at presset på høyere omsorgsnivå reduseres. Det er venteliste for trygdeleilighet/tilrettelagt bolig, og i all hovedsak ønsker disse bolig i Raufossområdet.

Den økonomiske risikoen ved å ikke få leid ut alle de 14 boligene i Sundskogvegen samt at den rette målgruppen i mindre grad nyttiggjør seg tilbudet, gjør at Korterudvegen er mest aktuell nå fram til nytt omsorgssenter er bygd.

Konklusjon

Det anbefales å omgjøre Korterudvegen omsorgsboliger til bofellesskap uten stedlig bemanning. Beboerne får hjemmetjenester etter vedtak. God dialog og samarbeid i prosessen med berørte blir viktig.

Må bemerkes at det vil være krevende å gjennomføre denne endringen samtidig med planlegging for flytting av dagsenter og sykehjem på Gimle i 2025.

Det settes også i gang et arbeid med å avklare etterbruk av Sundskogvegen, slik at heldøgns samles og boligene omgjøres til hensiktsmessig formål i 2028 når nytt omsorgssenter er ferdig.

Budsjettkutt kr. 5,3 mill

2. Ressurskrevende tjenester

Ressurskrevende tjenester gjelder både barn, ungdom og voksne med ulike utfordringer. Viderefører arbeidet fra 2024 med å redusere kostnader ved å ta tilbake i egenregi og samle drift. Vurderer på nytt tjenestebehov, organisering og kompetanse opp mot kostnader. Krevende og langsiktig arbeid som tar tid å effektivisere.

Det er flere utfordringer og hensyn som må ivaretas for å gjennomføre tiltakene, blant annet lovverk, rettigheter, medvirkning og kompetansekrav. Reduserte kostnader medfører også reduserte refusjonsinntekter. Tiltaket må ses i sammenheng med tjeneste og vedtaksgjennomgang.

Budsjettkutt kr. 3 mill

3. Gjennomgang av vedtak i tilrettelagte tjenester

Viderefører arbeid som ble startet i 2024. Vurdering av vedtakstimer og innholdet i tjenesten til den enkelte bruker. Omstilling i form av endringer i organisering, tjenesteform, omfang og nivå på tjenester. Gjennomgangen er først og fremst i tilrettelagte tjenester, men også andre deler av tjenesten involveres.

Budsjettkutt kr. 1 mill

4. Avvikle vikaravtaler og rekruttere fastleger

Viderefører arbeid med å redusere vikarleger. Må opprette 1-2 flere fastlegelister på grunn av store lister som vikarer har per i dag. Rekruttering av faste fastleger forventes å fortsette i 2025 og gir reduserte utgifter. Med flere faste fastleger og for å beholde leger blir det viktig å komme i gang med utbygging av nytt fastlegekontor.

Budsjettkutt kr. 2,0 mill

5. **Legge ned dagtilbud psykisk helse.** Tilbudet ved Fossegård på Raufoss legges ned. Må benytte andre tilbud lengre ned i innsatstrappen. Kulturnettverk, Fontenehus, hjelp til selvhjelp. Bistand til overgang.
Budsjettkutt 0,4 mill
6. **Utkjøring av mat til hjemmeboende.** Hjemmetjenesten tar med til de som får andre tjenester. Økt oppgaver hjemmetjenesten. De som ikke har hjemmetjenester, må hente selv på Helsehuset. Unngått økte utgifter til ny bil kjøkken. Iverksettes høsten 2024.
Budsjettkutt 0,3 mill
7. **Vaskeritjenester** økte inntekter. Øke prisen for vask av tøy til privat virksomhet.
Budsjettkutt 0,1 mill

Alle avdelinger i hele tjenesten vil i 2025 måtte styre svært stramt og jobbe kontinuerlig med omstillingstiltak for å redusere vekst i tjenester og kostnader.

Helse og omsorg	2025	2026	2027	2028
Vedtatt ramme 2024 (Alle tall i hele 1000)	356 275	356 275	356 275	356 275
<i>Justeringer og endringer fra 2024 til 2025</i>				
Lønns- og prisjustering	15 911	15 911	15 911	15 911
Økning variabel lønn - vikarer	500	500	500	500
Legestilling 60%	200	200	200	200
Økte kostnader avtalefestede tillegg ihht hta/Ansiennitetsopprykk	500	500	500	500
Basistilskudd legetjenesten	1 000	1 000	1 000	1 000
Økte driftskostnader - Boligstiftelsen	500	500	500	500
Økt stillingsressurs - halvårseffekt	250	250	250	250
Fagansvarlig - Lundersveg	350	350	350	350
Interkommunal legevakt	1 000	1 000	1 000	1 000
Fastleger - fastlegehjemler	300	500	500	500
Flyttekostnader Gimle sykehjem	250	250	250	250
Økte demografikostnader	0	5 000	10 000	10 000
Økning ressurskrevende tjenester/BPA	13 400	13 400	13 400	13 400
Ny beregningsmetode for ressurskrevende brukere	-2 500	-2 500	-2 500	-2 500
Kutt saldering	-12 130	-12 130	-12 130	-12 130
Spesifisert:				
Øke inntekter vaskeritjenester	-130	-130	-130	-130
legge ned dagtilbud psykisk helse	-400	-400	-400	-400
Tildelingspraksis og vedtaksgjennomgang	-1 000	-1 000	-1 000	-1 000
omgjøre og legge ned heldøgns plasser og samle driften	-5 300	-5 300	-5 300	-5 300
utkjøring av mat til hjemmeboende	-300	-300	-300	-300
Redusere bruk av vikarleger og rekruttere fastleger	-2 000	-2 000	-2 000	-2 000
Ressurskrevende tjenester	-3 000	-3 000	-3 000	-3 000
Sum endringer	19 531	24 731	29 731	29 731
Nettoramme økonomiplan 2025-2028	375 806	381 006	386 006	386 006

8 Miljø og infrastruktur

8.1 Fellesomtale

Tjenestene innenfor miljø og infrastruktur omfatter tjenesteområdene Plan, Teknisk drift, Brann og Redning og Eiendom, som alle er grunnleggende premissgivere og tilretteleggere for Trygghet, Trivsel og Utvikling i Vestre Toten. Tjenestene ivaretar flere kritiske funksjoner i samfunnet - KIKS (kritisk infrastruktur og kritiske samfunnsfunksjoner).

8.2 Hovedmål og strategier

Som grunnleggende, premissgivende og tilretteleggende tjenesteområder er det å videreføre og sette alle kommuneplanens hovedmål og strategier (areal- og samfunnsdel) ut i livet. Enten direkte eller via kommunedel-, tema- og/eller sektorplaner.

8.3 Utviklingstrekk og satsingsområder

Utviklingstrekk:

Vestre Toten kommune preges av stor aktivitet hos private utbyggere og av kommunale prosjekter. Kommunen har hatt en stabil/svak positiv befolkningsutvikling i mange år. I likhet med landet ellers, vil vi imidlertid få en aldrende befolkning. Samtidig skjer det en endring i kommunens demografi ved at en stadig større andel av befolkningen er bosatt i kommunens tettsteder (pr. i dag ca. 70 %).

Klimaet er i endring – varmere, våtere og villere. Dette utfordrer tjenestene våre både i planlegging, utbygging og drift.

Satsingsområder:

- Framtidsrettet samfunnsplanlegging, som by og tettstedsutvikling (Eks: Areal- og transportplan Raufoss - ATP-prosjektet, Rådhuskvartalet, Brubakkenkvartalet, Storkjøkken og vaskeri Gjestrum, Gimleutbygging Bøverbru, Reguleringsplaner for Reinsvoll og Eina Sentrum, mm.).
- Samfunnssikkerhet (Eks: Sikre slokkevannskapasitet i tettstedene Reinsvoll og Bøverbru, gjensidig drikkevannsforsyning fra annet vannverk, klimatilpasning).
- Digitalisering og omstilling (Ta i bruk digitale løsninger som gir gevinster for økonomi, tjenesteleveranse eller tilgjengelighet).
- Grønt fokus (Energioptimalisering, Klima- og energiplan, sanering VA, sykkel og gange).

8.4 Brann og Redning

8.4.1 Innledning

Vestre Toten Brann og Redning ledes av brannsjefen og består av en forebyggende avdeling og en beredskapsavdeling som ledes av hver sin avdelingsleder/driftsenhetsleder (leder forebyggende står p.t. vakant og ivaretas av brannsjefen). Til sammen 26 ansatte med 7,77 årsverk. Vaktordninger kommer i tillegg. I 2024 knyttet brannvesenet til seg fire nye tilkallingsvikarer, og har fem til sammen, som kan steppe inn på vakter ved sykefravær og ved andre behov.

Vestre Toten og Gjøvik kommune samarbeider om felles overordnet vakt (innsatsledervakt).

Tjenestene er i stor grad lovpålagt og omfatter oppgaver innenfor:

- Brannforebygging
- Feiing og tilsyn
- Beredskap mot brann og ulykke
- Beredskap industrivern *

- Beredskap mot akutt forurensing

* Beredskap industrivern er en ikke-lovpålagt tjeneste som selges til- og dekker Raufoss Industripark, som en del av det samlede industrivernet for parken. Innholdet i tjenesten er omtrent den samme som for beredskap mot brann og ulykke for kommunen ellers. Det er inngått avtale med de industrivernpliktige virksomhetene i parken, som til sammen betaler kr. 2 900 000 i 2024 for tjenesten. Avtalen ble evaluert i 2023. Økonomien er fortsatt under reforhandling, med mål om å få på plass et nytt, indeksregulert, avtalebeløp fom. 2025.

Brannsjefen fungerer også midlertidig som kommunens beredskapskoordinator.

Brannvesenet administrerer ca. 65 avtaler med kommunens alarmabonnenter til 110-sentralen på Hamar. Oppgaven er ikke lovpålagt, men den vil gi en anslått inntekt på drøyt kr. 400 000 i 2025.

8.4.2 Nøkkeltall og mål

Nøkkeltall 10 år	Mål 2024-2025	2020 Utgangså	2021	2022	2023	Kostra gruppe	Landet uten Oslo	Snitt siste 3 år i forhold til 2020
Netto drift pr. Innbygger (kr.)	↗	596	783	851	914	1007	1146	↗ 849
Årsgebyr for feiing og tilsyn (kr. eks. mva.)	-	470	470	445	614	509	589	↘ 510
Brannvesenets utrykninger og oppdrag (antall) ¹⁾	↘	281	260	279	324	*	*	↘ 288

¹⁾ Hentet fra egne statistikker. Disse avviker litt fra KOSTRA-tallene. på grunn av noe avvikende registrering av blant annet avbrutte utrykninger (disse er med i egne statistikker). Sammenligning mot andre gir liten mening.

Økningen i netto drift pr. innbygger fra 2021 skyldes bygging av ny brannstasjon, avskrivninger på denne samt økte rentekostnader. Økningen er ellers ikke noe mål i seg selv. Men samfunnsutviklingen fører til flere innbyggere og mer aktivitet i kommunen – og med det økt aktivitet for brannvesenet, som må følge utviklingen:

- Vi har et bredt oppgavespekter, det vil si oppdrag på mange områder, hvor særlig helserelaterte oppdrag, samferdselsulykker og værhendelser (f.eks. Hans) utgjør store andeler av det samlede antallet oppdrag gjennom året.
- Bredere (sam)arbeids- og kontaktflate i arbeidet med brannforebygging for samfunnet generelt, og utsatte grupper spesielt, hvor Helhetlig Innsatstrapp forventes å bli et viktig tverrfaglig verktøy i arbeidet.
- Økte krav til kompetanse og ny utdanningsmodell for brannpersonell sikrer enda bedre kvalitet på tjenestene.
- (Et betinget) krav om dagkaserneing, det vil si heltidsansettelse av beredskapspersonell, for ytterligere å styrke beredskapen, styrke kompetansen og tilstrekkelige ressurser til å drifte beredskapen.

Korrigert for inflasjon er det et mål at årsgebyret for feiing og tilsyn holdes tilnærmet uendret over tid. Nedgangen i 2022 skyldes bruk av akkumulerte fondsmidler. Økningen i 2023 skyldes finanskostnader etter bygging av ny brannstasjon, samt kraftig renteøkning.

Å få ned antall uønskede hendelser og unødige alarmer er et mål i seg selv for hele samfunnet, og vi jobber for dette hele tiden, både forebyggende og på beredskap. Noe av grunnen til nedgangen fra 2020, antas å skyldes pandemien. I 2023 fikk vi over 300 utrykninger og oppdrag, og vi ligger vi an til det samme i 2024.

8.4.3 Satsingsområder

Våren 2024 utarbeidet vi, med bistand fra ekstern rådgiver, (lovpålagt) Forebyggendeanalyse og Beredskapsanalyse for brann og redning. Analysene gir tilrådninger og peker på en rekke forslag til tiltak for å utvikle og styrke brannvesenet i årene framover. Analysene legges fram til politisk behandling høsten 2024.

I skrivende stund har kommunedirektørene tatt en beslutning om at det skal jobbes videre med å vurdere og utrede to alternative modeller for sammenslåing av brannvesenene i Gjøvikregionen, alternativt utvide eksisterende samarbeid. Hva det munner ut i, er et åpent spørsmål, men Vestre Toten Brann og Redning stiller seg positive til dette. Resultatet her kan få betydning for våre satsingsområder framover. I det følgende er det tatt utgangspunkt i vår nå-situasjon.

Forebyggende avdeling utarbeider rullerende 4-årsplan for brannforebygging, med følgende visjon:

Alle skal kunne føle seg trygge på at brann ikke oppstår og fører til alvorlige konsekvenser for liv, helse, miljø og materielle verdier

Følgende satsingsområder er satt opp:

- Brannsikkerhet for befolkningen generelt
- Brannsikkerhet i hjemmet for utsatte grupper
- Barn og unges kunnskap om brannsikkerhet

Viktige tiltak er blant annet informasjon- og motivasjonstiltak gjennom sentrale og lokale aksjoner i bredt samarbeid med andre aktører og gjennom bruk av forskjellige medier og informasjonskanaler.

Brannbamsen Bjørnis er et viktig tiltak og virkemiddel som når særlig godt ut med det brannforebyggende budskapet blant barn, noe som igjen påvirker de voksne.

I tillegg gjennomføres blant annet risikobaserte tilsyn i ca. 80 særskilte brannobjekter og behovsprøvd feiing og tilsyn med fyringsanlegg i ca. 5 800 boliger og ca. 250 fritidsboliger.

Beredskapsavdelingen skal være en ressurs, som til enhver tid er forberedt på å yte en rask, effektiv og trygg innsats og bistand til befolkningen og samfunnet, når uønskede og akutte hendelser inntreffer.

Beredskap vil si å være forberedt. For at beredskapen skal være nettopp det, stilles det en rekke krav som må være oppfylt. Blant de viktigste satsingsområdene (kravene) som vi jobber med til enhver tid, er:

- Å sørge for at vi har en beredskap som er organisert, bemannet og utrustet i samsvar med gjeldende bestemmelser og i samsvar med risikobilder for kommunen og industriparken
- Å ha kompetent og skikket personell som er godt forberedt på å løse brannvesenets oppdrag
- Å ivareta HMS for alle ansatte i hele brannvesenet, basert på den risiko vi til enhver tid står overfor

8.4.4 Endringer drift og økonomisk oversikt

I juni 2023 ble det lagt fram en rapport fra ei arbeidsgruppe i regi av Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) om «Fremtidens brann- og redningsvesen», som omfatter en helhetlig gjennomgang av brann- og redningsområdet. Rapporten beskriver nåsituasjon, tar opp en rekke utfordringer og foreslår en rekke tiltak og anbefalinger for å møte fremtiden og dens utfordringer, i et perspektiv fram mot 2040.

I mars 2024 la regjeringen fram Meld. St. 16 (2023–2024) - regjeringen.no om «Brann- og redningsvesenet – Nærhet, lokalkunnskap og rask respons i hele landet». I meldingen presenteres innsats og tiltak for å utvikle brann- og redningsvesenet videre. Meldingen presenterer de nasjonale målene for brannvernarbeidet. Målene ligger til grunn for tiltakene som foreslås, fordelt på tre hovedområder; 1) lokal, regional og nasjonal oppgaveløsning og samarbeid, 2) brannforebyggende arbeid og utdanning og 3) kompetanse og rekruttering.

Rapporten, meldingen til Stortinget og analysene vil legge føringer for arbeidet, og resultatet, nevnt i forrige kapittel om regionalt samarbeid i Gjøvikregionen, og med det kunne peke på behov for endringer og påvirke økonomien.

De økonomiske rammene gir ikke handlingsrom for å videreutvikle- og knapt nok drifte, tjenestene våre på en lovlig og forsvarlig måte i dag. Dersom de økonomiske rammene ikke legger til rette for det, vil mål og satsingsområder beskrevet i de to foregående kapitlene fort ende opp med å bli tomme ord. Vi er i skrivende stund underbemannet, under minstekrav, og er ikke i stand til å gjennomføre alle tjenester og oppgaver som er tillagt brannvesenet på tilfredsstillende måte.

Sentrale områder og tiltak som må prioriteres på kort sikt (i 2025), er bl.a.:

- Gjennomføre utredningen og ta en endelig beslutning om Gjøvikregionens organisering av brannvesenene
- Som en del av forrige kulepunkt, komme raskt i gang med å planlegge-, gjennomføre- og få på plass alle ressurser som kreves i en ny organisering, herunder økonomi, bemanning, kompetanse og andre materielle ressurser
 - Avhengig av valgt organisering, må det for Vestre Toten Brann og Redning raskt rekrutteres personell på forebyggende avdeling; ny leder forebyggende og/eller forebyggende personell.
 - Det samme gjelder for beredskap; det må gjennomføres en vurdering (og gjennomføring) av organisering og dimensjonering av beredskapen i Gjøvik/Raufoss som felles tettsted (ref. SSBs definisjon på tettsted). Her må tjenesten Beredskap industrivern inngå i vurderingen.

Brann og redning utenfor gebyrområdet	2025	2026	2027	2028
Vedtatt ramme 2024 (Alle tall i hele 1000)	10 537	10 537	10 537	10 537
<i>Justeringer og endringer fra 2024 til 2025</i>				
Lønns- og prisjustering	338	338	338	338
Stasjonsmester og tilbakeført midlertidig kutt leder forebygging	1 200	1 200	1 200	1 200
Økt inntekt industrivern	-400	-400	-400	-400
Kutt saldering	-655	-655	-655	-655
Spesifisert:				
Fakturering av unødige boligalarmer fra private vekterselskap.	-50	-50	-50	-50
Internfakturering, hjemmetjenesten for løfteoppdrag (behovet er kraftig redusert)	-30	-30	-30	-30
Felles overordnet vakt (01-vakt) i Gjøvikregionen	-55	-55	-55	-55
Forlenge vakanse leder forebyggende	-230	-230	-230	-230
Utsette tilsetting av stasjonsmester	-290	-290	-290	-290
Sum endringer	483	483	483	483
Nettoramme økonomiplan 2025-2028	11 020	11 020	11 020	11 020

Brann og redning, gebyrområdet (feieing)	2025	2026	2027	2028
Vedtatt ramme 2024 (Alle tall i hele 1000)	-1 481	-1 481	-1 481	-1 481
<i>Justeringer og endringer fra 2024 til 2025</i>				
Lønns- og prisjustering	130	130	130	130
Kutt saldering	0	0	0	0
Sum endringer	130	130	130	130
Nettoramme økonomiplan 2025-2028	-1 351	-1 351	-1 351	-1 351

8.5 Plan

8.5.1 Innledning

Planavdelingen har med fullt lag 16 årsverk, hvorav 1 på gebyrområde spredt avløp. Avdelingen dekker et bredt spekter av fag, og er delt i 5 fagområder: Plan, Kart og oppmåling, Byggesak, Landbruk, og Miljø. Arbeidsoppgavene innenfor fagfeltene strekker seg fra forvaltningsoppgaver med klare overordnede føringer og rammer, til bolig-, nærings- og samferdselsutvikling som skal sikre fortsatt vekst og utvikling i kommunen. Ofte vil oppgavene ligge i skjæringspunktet mellom lovpålagte oppgaver og samfunnsutvikling. Lovpålagte oppgaver prioriteres, og arbeidsoppgavene bygger på et vidt spekter av særlover med tilhørende forskrifter og retningslinjer. Avdelingen besitter derfor god kompetanse innenfor mange fagfelt, og ligger langt framme når det gjelder samhandling og samarbeid, både internt på avdelingen, mot andre tjenesteområder, mot andre kommuner og mot overordna myndigheter. Kompetanseoppbygging, intern organisering, tjenesteproduksjon og kontrollfunksjoner er en kontinuerlig utfordring. Den enkelte medarbeider har stort ansvar innenfor eget fagfelt. Flere fagområder har liten mulighet for duplisering av fagkompetansen, noe som gjør avdelingen sårbar for fravær.

8.5.2 Nøkkeltall og mål

Planavdelingens mål for perioden:

- Arbeidskultur: Planavdelinga skal ha en tillitsbasert og forutsigbar arbeidskultur.
- Kompetanse: Planavdelinga skal ha kompetanse til å møte kommunens etterspørsel innen sitt fagfelt.
- Samhandling: Planavdelinga skal sikre samhandling i alle prosesser.

Nøkkeltall 10 år	Mål 2024- 2025	2020 Utgangså	2021	2022	2023	Kostra gruppe	Landet uten Oslo	Snitt siste 3 år i forhold til 2020
Omdisponering av dyrka jord til andre formål	↘	0,2	5,5	0,6	37	*	*	↘ 14,37
Godkjent nydyrka areal ¹⁾	↗	127	239	0	0	*	*	↗ 80
Byggesøknader i alt behandlet	↗	194	..	151	113	*	*	↘ 140
G.snitt saksbehandlingstid byggesaker 3 ukers frist	↘	10	..	16	12	15	19	↘ 14

* Tallene er antall og sammenligning med andre gir ingen mening.

¹⁾ Målet er at det skal dyrkes mer hvert år, ikke nødvendigvis at det skal dyrkes mer enn forrige år.

Kommuneplanen og avdelingen har stort fokus på overordnede mål og strategier. Dette gir langsiktighet og forutsigbarhet. Resultatet er at hovedvekten av vår utbygging skjer i tråd med kommuneplanen, noe som i sin tur gir effektiv saksbehandling og få konflikter med overordna interesser – f.eks. jordvern.

8.5.3 Satsingsområder

Mål om at all utvikling i VTK skal bygge på FNs bærekraftsmål.

1. Det er stor vekst i byen Raufoss og vi ønsker en god byutvikling med robust og forsvarlig infrastruktur. Veksten skaper store behov for planlegging og tilrettelegging for å få til en forutsigbar og ønsket vekst.
2. God utvikling og vekst for tettstedene Bøverbru, Eina og Reinsvoll. Tettstedene har varierende befolkningsutvikling og alderssammensetning. Det er viktig å sikre tettstedenes rolle som lokalsenter med tilgang på offentlig og privat tjenestetilbud, boliger og arbeidsplasser.
3. Bærekraftig landbruk og levende bygder i hele Vestre Toten.

8.5.4 Endringer drift og økonomisk oversikt

Plan	2025	2026	2027	2028
Vedtatt ramme 2024 (Alle tall i hele 1000)	11 426	11 426	11 426	11 426
<i>Justeringer og endringer fra 2024 til 2025</i>				
Lønns- og prisjustering	676	676	676	676
Digitalisering av papirarkiv gårds- og bruksnummer	600	-700	-700	-700
Kutt saldering	-1 210	-1 210	-1 210	-1 210
Spesifisert:				
Oppjusterer inntektskrav byggesaksgebyr	-337	-337	-337	-337
Inntekt reguleringsplan Gimle	-410	-410	-410	-410
Vakanse 50 % miljørådgiver 3 mnd.	-220	-220	-220	-220
Vakanse 100 % byggesaksbehandler 12 mnd.	-243	-243	-243	-243
Sum endringer	66	-1 234	-1 234	-1 234
Nettoramme økonomiplan 2025-2028	11 492	10 192	10 192	10 192

I likhet med resten av kommuneadministrasjonen, har det på planavdelingen blitt jobbet aktivt og systematisk med oversikt og kontroll på utgiftssiden over flere år. Frem til koronapandemien traff i 2020 var det stor vekst, utvikling og aktivitet innen byggenæringen i kommunen. Noe som påvirket våre inntekter på en positiv måte. I tråd med denne utviklingen og et stadig tydeligere kompetansebehov på en del områder, ble planavdelingen styrket med 2 stillinger i 2019.

Pandemi og påfølgende kriger har ført med seg økning i kostnadsnivåer, og et nytt verdensbilde. Inntektssystemet til kommunene er presset og «skruen» er strammet til. Avdelingen har likevel kommet regnskapsmessig i mål de siste årene gjennom bevisst bruk av vakanser som en del av våre kutt. Denne ubalansen må imidlertid tas hensyn til (rettes opp i) ved krav om fremtidige kutt. Skal den vedtatte styrkingen av planavdelingen videreføres slik at vi kan levere på det faglige nivået som er målsettingen og forventningene, må det tilføres midler som fyller opp vakanser gjort som kutt de siste årene.

Planavdelingen estimerte en inntektssvikt grunnet konjunkturedgang på drøye 1.7 mill. kr i 2024. Av dette ble 1 mill. kr konsekvensjustert i budsjettet. I tillegg ble avdelingen pålagt en omstilling på kr. 996', og gitt en ramme på kr. 11.424'. I vårt endelige budsjettforslag for 2024 estimerte vi derfor opp inntektene på plansaksbehandling og byggesak igjen for å nærme oss balanse. Dette var en «gambling» på at konjunkturedgangen ville snu, og/eller at en del store varslede byggeprosjekter i Raufoss Næringspark kom til behandling i 2024.

Gebyrregulativet for planavdelingen justeres i hht. den kommunale deflatoren for 2024 ([Kommunal deflator for 2024 og 2025 - KS](#)), dvs. en økning på 4,3 %. Ut over dette gjøres det en presiseringer i tekstdelen, knyttet til betalingstidspunkt til gebyr for behandling av reguleringsplaner.

Budsjettering av vakanser gir ikke varige kutt, samtidig som det er krevende å drive med vakanser over tid. Vi anså det likevel som uklokt å bemanne ned med bakgrunn i en forhåpentligvis kortsiktig nedgangstid. Det å fortsatt budsjettere med vakanser i 2024, var også med på å forskyve en evt. nedbemanning til 2025 hvor vi evt. har mulighet til å redusere med en stilling (byggesaksbehandler) gjennom naturlig avgang. Den nære vakanshistorikken blir da som følger: I løpet av 2023 sluttet begge våre 2 miljørådgivere (1.5 og 1.9) og vår samfunnsplanlegger (1.9). En ny miljørådgiver (hvorav 50 % på gebyrområde spredt avløp) ble ansatt 1.8, og ny samfunnsplanlegger ble ansatt 1.3.2024. I tillegg har vi i 2024 hatt nærmere 4 måneders vakanse i stillingen som GIS-konsulent. Til sist slutter vår «nye» miljørådgiver 16.10, og vil ikke bli erstattet på denne siden av nyttår. Disse vakansene, samt at det urolige verdensbildet har utløst flere store byggeprosjekter i Raufoss Industripark, gjør at vi også i 2024 vil gå omtrent i regnskapsmessig balanse.

Vi er i budsjettet for 2025 bedt om å kutte kr. 1 210', og gitt en ramme på kr. 11 492'. Gitt historikken beskrevet ovenfor med tidligere bruk av vakanser, vil vår reelle utfordring ved full bemanning være kr. 1 844'. Vi har i budsjettprosessen spilt inn at den «nye» utfordringen kan løses ved at det ikke ansettes noen ny etter at en av våre byggesaksbehandlere går av med pensjon ved nyttår (kr. 980'). Og ved å holde den andre miljørådgiverstillingen vakant 3 måneder ut i 2025 (kr. 230').

I detaljeringen av budsjettet for 2025 har vi sett og gjort følgende faktiske grep for å nå budsjett: Med den byggeaktivitet som er i industrien og ny gryende bevegelse i boligbyggingen, vil det være uansvarlig å sette den ledige byggesaksbehandlerstillingen ubesatt hele 2025. Ansettelsesprosesser tar litt tid, så forventet tiltredelse vil være 1.5, noe som vil gi en besparelse på i størrelsesorden kr. 243'. Med bakgrunn i aktiviteten i byggebransjen, justerer vi samtidig opp gebyrinntektene med kr. 337' i forhold til budsjett for inneværende år inkludert økning i konsumprisindeks.

Spredt avløp (gebyrområde 88753) og konvensjonelt miljøarbeid har vært delt 50/50 på to stilinger. Spredt avløp samles i en stilling og legges sammen med øvrig arbeid på gebyrområdet til Teknisk Driftsavdeling. Teknisk Driftsavdeling starter rekruttering på spredt avløp i løpet av første halvår, mens planavdelingen holder miljørådgiverstillingen vakant frem til 1.5. Dette vil gi oss en besparelse på i størrelsesorden kr. 220'. Daglig arbeidet med pågående saker innen spredt avløp må opprettholdes i perioden uten at stillingen er besatt. Det vil også være behov for at saksbehandlere fra plan deltar i opplæring av ny ansatt, samt avslutter pågående saker. Dette vil vi belaste gebyrområde (88753) med anslagsvis kr. 250' i 2025.

Til sist har vi lagt inn arbeid med regulering av Gimle på Bøverbru i vår portefølje for 2025. Dette vil bety en internfakturering av dette investeringsprosjektet med ca. kr. 410'. Grepene vil gi oss inntekter, og samtidig redusere totalkostnadene på prosjektet.

Det er viktig å påpeke at fortsatt bruk av vakanser, samt endring/utvidelse av vår portefølje vil medføre konsekvenser på saksbehandlingstid og at (andre) saker kan bli satt på vent.

8.6 Teknisk

8.6.1 Innledning

Tjenesteområdet har ansvar for samfunnskritisk infrastruktur som vannforsyning, avløpsbehandling og kommunale veger.

Teknisk driftsavdeling er som vannverkseier kommunens viktigste næringsmiddelprodusent, kommunens viktigste miljøaktør som ansvarlig for kommunens avløpssystem og er en viktig samferdselsaktør som vegeier. Avdelingen har nylig fått ansvar for oppfølging av spredt avløp.

Teknisk driftsavdeling ivaretar kommunes ansvar som dameier for Veltmanåa dam, klipper gress i kommunale parker og har ansvar for renovasjonsforskriften.

Avdelingen har også ansvar for en del av kommunens grøntarealer, men dette budsjettet er kuttet i 2024 og 2025.

8.6.2 Nøkkeltall og mål

Teknisk drift jobber aktivt for å komme nærmere FN's bærekraftsmål 6, 9 og 14.

Det overordnede målet for teknisk driftsavdeling er kommuneplanens tredje hovedmål:

Vestre Toten kommune skal ha en sikker og robust infrastruktur.

Kommunedelplan vannforsyning og avløp 2015-2023 inneholder hovedmål og delmål for tjenesten.

Tjenesten styres etter vedtatt plan med følgende hovedmål:

- Vestre Toten kommune skal sørge for at alle abonnenter tilknyttet kommunale vannforsyningsanlegg får; nok vann, vann av tilfredsstillende kvalitet, tilfredsstillende sikkerhet i vannforsyningen, effektiv vannforsyning mht. forvaltning, drift og vedlikehold innenfor rammene for 100 % avgifts inndekking.
- Avløpsanleggene i Vestre Toten kommune, både kommunale og private, skal være funksjonssikre, slik at det ved påregnelige driftsforhold ikke oppstår skadelige oversvømmelser, lokal forurensning eller andre miljøulemper.

Tjenesten styres etter vedtatt plan og forlenges inntil ny kommunedelplan vedtas. Det pågår flere arbeider/utredninger som vil være utslagsgivende for hvilke prioriteringer/satsningsområder kommunen skal ha i en revidert kommunedelplan. Disse beskrives nærmere under satsningsområder.

Handlingsplan sanering vann- og avløpsledninger 2019-2025 beskriver mål og prioritering for fornyelse av VA-nettet, og har vedlegg med tidfestet tiltaksplan for de kommende to år. Tiltaksplanen revideres årlig for å kunne ivareta behov avdekket gjennom året.

Mål kommunale veger/parker:

Det overordnede målet for tjenesten veg er at kommunen skal ha et vegnett som fungerer under alle forhold, og som er til minst mulig ulempe for de som bor langs og ferdes på kommunens veger.

Nøkkel tall 10 år	Mål 2023- 2024	2020 Utgangs- år	2021	2022	2023	Kostra gruppe 7	Landet uten Oslo	Snitt siste 3 år i forhold til 2020	
Vann									
Årsgebyr for vannforsyning – ekskl. mva. (kr)	→	4005	4005	4355	5270	4327	4804	↗	4543
Andel fornyet kommunalt ledningsnett, gjennomsnitt for siste 3 år (%)	→	1,44	1,08	0,67	0,85	..	0,59	↘	0,85
E.coli: Andel innbyggere tilknyttet kommunalt vannverk med tilfredsstillende prøveresultater (%)	→	100	100	100	100	..	99,1	→	100
*Andel av total kommunal vannleveranse til lekkasje (%)	↘	45	43	31	50	..	29,6	↘	41
Avløp									
Årsgebyr for avløpstjenesten – ekskl. mva (kr)	→	4635	4635	3897	5724	5361	5257	↗	4752
Andel fornyet kommunalt spillvannnett, gjennomsnitt for siste tre år (%)	↘	1,02	1,08	0,97	0,82	..	0,64	↗	0,82
Kommunale veier									
Andel km tilrettelagt for syklende som kommunen har ansvaret for av alle kommunale veier (%)	→	10,9	10,9	10,9	10,9	16,7	15,4	→	10,9
Andel kommunale veier og gater med belysning av alle kommunale veier og gater (%)	→	67,4	67,4	68,1	68,1	61,9	63,6	↗	67,9
Utgifter til vedlikehold av kommunal veier og gater av totale netto driftsutgifter til kommunale veier og gater (%)	↘	21,8	12,3	14,9	12,6	20,4	20,8	↘↘	13,2
Brutto driftsutgifter til gatebelysning langs kommunale veier og gater per kilometer belyst vei (kr)	→	19355	20430	25532	23404	30059	26572	↗	23122
Brutto investeringsutgifter til kommunale veier og gater per innbygger (kr)	→	2 615	2 190	2 606	2297	1 228	1525	↘	2364
Antall km tilrettelagt for syklende som er kommunalt ansvar i km	→	15	15	15	15	846	5984	→	15
Netto driftsutgifter til kommunale veier og gater per km (kr)	↘	137 826	150 217	157 659	191 775	183 274	203 884	↗	166 550

.. Tallgrunnlag mangler. Tall for usikre til å publiseres.

* Tallet i Vestre Toten kommune er basert på måledata, veldig mange kommuner har ikke så god dekning av vannmålere, og opererer med stipulert forbruk. Sammenligningsdata er derfor beheftet med stor usikkerhet. Den store økningen i lekkasje % skyldes i hovedsak overdragelse av Sivesind vannverk.

8.6.3 Satsingsområder

Oppfølging/Omstilling/digitalisering/innovasjon/planverk

1. Avløp: Pålegg fra Statsforvalter om bygging av biologisk rensetrinn og nitrogenfjerningstrinn ved Breiskallen RA har ført til utredning om mulig sammenslåing av Rambekk og Breiskallen RA, da Gjøvik kommune har fått samme krav. Rapporten vil peke på mulige miljøgevinster og økonomiske gevinster. Rapporten forventes ferdig i løpet av 2024. Det forventes at saken kommer til politisk behandling i 2025. Rapporten vil være en premissgiver for revisjon av kommunedelplan for vannforsyning og avløp.
2. Robusthet i vannforsyningen. Mulighet for reservevannforsyning fra Gjøvik kommune er del av utredningen i punkt 1 som en mulig synergieffekt. Dersom synergieffekt ikke utnyttes, bør en egen utredning for reservevannforsyning utarbeides. Rapporten vil være en premissgiver for revisjon av kommunedelplan for vannforsyning og avløp.

3. Robusthet i vannforsyningen/brannsikkerhet: Oppfølging av vedtaket i forbindelse med overdragelse av Sivesind vannverk. Trykkøker mot Østre Toten grense bygges om slik at Østre og Vestre Toten kan forsyne hverandre med noe vann om nødvendig. Tilstrekkelig slukkevannskapasitet oppnås på Bøverbru. Vestre Toten kommune vil etter denne ombyggingen forsyne tidligere abonnenter tilhørende Sivesind vannverk fra Skjelbreia vannverk.
4. Fremtidig slambehandling: Avtalen med Gjøvik kommune om slambehandling er sagt opp, og en interkommunal arbeidsgruppe ser på fremtidig løsning for slambehandling. Det er gitt en foreløpig orientering om saken i kommunestyret. Det forventes at saken kommer til politisk behandling i 2025 når arbeidsgruppa anser saken som godt nok utredet.
5. Pilotprosjekt avløp og slam: I november 2024 starter et 3 måneders pilotprosjekt ved begge renseanleggene våre der hovedmålet er å vurdere tekniske-, miljø- og økonomigevinster med å innføre Ydro-prosess. Potensielle miljø- og økonomigevinster vil gi nyttig kunnskap for vurdering av fremtidig avløpsrensing og slambehandling.
6. Energioptimalisering Breiskallen renseanlegg: Kost-nytte vurdering av alternativ varmekilde i Breiskallen i 2024 medførte anskaffelse av varmepumper. Det forventes redusert energiforbruk/ reduserte kostnader til oppvarming av renseanlegget.
7. Sikkerhet og beredskap: Beredskapsanalyser, VTS-analyser og ROS-analyser er viktige beslutningsgrunnlag for revisjon av kommunedelplan for vann og avløp. Risikobildet til kommunen har endret seg og medfører at analysene og tiltakene endrer seg. Sikringsrisikoanalyser mot tilsiktede uønskede handlinger har større fokus.
8. Smarte vannmålere: Pilotprosjekt smarte vannmålere ble ikke igangsatt i 2024 – vi ønsker å vurdere resultater og erfaringer fra pilotprosjekt utført av Gjøvik kommune før videre arbeid med å innføre smarte vannmålere i Vestre Toten kommune.
9. Utbedring av lekkasjer: Ta i bruk maskinlæring (KI) for å detektere lekkasjer og innlekking i ledningsnettet. Med kontinuerlig overvåking og trending over tid, vil vi kunne oppdage lekkasjer på et tidlig tidspunkt og utbedre lekkasjer fortløpende. Utbedring av lekkasjer ledningsnettet gjøres primært på grunn av leveringssikkerhet og av miljøhensyn, og sekundært for å få ned behandlingskostnadene på vannverk og renseanlegg.
10. Fornyelse av ledningsnett i tråd med saneringsplan
11. Trafikksikkerhetsplan. Det legges opp til rullering av trafikksikkerhetsplanen med en forenklet planprosess, da dette er en temaplan som ikke behøver å innfri kravene i plan og bygningsloven. Det legges opp til prosjektleidelse fra teknisk drift.
12. Nytt fagområde – spredt avløp: Teknisk drift skal fra 2025 overta forvaltning av mindre vann- og avløpsanlegg. Dette har tidligere vært forvaltet av planavdelingen. Stillingen må lyses ut, og kommunedirektøren må delegere lovverket. Opplæringsbehov.
13. Omstilling veg: Kommunedirektøren har utfordret tjenesteområdene i kommunen til å omstille drift med mål om å ta ned budsjetttrammen varig 5 %. Et varig kutt på 5% betyr at Teknisk driftsavdeling ikke har mulighet til å drifte og vedlikeholde mengden veg vi forvalter i dag, uten at det går på bekostning av samfunnssikkerhet, beredskap og trafikksikkerhet. Vegkapitalen forringes hvert eneste år vi ikke har budsjettmidler til vedlikehold. Nå er budsjettet tatt så langt ned at vi i tillegg til at vi ikke drifter vegene sommerstid slik vi burde, heller ikke kan drifte en normalvinter. Det er ingen annen mulighet enn å se på om det er mulig å redusere mengder med veg som skal forvaltes.

Teknisk driftsavdeling utført en mulighetsstudie der vi har kartlagt mengder kommunal veg og privat veg med matrikkelsøk. Det er pr i dag lange og korte vegstrekninger vi drifter som har status som privat veg, der VTK ikke er oppført som eier av grunn. Noen av vegene skal

kanskje være kommunale, mens andre skal forbli private veger, og noen må trolig nedklassifiseres. Det er et stort avvik i matrikkelføring som må tas hånd om før prosessen kan komme videre. Dette gjelder privat veg der kommunen eier grunnen og det gjelder kommunal veg der det er private eiere osv. Funn i mulighetsstudiet gir oss følgende mulighetsrom:

Totalt brøyter/strør teknisk driftsavdeling:

- 177099 meter veg. (177 km), der **23991 meter (ca 24 km) er matrikkelført som privat veg.**
- Omlag 42 dekar plasser og arealer , **22655 m2 (ca 23 dekar) er matrikkelført som privat.**

For at det skal bli en besparelse på 5% må vi eksempelvis avslutte drift av ca 10 km veg. Det er ikke realistisk å klare dette i løpet av 2025, prosessen vil kreve lengere tid.

Kritiske suksessfaktorer:

- Politisk vilje til å starte prosessen og evne til å gjøre noen upopulære vedtak. Tiltaket er presentert for Utvalg for teknisk drift og plansaker og Formannskapet, men har ikke vært behandlet i Kommunestyret.
- Det må vedtas føringer og prinsipper for hva som skal være kriterier for privat veg VS kommunal veg.
- Det må utføres kartforretninger, og matrikkelføres riktig i kartverk .
- Økonomiske avklaringer må gjøres – hvem skal bære kostnadene for kartforretninger, og matrikkelføring? Det er ikke mulig å få til dette innenfor foreslått budsjett.
- Fagkompetanse må være dedikert til prosjektet for å oppnå resultater.
- Nødvendig juridisk kompetanse må kjøpes.

8.6.4 Endringer drift og økonomisk oversikt

Nytt fagområde – spredt avløp, det lyses ut 100 % stilling.

Satsningsområdene nevnt i 8.6.3 kunne gi endringer i driften.

Beskrivelse av kutt

Budsjettet for ikke-gebyrfinansierte tjenester (vesentlig veg) er tatt ned med 1 million.

Ca. 550.000 av kuttet gjennomføres ved at det ikke leies inn vikar ved kjent fravær og omfordeling av lønn, pensjon og arbeidsgiveravgift fra ikke gebyrfinansierte til gebyrfinansierte område.

Resterende kutt på 450.000 er ikke spesifisert, da kostnadene for vegdrift henger nøye sammen med hvilket vær vi får i 2025. Budsjettet vil ikke holde for en normalvinter. Dette innebærer at kommunen tar en risiko for merforbruk. Sommerdrift, vedlikehold og fornyelse av vegkapitalen blir ikke prioritert på bekostning av vinterdrift som tidligere år. Streng økonomistyring opprettholdes, og tjenesteleveranse vil tas ned fortløpende gjennom året dersom regnskapsutviklingen viser at det nødvendig. Omdisponering av personell, ytterligere redusert parkdrift, kortere periode med gatelys, redusert tjenestenivå på vinterdrift og andre tiltak kan og vil bli satt inn for å styre mot budsjettbalanse. Tiltak vil beskrives i månedlig rapportering på økonomi- og aktivitetsrapporter. Kutt

som berører samfunnssikkerhet og beredskap bør ikke gjennomføres. Budsjetttrammene gir ingen merverdi til vegnettet, tvert i mot vil drift, vedlikehold og fornyelsesbehovet få et enda lengre etterslep.

Teknisk drift - ordinære midler	2025	2026	2027	2028
Vedtatt ramme 2024 (Alle tall i hele 1000)	17 386	17 386	17 386	17 386
<i>Justeringer og endringer fra 2024 til 2025</i>				
Lønns- og prisjustering	726	726	726	726
Økt vedlikehold	0	1 000	1 500	2 000
Overtakelse veier	80	80	80	80
Kutt saldering	-1 086	-1 086	-1 086	-1 086
Spesifisert:				
Ingen vikarbruk og ansatte brukes mer på gebyrområdet	-586	-586	-586	-586
Mindre vedlikehold sommer og vinter	-500	-500	-500	-500
Sum endringer	-280	720	1 220	1 720
Nettoramme økonomiplan 2025-2028	17 106	18 106	18 606	19 106

Teknisk drift - gebyrområdet	2025	2026	2027	2028
Vedtatt ramme 2024 (Alle tall i hele 1000)	-39 024	-39 024	-39 024	-39 024
<i>Justeringer og endringer fra 2024 til 2025</i>				
Lønns- og prisjustering	2 068	2 068	2 068	2 068
Netto endring gebyrinntekter selvkost	4 000	4 000	4 000	4 000
Kutt saldering	0	0	0	0
Sum endringer	6 068	6 068	6 068	6 068
Nettoramme økonomiplan 2025-2028	-32 956	-32 956	-32 956	-32 956

8.7 Eiendom

8.7.1 Innledning

Eiendomsavdelingen har ansvaret for forvaltning, drift, vedlikehold og utvikling av alle kommunens formålsbygg. Avdelingen har også ansvaret for renhold i kommunens egne og leide bygg. Videre har vi ansvaret for prosjekt- og byggeledelse ved større og mindre byggeprosjekter.

Som forvalter og utvikler av eiendomsmassen er Eiendomsavdelingen en viktig premissleverandør for et godt fysisk arbeidsmiljø for alle brukere av kommunens eiendommer.

8.7.2 Nøkkeltall og mål

Mål prosjekt:

Målet vårt er at vi fremskaffer et grundig og godt underlagsmateriale for politikerne slik at de kan treffe beslutninger på et best mulig grunnlag. Deretter er målet å gjennomføre vedtatte prosjekter innenfor vedtatte rammer.

Mål drift:

På sikt må målet være å følge opp vedlikeholdsplanene. Dette er ikke mulig med de rammene vi har til drift og vedlikehold. Vi vil fortsatt jobbe med å redusere energiforbruket selv om det blir i mindre grad enn det vi ønsker. Også dette pga. ressurser.

Mål renhold:

I 2025 vi skal jobbe med IK Laft program implementering i renholderes hverdag. Det vi skal ha fokus på i 2025 er å få alle ansatte til å bruke nettbrett og den nye digitale løsningen, samt å kunne melde avvik i systemet.

Øke kompetanse på renholdsavdeling. Motivere flere å ta fagbrev, samt kjøre kurs i bruk av diverse maskiner og vaskemidler.

Revisjon av Arbeidsfordelingsprogram fra 2016. Det er behov for å gjennomgå og oppdatere arbeidsfordelingsprogrammet fra 2016 for å reflektere dagens behov.

Nøkkeltall 10 år	Mål 2024- 2025	2020 Utgangs- år	2021	2022	2023	Kostra gruppe	Landet uten Oslo	Snitt siste 3 år i forhold til 2019
Energikostnader per kvadratmeter (kr)	↘	85	82	177	144	153	168	↘ 122
Netto driftsutgift per innbygger	↘	471	445	488	552	399	431	↗ 489
Areal formålsbygg per innbygger		5,35	5,34	5,59	5,57	5,06	5,10	5,46
Utgift til vedlikehold per kvm	↗	24	19	17	23	101	111	↘ 20,75
Utgift til renhold	↘	140	142	139	133	185	185	↘ 140

8.7.3 Satsingsområder

- ENØK anleggsoptimalisering
- Oppfølging av vedlikeholdsplaner kommunale bygg
- Digitalisering renhold

ENØK anleggsoptimalisering:

Vi har i flere år satset på å optimalisere driften av de tekniske anleggene på våre bygg, dette for å redusere energibruken og øke levetiden på anleggene. Dette arbeidet vil fortsette også i årene fremover.

Vedlikeholdsplaner kommunale bygg:

Ved hjelp av internkontrollsystemet IK Bygg har vi kartlagt tilstanden til byggene og utarbeidet vedlikeholdsplaner for byggene. På grunn av økonomi har vi ikke mulighet til å følge opp disse planene.

Digitalisering renhold:

Med renholds programmet blir det enklere å dokumentere utført daglig og periodisk renhold, renholdere kan melde avvik direkte til leder, enten ved å ta bilde av avviket eller sende beskjed.

8.7.4 Endringer drift og økonomisk oversikt

Vi har igjennom mange år styrt bra økonomisk og holdt budsjettene våre, med unntak av strømpriser. Disse har vi ikke mulighet til å påvirke. Vi vil fortsette arbeidet med å optimalisere anleggene våre for bl.a. å få redusert energibruken

Eiendomsavdelingen	2025	2026	2027	2028
Vedtatt ramme 2024 (Alle tall i hele 1000)	55 309	55 309	55 309	55 309
<i>Justeringer og endringer fra 2024 til 2025</i>				
Lønns- og prisjustering	2 986	2 986	2 986	2 986
Netto endringer husleier	1 250	1 500	1 500	1 500
Økt ramme vedlikehold	0	2 000	2 500	3 000
Overføring av stillinger nysethvegen, Raufoss gård m.m.	500	500	500	500

Endring strømpriser	0	4 000	4 000	4 000
Kutt saldering	-2 283	-2 283	-2 283	-2 283
Spesifisert:				
Gjennomgang/kutt i service-avtaler	-140	-140	-140	-140
Kostandsbesparelser drift Gimle	-1 400	-1 400	-1 400	-1 400
Brøyting/vårpuss	-345	-345	-345	-345
Kutt i driftsbudsjett Totenbadet	-115	-115	-115	-115
Effekt av forbedringsarbeid	-283	-283	-283	-283
Sum endringer	2 453	8 703	9 203	9 703
Nettoramme økonomiplan 2025-2028	57 762	64 012	64 512	65 012

9 Overordnede funksjoner og Overordnede ledelses- og sentrale støttefunksjoner

9.1 Fellesomtale

Dette området innbefatter område 11 overordnede funksjoner og tjenesteområde 12 Overordnede ledelses- og sentrale støttefunksjoner. Sammen dekker dette fellesfunksjoner for kommunen som omtales nærmere under. I tillegg er tilskudd til Kirkelig fellesråd sortert under tjenesteområde 19 Kirken.

9.2 Hovedmål og strategier

Hovedmålet er å legge til rette for at tjenesteapparatet kan yte best mulig tjenester til innbyggerne med de ressursene som kommunen disponerer over. Dette er beskrevet i kapittel 2 til 4.

9.3 Utviklingstrekk og satsingsområder

Satsingene er nærmere beskrevet i kapittel 2 til 4.

9.4 Overordnede funksjoner

9.4.1 Innledning

Overordnede funksjoner innbefatter ansvar 11 000 Kommunedirektør og assisterende kommunedirektør. Funksjoner som inngår i tett samarbeid med kommunedirektøren inngår her, men alle stillinger ligger under 12 Overordnede ledelses- og sentrale støttefunksjoner.

9.4.2 Nøkkeltall og mål.

Sentrale utgifter som gjelder disse områdene og andre fellesutgifter som avvik pensjon, lønnsreserve og budsjettreserve inngår under ansvar 11 000.

9.4.3 Satsingsområder

Utvikle organisasjonen og kommunen i tråd med vedtatte planer og strategier.

9.4.4 Endringer drift og økonomisk oversikt

Overordnede funksjoner	2 025	2 026	2 027	2 028
Vedtatt ramme 2024 (Alle tall i hele 1000)	6 826	6 826	6 826	6 826
<i>Justeringer og endringer fra 2024 til 2025</i>				
Lønns- og prisjustering	432	432	432	432
Sentrale tiltak - justering av engangstiltak samlet	5 000	0	0	0
Overføring overskudd Totenbadet	1 500	1 500	1 500	1 500
Tilskudd bredbånd	0	-1 200	-1 200	-1 200
Endringer pensjon	1 500	3 000	3 000	3 000
Lønnsreserve - endring	-5 500	-5 500	-4 000	-4 000
Kutt saldering	-7 500	-7 500	-7 500	-7 500
Sum endringer	-4 568	-9 268	-7 768	-7 768
Nettoramme økonomiplan 2025-2028	2 258	-2 442	-942	-942

9.5 Overordnede ledelses- og sentrale støttefunksjoner

9.5.1 Innledning

Tjenesteområdet ble inndelt i tre enheter ved årsskiftet 2022-2023; Forvaltning og utvikling (Inkludert beredskapskoordinatorfunksjonen som ble flyttet hit), Overordnet ledelse og sentrale økonomifunksjoner og HR/Lønn. I tillegg omfatter området kommunens politiske virksomhet og verneombud/tillitsvalgtordningen. Området har foruten kostnader for diverse fellestjenester som

leveres på tvers i organisasjonen også kostnader i det regionale samarbeidet innen IKT og anskaffelser. Vår del er $\approx 20\%$ andel av de regionale kostnadene.

Tjenesteområdet utfører en kombinasjon av interne oppgaver og i noen grad publikumsrettede oppgaver. Til det siste hører blant annet skjenke- og serveringsbevillinger, parkeringsbevis samt tilrettelegging for digitale samhandlingstjenester via kommunal nettportal og sosiale media. De interne oppgavene består i organisasjonsutvikling innen ulike områder samt å levere fellestjenester slik som blant annet publikumsveiledning, post/arkiv, IKT, digitalisering, HR, lønn, eiendomsskatt- og regnskapstjenester. I tillegg så leverer innfordringsavdelingen tjenester til Gjøvik, Østre Toten og Søndre Land kommune på området.

Forvaltning og utvikling:

Forvaltning og utvikling består av 10,2 årsverk fordelt på 11 ansatte. I tillegg har avdelingen for tiden tre lærlinger, to innen IKT og én innen servicefaget. Leder har gått av med pensjon og holdes vakant inntil videre.

HR/Lønn:

HR og lønn har i dag 7 årsverk. Enheten har som oppdrag å bidra til etterlevelse av kommunens arbeidsgiverpolitikk og -strategier, og ivaretagelse av lønn- og personaladministrative oppgaver. Enheten ivaretar oppfølging av aktuelt lov- og avtaleverk, partssamarbeid og personalforvaltning på overordnet nivå. Inntil videre er også Utviklingsenheten lagt til HR. Utviklingsenheten har 2 årsverk.

Overordnet ledelse og sentrale økonomifunksjoner:

Enheten består av 15 årsverk. Alle stillinger fra område 11 herunder Kommunedirektør, assisterende Kommunedirektør, Innfordringsavdelingen og næringsrådgiver ble flyttet hit. I tillegg ble tre stillinger innenfor eiendomsskatt og fakturering flyttet fra Plan. Det er for tiden en stilling vakant på området eiendomsskatt.

9.5.2 Nøkkeltall og mål

Nøkkeltall 10 år	Mål 2024-2025	2020 Utg. år	2021	2022	2023	Snitt siste 4 år I forhold til 2020
% av antall registrerte ordrer fra rammeavtaleleverandører via e-Handel med faktura-match	75 % ↗	57 %	65 %	67 %	67 %	↗ 64 %
Inngående fakturaer i fakturabehandling (EHF) mottatt elektronisk	95 % ↗	87 %	89 %	91 %	93 %	↗ 90 %
Antall følgere på sosiale media	7 000 ↗	5 035	5897	6300	6576	↗ 5 952
Antall besøk på kommunens nettside	1 100 000 ↗	935 348	1 104 404	928 890	841 990	↗ 952 658

9.5.3 Satsingsområder

Forvaltning og utvikling har følgende fokusområder i 2025:

- Revidering/fornyelse av digitaliseringsstrategien
- Videreføre arbeidet med å utvikle kommunens sikkerhetskultur (informasjonssikkerhet)
- Videreutvikle arbeidet med mål og gevinstplaner internt og eksternt i organisasjonen.
- Oppfølging etter arkivtilsyn fra Statsarkivet
- Videreføre LEAN som verktøy for utvikling av kommuneorganisasjonen
- Bredbåndsutbygging i Vestre Toten kommune – fase 3

HR og Lønn har følgende fokusområder i 2025:

- Bistå tjenesteområdene med utvikling av heltidskultur, nærværarbeid, sykefraværsoppfølging og arbeidsrettslige problemstillinger på strategisk og operativt nivå.
- Nyttiggjørelse av kvalitetssystemet Compilo, herunder avvikshåndtering
- Lederutvikling, herunder obligatorisk HMS-opplæring for alle ledere og Inflow24 Lederskole
- Økt fokus på å rekruttere, beholde og utvikle våre medarbeidere
- Videreutvikle Inflow24 og implementere det digitale verktøyet i flere områder
- Øke kunnskap og bruk av digitale kanaler- og plattformer til intern opplæring og utvikling.
- Bistå tjenesteområdene med rett lønn til rett tid, og videreutvikling av den digitale plattformen.

Overordnet ledelse og sentrale økonomifunksjoner har følgende fokusområder i 2025:

- Følge opp sentrale mål og strategier for kommunen
- Gode interne leveranser på fagområdene regnskap, budsjett, innfordring og eiendomsskatt

9.5.4 Endringer drift og økonomisk oversikt

Overordnede ledelses- og sentrale støttefunksjoner består ved utgangen av 2024 av 31,7 årsverk, dette er uendret fra 2023. Rammen er ellers justert basert på erfaringstall, kostnader til beredskapsøvelse sammen med regionens øvrige kommuner og medlemskap i IKA Opplandene.

Tjenesteområdet foreslås å redusere budsjettet betydelig med i overkant av 3 mill. kroner. Dette tenkes løst gjennom en omlegging av lisensporteføljen, holde vakanse i stilling, binding av IKT-lisenser, samt reduksjon i «styrbare poster» som overtids-/kurs-/reise-/inventar-/utstyrsposter. I tillegg er det foreslått færre valglokaler og endringer i gjennomføringen av valget. Det meste av ressurser knyttet til velferdstiltak, kurs og opplæring blir tilnærmet «nullet» ut.

Overordnede ledelses- og sentrale støttefunksjoner	2025	2026	2027	2028
Vedtatt ramme 2024 (Alle tall i hele 1000)	48 679	48 679	48 679	48 679
<i>Justeringer og endringer fra 2024 til 2025</i>				
Lønns- og prisjustering	2 266	2 266	2 266	2 266
Kostnader ved valg	750	-750	750	-750
Framsikt - elektronisk styringssystem	0	1 200	1 200	1 200
AMU midler - tilbakeføring midlertidig kutt og Inflow	250	250	250	250
Økning i godtgjøringer inkl. sosiale utgifter, tjenestefrikjøp mm	800	800	800	800
Kutt saldering	-2 075	-2 075	-2 075	-2 075
Spesifisert:				
2025: Kutte tilskudd politiske partier	-70	-70	-70	-70
2025: Reduksjon fra fem til én stemmekrets/én-dagsvalg	-355	-355	-355	-355
2025: Reduksjon fra fem til én stemmekrets/to-dagsvalg (-260')	0	0	0	0
2025: Vakant stilling 100 % leder Forvaltning & Utvikling og 50 % sekretariat	-1 650	-1 650	-1 650	-1 650
Sum endringer	1 991	1 691	3 191	1 691
Nettoramme økonomiplan 2025-2028	50 670	50 370	51 870	50 370